

Національна академія державного управління
при Президентові України

Т.Д.Єгорова

**Робочий зошит
для практичного курсу української мови**

Навчальний посібник

**КИЇВ
Видавництво НАДУ
2007**

УДК 35.077.92:811.161.2

ББК 81.24к-4

Є 30

*Схвалено Вченою радою Національної академії
державного управління при Президентіві України.
Протокол № 121/6 від 25 травня 2006 р.*

Рецензенти:

О.В.Ожигова, кандидат філологічних наук, науковий співробітник
Інституту української мови НАН України;

І.М.Плотницька, кандидат філологічних наук, завідувач кафедри української мови
Національної академії державного управління при Президентіві України.

Є 30 **Єгорова Т.Д.** Робочий зошит для практичного курсу української мови:
Навч. посіб. - К.: Вид-во НАДУ, 2007. - 136 с.

ISBN 966-619-204-7

Робочий зошит підготовлено для осіб, які викладають і вивчають українську мову за професійним спрямуванням.

Навчальний посібник містить практичний матеріал (вправи, завдання) з української орфографії, лексикології, морфології, синтаксису, перекладу слів, словосполучень і речень з російської мови на українську та навпаки.

Посібник допоможе державним службовцям, слухачам, студентам, діловим людям засвоїти основні норми мови і мовлення, уникнути найпоширеніших помилок, підвищити рівень мовної культури.

ISBN 966-619-204-7

УДК 35.077.92:811.161.2

ББК 81.24к-4

© Т.Д.Єгорова, 2007

© Національна академія державного
управління при Президентіві України,
2007

РОБОЧИЙ ЗОШИТ

Прізвище, ім'я, по батькові _____

Вищий навчальний заклад _____

Спеціальність _____

Група _____

Навчальний рік _____

Викладач _____

Мова - оселя буття духу

Статус української мови як державної зафіксовано у ст. 10 Конституції України: “Державною мовою в Україні є українська мова.

Держава забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя на всій території України.

В Україні гарантується вільний розвиток, використання і захист російської, інших мов національних меншин.

Держава сприяє вивченню мов міжнародного спілкування.

Застосування мов в Україні гарантується Конституцією України та визначається законом”.

* * *

У Законі Української Радянської Соціалістичної Республіки “Про мови в Українській РСР (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 75/95-ВР від 28 лютого 1995 р., ст. 85) читаємо: “Українська РСР забезпечує українській мові статус державної з метою сприяння всебічному розвитку духовних творчих сил українського народу, гарантування його суверенної національно-державної майбутності...”

Ст. 2. Державна мова Української РСР.

“Відповідно до Конституції Української РСР (888-09) державною мовою Української Радянської Соціалістичної Республіки є українська мова.

Українська РСР забезпечує всебічний розвиток і функціонування української мови в усіх сферах суспільного життя”.

* * *

І власний твій дух, або душа твоя, вся є в усьому розумі твоєму, і весь розум твій - у всьому слові твоєму, і все твоє - в усьому духові твоєму.

Симеон Новий Богослов (XII ст.)

Чудова думка втрачає всю свою цінність, коли вона погано висловлена.

Вольтер

Мова є відбиттям духу людського і засобом для творчого перетворення матеріального світу у світ духовний.

В. фон Гумбольдт

Межі моєї мови означають межі мого світу.

Л.Вітгенштайн

Мова - оселя буття духу. В оселі мови живе людина.

М.Гайдегер

Мова діє в усіх сферах духовного життя як творча сила.

Л.Вайсгербер

Хто не любить своєї рідної мови, солодких святих звуків свого дитинства, не заслуговує на ім'я людини.

Й.-Г.Гердер

Мова - знаряддя мислення. Поводитися з мовою як-небудь - означає і мислити як-небудь: неточно, приблизно, неправильно.

О.Толстой

Найбільше і найдорожче добро в кожного народу - це його мова, ота жива схованка людського духу, його багата скарбниця, в яку народ складає і своє давнє життя, і свої сподіванки, розум, досвід почування.

Панас Мирний

Мова росте елементарно, разом з душею народу.

І.Франко

Мову чудову, глибинне і пружне слово, немов гостру зброю, дав нам народ. Дав цю мову і наказав свято оберігати її чистоту, збагачувати і відшліфовувати до блиску, до гостроти разючої.

П.Тичина

Слово - зброя. Як усяку зброю, його треба чистити й доглядати.

М.Рильський

Мова - універсальна, але користування нею вкрай індивідуальне. Це своєрідний енергопровід: від одного до іншого, від одного до багатьох.

П.Мовчан

Кожна людина мусить писати так само добре, як і говорити. Мова, писемна чи усна, характеризує її більше, ніж навіть її зовнішність або вміння поводитись. У мові відбивається інтелігентність людини, її вміння точно і правильно мислити, її повага до інших, її охайність у широкому розумінні цього слова.

Д.Лихачов

Тільки той народ може вважати себе здоровим, тільки той народ може впевнено дивитись у свою будучину, всі сфери діяльності якого перейняті його мовою і культурою.

Д.Павличко

Відберіть у народу все - і він усе може повернути, але відберіть мову, і він ніколи більше вже не створить її; нову батьківщину навіть може створити народ, але мови - ніколи; вимерла мова в устах народу - вимер і народ.

К.Ушинський

Мова - це доля нашого народу, і вона залежить від того, як ревно ми всі плекатимемо її.

Олесь Гончар

Слово, дар природи, стало зброєю, ще страшнішою від зброї, винаходу, техніки. Силу слова довів своєю наукою Христос, і великі філософи, і великі носії великих ідей. Силу цього слова люди недооцінювали, хотіли її легковажити, але воно собі вибороло своє місце в політиці, допустивши до слова обранців кожного народу.

І.Кедрин

Народ, що не усвідомлює значення рідної мови для свого вищого духовного життя і сам її покидає й відрікається, здійснює над собою самовбивство.

П.Шафарик

Ні мертва мова, ні мертва цивілізація ніколи не можуть схвилювати світ.

Б.Шоу

Слово, як і злак хлібний, виростає з тієї землі, на якій живеш і в яку лягаєш.

І.Федоров (першодрукар)

Ну що б, здавалося, слова...
Слова та голос - більш нічого,
А серце б'ється - ожива,
Як їх почує!..

Т.Шевченко

Народе мій, дитино ясночоло,
Живи й орудуй мовами всіма,
Бо кожна мова - твого духу школа,
Твоєї правди - золота сурма.
Вклякни перед зорею світовою,
Що пламеніє, наче сонця креш,
Та не молися мовою чужою,
Бо, на колінах стоячи, умреш.

Д.Павличко

Правопис апострофа і м'якого знака

Вправа 1. Перепишіть, замість крапок поставте, де потрібно, апостроф або м'який знак

А. П...ять, м...яч, п...ятниця, м...ясо, рум...яний, хлоп...ятко, темр...ява, довір...я, об...єднаний, під...їхати, сер...йозний, бур...як, яструб...ятник, дзв...якнути, в...їдливі, цв...ях, моркв...яний, б...є, під...юджувати, тьм...яний, сузір...я, Лук...ян, з...ясовувати, св...ятковий, розм...якнути, черв...як, сім...я, солов...ї, напів...ява, суб...єкт, люб...язний, сурм...яний, торф...яний, міжгір...я, з...юрмитися, перед...ювілейний, під...йом, об...єкт, б...юро, ж...урі, з...ябра, медв...яний, розп...ятий, ін...єкція, бар...єр, інтерв...ю, жаб...ячий, ад...ютант, ф...юзеляж, в...їдливі.

Б. Авен...ю, автопавіл...йон, ал...янс, ател...є, барел...єф, батал...йон, бл...юз, бл...юмінг, бутон...єрка, б...юро, б...юст, вал...юта, вар...єте, В...єтнам, вол...єр, вуал...ю, дез...інформація, дос...є, дубл...яж, д...юшес, ж...урі, з...економити, камарил...я, конференс...є, кон...юнктура, кс...ондз, кур...йоз, к...ювет, к...юрі, Лавуаз...є, л...юкс, л...ютня, мад...яр, медал...йон, мезал...янс, міл...йонер, модел...єр, м...юзик-хол, н...юанс, п...єдестал, порт...єра, прес-пап...є, рант...є, Рив...єра, Севіл...я, фаміл...ярний, фокстер...єр, ф...юзеляж, Х...юстон, шин...йон, шансон...є, шампін...йон.

Вправа 2. Перекладіть слова українською мовою.

Ад'ютант		разъезд	
суб'єкт		бьют	
ин'єкція		пламя	
п'єт		звякнуть	
двух'ярусний		посвящать	
отъезд		мята	
батальон		кровью	
об'єм		вязать	

Вправа 3. Доберіть до поданих слів такі спільнокореневі, що пишуться з апострофом.

Зірка		кава	
гора		слово	
торф		право	

<i>хлопець</i>		<i>двір</i>	
<i>соловей</i>		<i>їздити</i>	
<i>арфа</i>		<i>язик</i>	
<i>трава</i>		<i>Харків</i>	
<i>пити</i>		<i>єднати</i>	
<i>вити</i>		<i>ятрити</i>	
<i>бити</i>		<i>розпинати</i>	
<i>перо</i>		<i>любити</i>	
<i>мед</i>		<i>Амур</i>	
<i>солома</i>		<i>кров</i>	
<i>лев</i>		<i>голуб</i>	
<i>риба</i>		<i>гроші</i>	
<i>дерево</i>		<i>верф</i>	

Вправа 4. Утворіть від поданих слів прикметники.

<i>Мавпа</i>		<i>рута</i>	
<i>морква</i>		<i>солома</i>	
<i>риба</i>		<i>дух</i>	
<i>цвях</i>		<i>різьба</i>	
<i>соловей</i>		<i>село</i>	
<i>торф</i>		<i>полотно</i>	
<i>слово</i>		<i>звір</i>	
<i>мед</i>		<i>зоря</i>	

Вправа 5. Поставте, де потрібно, м'який знак.

Дон...ці, нян...ці, палич...ці, ред...ці, руч...ці, ручен...ці, голівон...ці, комсомол...ці, Натал...ці, стеж...ці, ніч...ці, голуб...ці, спіл...ці, вишен...ці, сопіл...ці, рибал...ці, скрин...ці, учител...ці, нен...ці, лял...ці, кас...ці.

Вправа 6. Перекладіть слова українською мовою.

<i>Витязь</i>		<i>п'єса</i>	
<i>гавань</i>		<i>бульон</i>	
<i>верфь</i>		<i>секретарь</i>	
<i>отрежь</i>		<i>батальон</i>	
<i>назначь</i>		<i>польский</i>	
<i>несешь</i>		<i>Пермь</i>	
<i>бросишь</i>		<i>Казань</i>	
<i>соль</i>		<i>Севастополь</i>	
<i>сланец</i>		<i>пятьдесят</i>	
<i>кровь</i>		<i>болгарский</i>	
<i>меч</i>		<i>испанский</i>	
<i>степь</i>		<i>морской</i>	
<i>голубь</i>		<i>календарь</i>	
<i>сеть</i>		<i>броневик</i>	
<i>боец</i>		<i>плац</i>	
<i>новобранец</i>		<i>семь</i>	
<i>ночь</i>		<i>Обь</i>	
<i>меньше</i>		<i>лётчик</i>	
<i>блиндаж</i>		<i>Луцк</i>	
<i>фальшивый</i>		<i>Донецк</i>	
<i>узко</i>		<i>турецкий</i>	
<i>Днепропетровск</i>		<i>немец</i>	
<i>печь</i>		<i>карьера</i>	
<i>тюрьма</i>		<i>увеличитель</i>	
<i>модель</i>		<i>Харьков</i>	

Вправа 7. Від поданих іменників утворіть прикметники, додаючи до них суфікс -ськ(ий).

<i>Коваль</i>		<i>Суздаль</i>	
<i>кінь</i>		<i>Львів</i>	

<i>пан</i>		<i>Волинь</i>	
<i>генерал</i>		<i>Ковель</i>	
<i>маршал</i>		<i>Харків</i>	
<i>комсомол</i>		<i>Рязань</i>	
<i>адмірал</i>		<i>Сімферополь</i>	
<i>село</i>		<i>Казань</i>	
<i>столяр</i>		<i>Нахічевань</i>	
<i>слюсар</i>		<i>Хорол</i>	
<i>учитель</i>		<i>Брест</i>	
<i>секретар</i>		<i>Тула</i>	
<i>бондар</i>		<i>Кострома</i>	

Правопис власних назв

Вправа 1. Прізвища, подані російською мовою, запишіть українською. Поясніть особливості їх передачі українською мовою.

<i>Веселовский</i>		<i>Муромцев</i>	
<i>Степанов</i>		<i>Соловьев</i>	
<i>Лазарев</i>		<i>Федоров</i>	
<i>Державин</i>		<i>Ежов</i>	
<i>Герцен</i>		<i>Гуляев</i>	
<i>Иванов</i>		<i>Букреев</i>	
<i>Жигалин</i>		<i>Щеткин</i>	
<i>Жилин</i>		<i>Ивлев</i>	
<i>Мельников</i>		<i>Никитин</i>	
<i>Привалов</i>		<i>Николаев</i>	
<i>Асеев</i>		<i>Филатов</i>	
<i>Верёвкин</i>		<i>Брицын</i>	
<i>Дёмин</i>		<i>Кожин</i>	
<i>Бугаёв</i>		<i>Чижевский</i>	
<i>Лобачёв</i>		<i>Михайлов</i>	
<i>Роцин</i>		<i>Виноградов</i>	

<i>Троекуров</i>		<i>Прищепов</i>	
<i>Рылеев</i>		<i>Мальшев</i>	
<i>Пятницкий</i>		<i>Черторижский</i>	
<i>Милославский</i>		<i>Трубецкой</i>	
<i>Леонтьев</i>		<i>Седой</i>	
<i>Шаховский</i>		<i>Воробыхин</i>	
<i>Лермонтов</i>		<i>Тургенев</i>	
<i>Белинский</i>		<i>Нехорошев</i>	
<i>Александров</i>		<i>Плещеев</i>	
<i>Пешков</i>		<i>Свищев</i>	
<i>Крутых</i>		<i>Станюкович</i>	
<i>Григорович</i>		<i>Куницын</i>	
<i>Голицын</i>		<i>Городецкий</i>	
<i>Цыганков</i>		<i>Бунин</i>	
<i>Солоухин</i>		<i>Исаев</i>	
<i>Тютчев</i>		<i>Луговской</i>	
<i>Рыленков</i>		<i>Воинов</i>	
<i>Тихомиров</i>		<i>Достоевский</i>	
<i>Новосёлов</i>		<i>Арсеньев</i>	
<i>Засулич</i>		<i>Пушкин</i>	

Вправа 2. Географічні назви, подані російською мовою, запишіть українською мовою. Поясніть їх правопис.

<i>Великий Устюг</i>		<i>Ессентуки</i>	
<i>Бологое</i>		<i>Красноярск</i>	
<i>Череповец</i>		<i>Жигули</i>	
<i>Брянск</i>		<i>Кашира</i>	
<i>Терек</i>		<i>Приволжск</i>	
<i>Енисей</i>		<i>Троицк</i>	
<i>Пенза</i>		<i>Березов</i>	
<i>Витебск</i>		<i>Чистополь</i>	

<i>Цимлянск</i>		<i>Гремячинск</i>	
<i>Тулъчин</i>		<i>Камень</i>	
<i>Ореховка</i>		<i>Новочеркасск</i>	
<i>Братск</i>		<i>Липецк</i>	
<i>Владимир</i>		<i>Сыктывкар</i>	
<i>Юрьев-Польский</i>		<i>Благовещенск</i>	
<i>Белгород</i>		<i>Чернышевск</i>	
<i>Углич</i>		<i>Могилев</i>	
<i>Красноармейск</i>		<i>Ретино</i>	
<i>Поволжье</i>		<i>Тушино</i>	
<i>Новониколаевский</i>		<i>Гурьев</i>	
<i>Барановичи</i>		<i>Афанасьевка</i>	
<i>Магнитогорск</i>		<i>Тольятти</i>	

Вправа 3. Утворіть іменники за допомогою суфіксів *-чин(а)*, *-щин(а)*. Запишіть їх відповідно у дві колонки. Поясніть правопис.

Гуцульський, харківський, батьківський, прилуцький, донецький, дрогобицький, вінницький, турецький, гайдамацький, чернівецький, одеський, київський, черкаський, галицький, хмельницький, львівський, чехословацький, козацький, полтавський, житомирський, уманський.

Вправа 4. Запишіть українською мовою власні назви, що подані російською мовою.

<i>Абердин</i>		<i>Галифакс</i>	
<i>Аддис-Абеба</i>		<i>Чингисхан</i>	
<i>Америка</i>		<i>Цицерон</i>	
<i>Африка</i>		<i>Мичиган</i>	
<i>Белуджистан</i>		<i>да Винчи</i>	
<i>Британія</i>		<i>Тиціан</i>	
<i>Ерусалим</i>		<i>Голиаф</i>	
<i>Балтика</i>		<i>Сингапур</i>	
<i>Брисгейн</i>		<i>Сицилія</i>	
<i>Египет</i>		<i>Палестина</i>	
<i>Кіплінг</i>		<i>Пакистан</i>	

Вправа 5. Від поданих нижче слів утворіть прикметники, поясніть їх правопис.

<i>Едінбург -</i>	<i>Крит -</i>
<i>Гренландія -</i>	<i>Лісабон -</i>
<i>Греція -</i>	<i>Генуя -</i>
<i>Йоганесбург -</i>	<i>Нагасакі -</i>
<i>Марокко -</i>	<i>Севілья -</i>
<i>Бангладеш -</i>	<i>Сідней -</i>
<i>Ніцца -</i>	<i>Сомалі -</i>
<i>Гаваї -</i>	<i>Адріатика -</i>
<i>Замбезі -</i>	<i>Флорида -</i>
<i>Перу -</i>	<i>Керч -</i>
<i>Париж -</i>	<i>Тулуза -</i>
<i>Дрогобич -</i>	<i>Кронштадт -</i>
<i>Галич -</i>	<i>Палермо -</i>
<i>Лейпциг -</i>	<i>Валенсія -</i>
<i>Каледонія -</i>	<i>Конго -</i>
<i>Кременчуг -</i>	<i>Гаага -</i>
<i>Мозамбік -</i>	<i>Гвінея -</i>
<i>Капрі-</i>	<i>Словаччина-</i>

Вправа 6. Утворіть прикметники від поданих нижче географічних назв.

<i>Гвінея-Бісау</i>	<i>Ріо-Негро</i>
<i>Пуца-Водиця</i>	<i>Амудар'я</i>
<i>Віта-Поштова</i>	<i>Вест-Індія</i>
<i>Кам'янець-Подільський</i>	<i>Нью-Йорк</i>
<i>Чехо-Словаччина</i>	<i>Сан-Франциско</i>
<i>Індокитай</i>	<i>Атлантик-Сіті</i>
<i>Івано-Франківськ</i>	<i>Ростов-на-Дону</i>
<i>Австро-Угорщина</i>	<i>Франкфурт-на-Майні</i>
<i>Аддис-Абеба</i>	<i>Ла-Мани</i>
<i>Алма-Ата</i>	<i>Ріо-де-Жанейро</i>

Правопис голосних

Вправа 1. У поданих словах на місці крапок вставте пропущені літери.

Б...гатий, г...нчар, м...настир, х...зяїн, г...рячий, г...разд, л...мати, р...па, к...жан, к...лач, к...зак, с...лдат, т...вар, п...ганий, б...гаття, кр...хмаль, л...пата, г...рячка, дог...няти.

Вправа 2. Переписуючи, вставте замість крапок пропущені літери.

В...ликий, с...ло, щ...бече, н...су, д...ржу, л...пневий, в...селий, бр...ніти, л...вада, м...даль, ш...л...стіти, к...шеня, в...л...тень, з...л...ний, зам...рзати, г...лубка, б...р...говий, н...б...са, б...нкет, ст...пи, з...л...ніти, кр...шити, бл...щати, д...щу, тр...мати, л...пух, с...кира, кол...вати, л...тіти, з...мля, ож...лед...ця, п...кти, х...тати, л...няти, к...зеня, руч...нька, мал...сенький, книж...чка, б...р...зень, справ...длиий, пос...редній, с...ненький, бр...ніти, др...жати, т...хенький, кр...вавий, тр...вога, перев...рть, гл...тати, квіт...нь.

Вправа 3. Переписуючи, вставте пропущені літери О або Е.

Уч...нь, книж...чка, виш...нь, дж...рело, ж...нити, бдж...ла, будиноч...к, копій...к, ніж...нька, пи...ниця, ч...ловік, ч...го, пи...но, ч...тири, щ...тина, ч...рнетка, ч...рний, ч...твертий, щ...міти, ж...лудь, ж...втий, стеж...чка, й...го, ігруш...чка, ч...сати, ч...біт, щ...гла, ш...стеро, знай...мий.

Вправа 4. Перепишуючи, замість крапок поставте пропущені літери *И* або *І*.

Кр...ш...ти, ш...я, ч...й, щ...т, ж...нка, ч...ткість, г...рчиця, ж...ття, к...лок, щ...ро, ч...тальня, ш...сть, к...ви, к...плячий, х...трий, щ...пці, л...щина, г...сть, ч...стота, зош...т, щ...тка, щ...чка, верш...на.

Вправа 5. Перепишіть слова, вставляючи букви *И* або *І*. Поясніть уживання тієї чи іншої літери.

Рад...ус, кл...єнт, д...плом, д...ректор, поз...ція, тр...умф, б...знес, метод...ка, ф...зичний, с...луєт, в...мпел, ц...стерна, к...шлак, граф...к, граф...н, х...рург, х...мія, ц...фра, м...ля, сп...рт, аз...мут, такс..., к...нджал, хр...стіянство, л...тература, п...лот, ш...фр, н...ша, к...парис, б...бліотека, в...тамін, реж...м, ш...рма, р...ф, спец...альний, фабр...ка, г...попотам, баишк...р, к...сет, ...нфаркт, ц...нк, ар...я, ц...рк, т...ран, т...тр, дез...нфектор, панс...он, к...лометр, санатор...й, пер...од, л...фт, лог...ка, арх...в, бенз...н, арт...ст, деф...с.

Вправа 6. На місці крапок поставте *И*, *І* або *Ї* і поясніть закономірність їх уживання.

Агност...ц...зм, аж...отаж, А...да, аквар...ум, акме...зм, альтру...зм, ам...доп...р...н, аморти...зац...я, антагон...зм, ант...б...от...к, ар...тм...я, ате...зм, афор...зм, баст...он, беду...н, бук...н...ст, в...раж, вульгар...зм, геро...чний, див...з...он, д...с...м...ляц...я, д...адема, ел...пс...с, емп...р...окр...т...ц...зм, ід...л...я, індустр...а...л...зац...я, ін...ц...ат...ва, інту...ц...я, катол...ц...зм, к...парис, коде...н, кол...бр..., кол...з...я, колокви...ум, кру...з, ма...с, мао...зм, мульт...пл...кац...я, нац...ст, п...рам...дон, пров...нц...ал...зм, с...он...зм, сто...ц...зм, сю...та, такс...т, такс..., ш...мпанзе, ш...фон, шк...пер, шов...н...зм, шр...фт, штат...в.

Вправа 7. На місці крапок поставте *И*, *І*, *Ї* і поясніть правила їх уживання.

Алж...р, Антаркт...да, Аргент...на, Баст...лія, Б...рма, Браз...лія, Ваш...нгтон, Верг...л...й, Гал...лей, Гр...нв...ч, Д...дро, Єг...пет, Кал...форн...я, Єрусал...м, К...пл...нг, К...тай, Кр...т, Л...ван, Лу...с, Паган...н..., Палест...на, С...нгапур, Т...ц...ан, Ток...о, Узбек...стан, Хем...нгуей, Х...рос...ма, Шелл..., Тадж...к...стан, Та...т..., Т...бет, Ф...л...пп...ни, Браз...л...я.

Вправа 8. Замість крапок поставте *Е* або *Є* та поясніть правила їх уживання.

Р...ф...рат, клі...нт, аг...нтура, ад...кватний, про...кт, адр...налін, фе...ричний, ал...бастр, ф...йл...тон, він...гр...т, ал...ксандрит, ал...горія, фой..., ан...ст...зія,

ф...й...рв...рк, фломаст...р, поліомі...літ, про...кція, р...йхстаг, д...з...ртир, р...кордсм...н, г...н...ральний, ко...фіці...нт, ф...ном...налізм, компром...тація, конве...р, д...лікатний, інт...л...кт, тра...кторія, с...л...кція, інт...ліг...нт, Ф...й...рбах.

Вправа 9. Контрольний диктант. Правильно запишіть слова іншомовного походження.

Аген...ство, автор...фр...ж...ратор, ант...г...нізм, ак...мп...н...мент, абон...мент, акр...д...тив, ап...ляц...я, ах...ллесова п'ята, арб...тражний суд, бе...пр...ц...дентний, б...джет, б...к...лавр, б...л...туватися, б...л...тристика, в...н...грет, в...л...с...пед, в...т...р...нар, в...нт...ляція, в...рм...шель, г...н...тичний, д...з...ртир, д...з...нфекція, д...ф...цит, д...в...зія, д...в...денди, д...л...тант, д...р...ктива, д...л...катес, д...с...дент, д...ф...рамб, д...серт, д...фект, д...т...ктив, д...з...нформація, д...скр...мінація, д...з...нт...грація, д...лер, інт...рпр...тація, інд...ксація, інгр...дієнт, ід...нт...ф...кований, інд...ф...рентний, інкр...м...нувати, інц...дент, д...п...ртамент, к...мп...нсація, к...м...нтувати, к...м...рційний, к...мп...тентний, к...мпл...мент, к...мп...нент, к...мпром...тація, к...нве...єр, к...нв...нція, к...нд...ціонер, к...нв...ртований, к...нф...д...нційний, к...нд...нсатор, к...рд...балет, к...р...спондент, кор...ктувати, кор...гувати, к...р...фей, кр...дит, кр...мінальний, кр...терій, м...ркет...нг, м...ц...нат, м...к...латура, м...н...джер, пр...ор...тет, с...рт...ф...кат, р...ч...татив, с...ндром, с...мафор, с...п...ратизм, с...м...тизм, с...нсаційний, с...нт...м...нтальний, с...нхронний, т...р...т...р...альний, тр...нувати, юр...сдикція.

Вправа 10. Перепишуючи речення, поставте на місці крапок літери У-В, І-Й. Зверніть увагу на правопис підкреслених слів.

Є мови більше ... менше розвинені, є мови, що своїм чарівним звучанням здобули світову славу, та наймиліша ... найдорожча для людини її рідна мова. Бо рідна мова не тільки зберігає світлі спогади з життя людини ... зв'язує її з сучасниками, - ... рідній мові чується голос предків, ... ній відлунюють перегорнені сторінки історії свого народу. Не дивно, що український народ ставився з такою пошаною, вірою ... любов'ю до своєї мови, яка була йому на тернистих шляхах поневіряння ... сумній минуцині, кажучи словами його кращих представників, ... за єдину зброю, ... за єдину ... тіху.

Можна було б наводити ще багато схвальних і піднесених висловів про українську мову діячів науки ... мистецтва різних, близьких ... далеких нам народів, та досить ... цих, щоб бачити, як високо цінували вони нетлінний скарб українського

народу, що його наші предки зберегли, незважаючи на ...сілякі заборони ... утиски, передали нам ... спадщину (Б.Антоненко-Давидович).

Правопис приголосних

1. Дзвінки й глухі приголосні.
2. Подвоєння й подовження приголосних.
3. Чергування та зміни приголосних.
4. Спрощення в групах приголосних.

Вправа 1. Напишіть правильно слова, підбравши відповідну літеру з дужок. Поясніть їх вимову і написання.

Про(с,з)ьба, боро(т,д)ьба, ане(к,г)дот, ні(г,х)ті, кі(г,х)ті, ле(х,г)ко, во(х,г)ко, ві(т,д)пиляти, ді(х,г)тяр, дьо(х,г)тю, вихі(т,д), сте(ш,ж)ка, (з,с)сунути, бе(с,з)пека, ро(с,з)кусити, мере(х,г)тіти, при(с,з)ьба, горо(д,т), ду(ш,ж)чий, пі(д,т)мести, ду(п,б)ки, доро(ж,ш)чий, (з,с)четити, ї(ж,ш)те, бе(з,с)збройний, бе(з,с)зубий, ві(д,т)чуття, бе(з,с)колірний, бе(з,с)шумний, бу(д,т)ка, лі(дж, ч)ба.

Вправа 2. Від поданих слів утворіть прикметники та поясніть їх правопис.

Закон		ранок	
юнь		окраїна	
скло		причина	
осінь		туман	
будень		вина	
зміна		південь	
кінь		програма	
день		сон	

Вправа 3. Від поданих слів утворіть нові слова на -ність за зразком: туман - туманність. Поясніть уживання Н або НН.

Схвилюватися		врожай	
віра		край	

<i>довершити</i>		<i>шаліти</i>	
<i>смерть</i>		<i>юнь</i>	
<i>переконатися</i>		<i>віддати</i>	
<i>зміна</i>		<i>число</i>	
<i>старатися</i>		<i>обмежити</i>	
<i>пісня</i>		<i>суть</i>	
<i>будень</i>		<i>сон</i>	

Вправа 4. Поставте іменники в орудному відмінку однини і поясніть їх правопис.

<i>Пам'ять</i>		<i>цілість</i>	
<i>міць</i>		<i>суміш</i>	
<i>річ</i>		<i>розкіш</i>	
<i>піч</i>		<i>повість</i>	
<i>Керч</i>		<i>кров</i>	
<i>мідь</i>		<i>пригоріц</i>	
<i>доблесть</i>		<i>суть</i>	
<i>тінь</i>		<i>папороть</i>	
<i>загибель</i>		<i>молодість</i>	
<i>лінь</i>		<i>ніч</i>	
<i>молодь</i>		<i>біль</i>	
<i>мить</i>		<i>благодать</i>	
<i>масть</i>		<i>каламуть</i>	
<i>милість</i>		<i>латунь</i>	
<i>сіль</i>		<i>заводь</i>	
<i>мазь</i>		<i>зав'язь</i>	
<i>вісь</i>		<i>потужність</i>	
<i>подорож</i>		<i>мить</i>	
<i>злість</i>		<i>жимолость</i>	
<i>волость</i>		<i>хитрість</i>	

Вправа 5. Перекладіть слова з російської мови на українську, поясніть їх правопис.

Зеленью		знаний	
бессмертие		умение	
бесценный		солью	
столетие		мазью	
значение		медью	
Запорожье		ночью	
Поволжье		кровью	
Закарпатье		тенью	
Подолье		честью	
знание		радостью	
старание		болью	
желание		стойкостью	
деталью		желчью	
мишенью		молью	
завистью		синью	
злостью		скатертью	

Вправа 6. На місці крапок поставте, де потрібно, пропущені літери.

Кін...ий, здоровен...ий, склян...ий, щоден...ик, годин...ик, качин...ий, непримирен...ий, стін...ий, Він...иця, юн...ий, дерев'ян...ий, страшен...ий, розріс...я, олов'ян...ий, вікон...иця, підніс...я, говорін...я, намальован...ий, осін...ий, дан...ий, індустріалізован...ий, шален...ий, числен...ий, нездолан...ий, дозвіл...я, незрівнян...ий, баштан...ик, вогнен...ий, натхнен...ий, приречен...ий, розпечен...ий, вирощен...ий, захоплен...ий, захлан...ий, ріл...я, старан...ий, благословен...ий, бездоріжж...я, ходін...я, скажен...ий, навман...я, стат...я, ніч...ю, міц...ю, Керч...ю, піч...ю, оточен...я, мит...ю, Рос...ю, Іл...я, питан...я, л...ємо, юн...ат, прилад...я, стат...ей, ходін...я, волос...я, колос...я, суд...я, Поволж...я, безвод...я, безглузд...я, зіл...я, ден...ий.

Вправа 7. Перепишіть слова, вставляючи, де необхідно, пропущені літери.

Марок...о, Гол...андія, Ап...еніни, Андор...а, Брюс...ель, Кам...ерун, Калькут...а, Ніц...а, сюр...еалізм, бон...а, ком...уна, інтермец...о, ван...а, віл...а, агрес...ія, тон...а, грип..., груп...а, мот...о, ман...а, ір...еальний, стакат...о, барок...о, Кан...и,

дарданел...ський, філіп...інський, бон...ський, ліс...абонський, лібрет...о, Аргент...ина, пен...і, коміс...ія, кол...ектив, гун...и, фін...и, бел...етристика, ім...іграція, ем...іграція, контр...еволюція, беладон...а, кас...а.

Вправа 8. Перепишіть подані слова, вставляючи пропущені літери. Поясніть чергування приголосних.

Перемога - перемо...і, перемо...емо; плуг - плу...ок, на плу...і; наука - у...ити, у нау...і; рука - на ру...і; мука - му...ний, на му...і; Наталка - Натал...ин, Натал...і; вухо - ву...ко, у ву...і; дорога - у доро...і, дорі...ка; книга - у кни...і, кни...ка; нога - но...і, ні...ка; могти - мо...у; плакати - пла...у; ходити - хо...у; мастити - ма...у; крутити - кру...у; тремтіти - трем...у; їздити - їж...у; брязкати - бряз...ати.

Вправа 9. Від поданих іменників утворіть за допомогою суфікса -ськ(ий) відповідні прикметники. Поясніть зміни прикінцевих приголосних основи.

Парубок		Гондурас	
столяр		Чикаго	
люд		Бангладеш	
більшовик		волох	
молодець		Арканзас	
ткач		Кавказ	
Париж		Дамаск	
Прага		француз	
боягуз		Люксембург	
Запоріжжя		Мадрид	
Гамбург		загарбник	
Галич		Зальцбург	
товариш		Лейпциг	
бідняк		Любек	
козак		Йоганнесбург	
Ленінград		киргиз	
інгуш		Рига	
Кривий Ріг		Генуя	
чуваши		Карабах	
коряк		турок	

<i>калмик</i>		<i>грек</i>	
<i>Гонконг</i>		<i>чех</i>	
<i>марксист</i>		<i>брат</i>	
<i>баск</i>		<i>латиш</i>	
<i>тюрк</i>		<i>казах</i>	

Вправа 10. Від поданих слів за допомогою суфікса *-ств(о)* утворіть відповідні іменники. Поясніть зміни прикінцевих приголосних основи.

<i>Юнак</i>		<i>козак</i>	
<i>герой</i>		<i>робітник</i>	
<i>молодець</i>		<i>студент</i>	
<i>селянин</i>		<i>загарбник</i>	
<i>міщанин</i>		<i>розбійник</i>	
<i>люд</i>		<i>брат</i>	
<i>птаx</i>		<i>купець</i>	
<i>товариш</i>		<i>офіцер</i>	
<i>убогий</i>		<i>неук</i>	
<i>дворянин</i>		<i>садівник</i>	
<i>більшовик</i>		<i>землероб</i>	

Вправа 11. Перепишіть подані слова, виправляючи в них, де потрібно, помилки. Поясніть правопис цих слів.

Брязкнути, блиснути, проїзний, щасливий, пискнути, вискнути, містський, ченця, жалісливий, стлати, кістлявий, випускний, бризнути, чесний, тиждневий.

Вправа 12. Перепишіть подані слова, вставляючи, де необхідно, пропущені літери. Поясніть правопис цих слів.

Улес...ливий, виїз...ний, віс...ник, кіс...лявий, шіс...надцять, тріс...нути, форпос...ний, плюс...нути, учас...ник, безпристрас...ний, якіс...ний, контрас...ний, умис...ний, невіс...чин, студен...ський, одноміс...ний, облас...ний, балас...ний, тріс...нути, очис...ний, горес...ний, свис...нути, гіган...ський, перс...ні, горезвіс...ний, навіс...ний, безвіс...ний, ціліс...ний, безсовіс...ний, заздріс...ний, зліс...ний, чес...ність, жаліс...ний, вартіс...ний, капос...ний, сер...це, хвас...ливий, хвас...нути.

Правопис префіксів і суфіксів

1. Правопис префіксів з кінцевим приголосним.
2. Правопис префіксів *пре-, при-, прі-*.
3. Правопис іншомовних префіксів.
4. Правопис суфіксів *-ович, -івна*.
5. Правопис деяких прикметникових і дієприкметникових суфіксів.

Вправа 1. Від поданих слів утворіть нові слова за допомогою префікса *з-* або його різновидів *зі-* та *с-*.

<i>Рвати</i>		<i>пекти</i>	
<i>пиляти</i>		<i>варити</i>	
<i>бити</i>		<i>орати</i>	
<i>розуміти</i>		<i>фотографувати</i>	
<i>гноїти</i>		<i>бліднути</i>	
<i>хитрувати</i>		<i>будити</i>	
<i>махнути</i>		<i>кривдити</i>	
<i>писати</i>		<i>в'язати</i>	
<i>радити</i>		<i>класти</i>	
<i>летіти</i>		<i>ганьбити</i>	
<i>йти</i>		<i>гребти</i>	
<i>возити</i>		<i>гріти</i>	
<i>ходити</i>		<i>паяти</i>	
<i>вести</i>		<i>питати</i>	
<i>лізти</i>		<i>дрібніти</i>	
<i>скочити</i>		<i>прийняти</i>	
<i>текти</i>		<i>простувати</i>	
<i>бити</i>		<i>прямувати</i>	
<i>чистити</i>		<i>гнати</i>	
<i>тиснути</i>		<i>ламати</i>	
<i>м'яти</i>		<i>формувати</i>	
<i>топтати</i>		<i>характеризувати</i>	

<i>тратити</i>		<i>хвалити</i>	
<i>трусити</i>		<i>робити</i>	
<i>хилитись</i>		<i>хибити</i>	
<i>щукитись</i>		<i>шити</i>	

Вправа 2. Перепишучи слова, поставте на місці крапок відповідні префікси *пре-, при-, прі-*.

...зирство, ...вілейований, ...вітання, ...красний, ...мудрий, ...шкільний, ...водити, ...рва, ...в'язати, ...гарний, ...гноблений, ...освященний, ...клеїти, ...кордонний, ...завзято, ...чудовий, ...леглий, ...горіти, ...єднання, ...їхати, ...звище, ...звисько, ...йменник, ...липлий, ...стол, ...бережний, ...ярок, ...плід, ...падок, ...подобний, ...речений, ...рівняний, ...ріст, ...своїти, ...святити, ...слівник, ...сутній, ...погано, ...уральський, ...хід, ...ціл, ...чепити.

Вправа 3. Запишіть слова, розкриваючи дужки. Поясніть написання іншомовних префіксів і споріднених з ними елементів слів.

(А)тестат, (де)риват, (де)понент, (а)логізм, (а)морфний, (ев)каліпт, (де)пресія, (де)мобілізація, (екс)каватор, (екс)курсія, (екс)педиція, (екс)чемпіон, (ім)міграція, (екс)директор, (а)моральний, (ін)версія, (ін)корпорація, (інтер)венція, (ре)конструкція, (інтер)претація, (ре)дукція, (ультра)фіолетовий, (контра)марка, (пост)імпресіонізм, (пре)амбула, (пост)скриптур, (пан)славізм, (віце)адмірал, (віце)президент, (контр)-наступ, (контр)адмірал.

Вправа 4. Від поданих імен утворіть чоловічі та жіночі імена по батькові. Поясніть особливості їхнього правопису.

<i>Анатолій</i>		
<i>Амвросій</i>		
<i>Андрій</i>		
<i>Арсен</i>		
<i>Валерій</i>		
<i>Василь</i>		
<i>Віктор</i>		
<i>Гордій</i>		
<i>Євген</i>		

<i>Зиновій</i>		
<i>Ілля</i>		
<i>Лука</i>		
<i>Константин</i>		
<i>Кузьма</i>		
<i>Лев</i>		
<i>Матвій</i>		
<i>Мар'ян</i>		
<i>Мелетій</i>		
<i>Мефодій</i>		
<i>Микита</i>		
<i>Микола</i>		
<i>Никифор</i>		
<i>Опанас</i>		
<i>Ростислав</i>		
<i>Самійло</i>		
<i>Свирид</i>		
<i>Сергій</i>		
<i>Сава</i>		
<i>Терентій</i>		
<i>Феофан</i>		
<i>Філарет</i>		
<i>Фрідріх</i>		
<i>Харитон</i>		
<i>Христофор</i>		
<i>Юрій</i>		
<i>Юхим</i>		
<i>Яків</i>		
<i>Ярема</i>		

Вправа 5. Від поданих іменників утворіть присвійні прикметники чоловічого, жіночого та середнього роду.

<i>Ольга</i>			
<i>дочка</i>			
<i>Мелашка</i>			
<i>Галя</i>			
<i>свекруха</i>			
<i>Маруся</i>			
<i>тітка</i>			
<i>байкар</i>			
<i>каменяр</i>			
<i>Ілля</i>			
<i>робітник</i>			
<i>мати</i>			
<i>лялька</i>			
<i>Тарас</i>			
<i>суддя</i>			
<i>Мирон</i>			
<i>Надія</i>			
<i>коваль</i>			
<i>бригадир</i>			
<i>сторож</i>			
<i>лікар</i>			
<i>комісар</i>			
<i>Микита</i>			
<i>Лукаш</i>			
<i>Ігор</i>			
<i>Степан</i>			
<i>школяр</i>			
<i>Галина</i>			
<i>гайдамака</i>			

<i>тесля</i>			
<i>друкар</i>			
<i>співачка</i>			
<i>Лідія</i>			
<i>Пріська</i>			
<i>командир</i>			
<i>грек</i>			
<i>француз</i>			
<i>гість</i>			
<i>гусар</i>			
<i>комбайнер</i>			
<i>архітектор</i>			
<i>ювіляр</i>			
<i>артистка</i>			

Вправа 6. З поданими нижче словами складіть речення. Поясніть значення і правопис цих слів.

Незліченний	Незлічений
Неоцінений	Неоцінений
Несказаний	Несказаний
Нездійснений	Нездійснений
Нескінчений	Нескінчений

Вправа 7. Перепишучи слова, замість крапок поставте пропущені **-Н-** або **-НН-**. Поясніть правила їх написання.

Страшен...ий, нездолан...ий, глинян...ий, нескінчен...ий, воцан...ий, луб'ян...ий, священ...ий, модернізован...ий, натхнен...ий, невблаган...ий, незрівнян...ий, гречан...ий,

склян...ий, намальован...ий, нездійснен...ий, лян...ий, широчен...ий, обдарован...ий, змін...ий, освічен...ий, височен...ий, розчин...ий, качин...ий, закон...ий, гуман...ий, латун...ий, олов'ян...ий, знан...ий, письмен...ий, щоден...ий, замаскован...ий, опосередкован...ий, вогнен...ий, написан...ий, індустріалізован...ий, вихован...ий, осін...ий.

Правопис складних слів

1. Правопис складних іменників.
2. Правопис прикладок.
3. Складні прикметники.
4. Правопис складних числівників і займенників.
5. Правопис прислівників.
6. Правопис складних прийменників.
7. Правопис часток.
8. Правопис сполучників.

Вправа 1. Напишіть подані нижче слова разом, окремо або через дефіс. Поясніть правопис складних іменників.

Вільно/думець, авто/навантажувач, верто/літ, атомо/хід, паро/воз, агро/механіка, аеро/порт, людино/день, шлако/блок, лікар/стоматолог, пів/дюжини, пів/Києва, вагон/ресторан, багато/плановість, джерело/знавство, трудо/день, пів/Європи, Лисичка/Сестричка, термо/гідро/динаміка, пів/місяць, розрив/трава, міні/футбол, теле/апаратура, сніго/збирання, генерал/лейтенант, капель/мейстер, дизель/мотор, дванадцяти/тонка, газо/провід, важко/атлет, прем'єр/міністр, алма/атинець, машино/приладо/будування, трьох/сот/літня, перекоти/поле, гори/цвіт, носо/ріг, зірви/голова, шести/денка, сто/двадцяти/п'яти/річчя, світло/водо/лікування, штабс/капітан, член/кореспондент, пів/карбованця, стоп/кран.

Вправа 2. У поданих словах на місці риски поставте, де це необхідно, дефіс.

Хорол/річка, Сапун/гора, місто/Київ, ворон/птаха, трава/звіробій, розрив/трава, робітник/передовик, передовик/робітник, учитель/математик, математик/учитель, льотчик/винищувач, красуня/дівчина, дівчина/красуня, Максим/коваль.

Вправа 3. Перепишіть подані нижче слова, ставлячи, де необхідно, дефіс. Поясніть правопис складних прикметників.

Агро/сировинний, лісо/степовий, алма/атинський, сто/п'яти/десяти/річний, анти/історичний, радіо/фізичний, блідо/лиций, боє/здатний, вантажно/розвантажувальний, велико/луцький, видовжено/тупо/конічний, унтер/офіцерський, військово/полонений, південно/східний, пів/острівний, соціал/демократичний, діалектико/матеріалістичний, військово/спортивний, віце/президентський, вузько/діалектний, м'ясо/молочний, дизель/моторний, довго/жданий, кисло/солодкий, молочно/білий, червоно/гарячий, західно/європейський.

Вправа 4. Від поданих чисел утворіть кількісні та порядкові числівники.

22, 1 647, 8 001, 1 966, 481 мільйон, 659 мільярдів, 144, 26 872, 39, 40, 1 847, 7 777.

Вправа 5. Запишіть словами і провідмінійте числівники.

3; 25; 687; 2 235; 4; $2/3$; $1/3$; $1/2$; 0,2; 44; 91.

Вправа 6. Напишіть слова разом або через дефіс. Поясніть правопис поданих займенників.

Ні/хто, аби/який, казна/скільки, будь/що, хто/небудь, ні/що, ні/який, хтозна/чий, який/небудь, хтозна/який, аби/хто, котрий/небудь, будь/хто, чий/небудь, казна/що.

Вправа 7. Запишіть подані нижче прислівники та прислівникові сполуки разом, окремо або через дефіс. Поясніть особливості правопису складних прислівників.

1. Без/ладу, від/нині, без/жально, по/батьківському, в/ночі, на/гору, до/гори, ані/скільки, без/кінця/краю, без/краю, на/весні, на/виворіт, куди/небудь, на/останок, до/пари, до/речі, десь/інде, будь/що/будь, в/четверо, у/розтіч, десь/інколи, с'як/так, на/рівні, у/середині, у/літку, до/лиця, до/пуття, за/рахунок, далеко/далеко, за/молоду, по/бойовому, до/центу, за/пані/брата, з/середини, по/друге, по/господарському, день/у/день, всього/на/всього, з/переляку, з/радості, другого/дня, перед/усім, зав/довжки, по/сусідському, по/українському, будь/де, будь/коли, на/льоту, на/видноті, ліво/руч, нав/коло, на/шкоду, де/небудь, десь/то, віч/на/віч, таким/чином, темної/ночі, по/християнському, на/зло, до/обіду.

2. Де/інде, на/вскач, на/вздогін, у/рівень, з/боку/на/бік, по/третє, по/четверте, казна/коли, по/двоє, по/четверо, на/розхват, на/двоє, у/трьох, в/нічию, на/радоцах, на/самоті, по/латині, з/дня/на/день, раз/у/раз, ось/ось, що/денно, що/най/дужче, стрім/голов, пліч/о/пліч, так/то, на/світанку, на/підпитку, на/сторожі, на/осліп, на/сміх, по/людськи, по/троє, хоч/не/хоч, хтозна/як, на/щастя, на/силу, рік/у/рік, в/основному, по/ночі, по/тихеньку, ані/телень, у/цілому, як/не/як, по/закону, по/ряд, по/середині, тим/часово, час/від/часу, у/перед, у/плав, у/вигляді, уві/сні, як/най/довше, що/правда.

Вправа 8. Перепишіть речення, розкриваючи дужки. Поясніть особливості правопису складних прислівників.

А 1. Соломія *(по)*тихеньку сказала матері, що Роман має на думці її сватати (І.Нечуй-Левицький). 2. Ну, Трохиме, ви тепер наш батько, ... *порядкуйте* нами *(по)*правді (М.Кропивницький). 3. Російські колгоспники зустріли нас привітно, *(по)*братньому (О.Гончар). 4. Гаряче проміння *вдарило* *(в)*бік гори, *розсипало* золото *(по)*зеленому косогорі, *пронизало* сад *(на)*скрізь золотими нитками (І.Нечуй-Левицький). 5. Остап *ішов* *(на,в)*простець, *минаючи* вузькі, *криві* стежки, *протоптані* товаром і пастухами (М.Коцюбинський). 6. До Славогорода роменський поїзд *прибув* *(на)*світанку. 7. Стали запорожці в *мальовничих* позах зі зброєю *(на)*похваті (О.Довженко).

Б 1. *Відколи* *парубкував* (Зінько), *тільки* одна дівчина *й* *припала* йому була трохи *(до)*вподоби - то була наймичка Левантина. 2. *Ті* *вусаті* *кругло* *стрижені* люди в *полотняній* сорочці, *що* *рік(у)рік* *ходили* крізь ці *сліпучі* *степи* зі своїми *круторогими*, *були* для *льотчика* *десь* у *глибинах* *минущини* (О.Гончар). 3. *Тепер* він *усе* *хотів* *куди(небудь)* *од* *всіх* *захватись*. 4. *Гори* *(що)*хвилини *мінjali* свій *настрій*: коли *сміялась* царинка, *хмурився* ліс (М.Коцюбинський). 5. *Розвідники*, *вішаючи* на *груди* *автомати*, *стрім(голов)* *кинулися* до *коней* (О.Гончар). 6. *Лемки* в *сірих* *гунях*

(по)сусідськи розмовляли з покутянами (з)над Прута. 7. А Галі, своєї старшої сестри, Вустимко, (по)перше, не боїться, а (по)друге, - їй нема коли шукати його (І.Багряний).

Вправа 9. Перекладіть текст українською мовою. Підкресліть прислівники.

Край неба алеет; в березах просыпаются, неловко перелетают галки; воробьи чирикают около темных скирд. Светлеет воздух, видней дорога, яснее небо, белеют тучки, зеленеют поля. А между тем заря разгорается; вот уже золотые полосы потянулись по небу; в оврагах клубятся пары; жаворонки звонко поют, предрассветный ветер подул - и тихо всплывает багровое солнце. Свет так и хлынет потоком; сердце в вас встрепенется, как птица. Свежо, весело, любо! Далеко видно кругом. Вон за рощей - деревня; вон подальше - другая, вон - березовый лесок на горе; за ним - болото... Солнце быстро поднимается; небо чисто...Погода будет славная (И.Тургенев).

Вправа 10. Словниковий диктант.

По/українському, по/російському, по/нашому, по/моєму, по/перше, казна/як, будь/коли, хтозна/де, коли/небудь.

Без/кінця, без/краю, без/ладу, без/наміру, без/сумніву, без/угаву, без/упину, в/нагороду, в/ногу, в/обріз, в/цілому, до/вподоби, до/діла, до/крихти, до/речі, до/смаку,

за/кордоном, з/болю, з/раді, з/розгону, на/бігу, на/жаль, на/зло, на/самоті, на/світанку, під/час, на/щастя, на/двоє, як/слід, як/треба.

Тихо/тихо, ледве/ледве, де/не/де, будь/що/будь, далеко/далеко, давним/давно, ну/ну, пліч/о/пліч, всього/на/всього, коли/не/коли, хоч/не/хоч, як/не/як, віч/на/віч, то/то.

В/останнє, на/швидко, в/ручну, по/троху, до/сита, до/чиста, за/ново, з/даля, з/висока, по/маленьку, з/давна, з/далека, по/тихеньку, на/рівні, на/поготові.

В/двоє, в/троє, в/перше, в/друге, у/чотирьох, за/одно, с/першу, на/двоє, на/троє.

В/бік, с/краю, з/боку, в/край, на/бік, на/пам'ять, в/купі, на/зустріч, в/гору, з/ранку, в/горі, в/ранці, в/низу, з/вечора, до/дому, з/верху, до/долу, в/верх, в/далині, в/вечері.

Вправа 11. Запишіть подані нижче прийменники у дві колонки: разом і через дефіс. Поясніть правила їх написання.

По/над, на/при/кінці, з/попід, за/для, з/поміж, з/поза, з/посеред, на/проти, що/до, по/перед, з/перед.

Вправа 12. Правильно запишіть текст. Поясніть написання прийменників.

1. Тече вода з/під явора

яром на/долину (Т.Шевченко).

2. Блаженний муж на лукаву

Не ступає раду,

І не стане на/путь злого,

І з/лютим не сяде (Т.Шевченко).

3. Із/за/лісу, з/за/туману місяць впливає (Т.Шевченко).

4. Душа летить в/дитинство, як у/вирій,

бо їй на/світі тепло тільки там (Л.Костенко).

5. Є розгадка щастя в/кожному зелі (П.Скунць).
6. Жити раз, але в/огні (Д.Павличко).
7. Живе лиш той, хто не живе для/себе,
Хто для/других виборює життя (В.Симоненко).
8. Життя і мрія в/згоді не бувають.
І вічно борються, хоч миру прагнуть (Л.Українка).
9. Життя росте лишень з/любові,
Лишень краса людей навчає жить! (Д.Павличко).
10. Життя - це шлях, що переходить в/шлях,
Кінця не має ні одна дорога (Д.Павличко).
11. За/все, що взяв од пирога життя,
Платити доведеться по/рахунку (Б.Олійник).

Вправа 13. Запишіть слова в три колонки: разом, окремо і через дефіс. Поясніть їх правопис.

Ані/скільки, будуєть/ся, дарма/що, що/то/за, іди/бо, яка/сь, не/вільник, на/года, не/вміння, не/п'ятий, не/так, не/волити, не/навидіти, давай/но, не/від/того, не/істота, не/добачати, не/дочував, не/врожай, ні/з/ким, так/от, ні/до/чого, отакий/то, не/дурно, не/веселий, не/письменний, що/ж/до, не/можна, не/треба, стільки/то, тим/то, не/порушно, ні/так/ні/сяк, ні/на/якому, важкий/таки, не/зважаючи, так/таки.

Вправа 14. Правильно запишіть текст. Поясніть правопис НЕ з різними словами.

А 1. За тартаком не/багата панська оселя, а проти неї костьол убогий, старий, без бані (І.Нечуй-Левицький). 2. Не/треба, не/треба вашої музики, тільки сього бракує (Л.Українка). 3. Шура слухала і не/могла наслухатися цієї грізної музики (О.Гончар). 4. Одного бракувало у веселій господі не/всипущої господарки: русявих головок не/вгамовних щебетунчиків. 5. Кар не/одважувався заходити в цю не/вивчену і не/виміряну бухту.

Б 1. Я не/навиджу рабства кайдани (П.Грабовський). 2. Не/плач, Катерино, не/показуй людям сльози (Т.Шевченко). 3. Соломія не/одривала очей од берега (М.Коцюбинський). 4. Сумні та не/веселі розходилися хлопці по хатах (Г.Тютюнник). 5. Син її вміє не/тільки мугикати, а й співати не/абияк. 6. Не/для слави, а для вас, мої браття, я свій скарб найдорожчий ховав (Л.Українка). 7. Багато людей приїздило до Морниці з надією вилікувати застарілі не/дуги (Вільде). 8. Поки не/дуже холодно, сидітиму вдома (М.Коцюбинський). 9. Він їй слово не/хотя скаже чи не/скаже, а вона йому десять (Г.Квітка-Основ'яненко). 10. Я не/такий уже безпорадний (О.Довженко). 11. Розмовляти так було не/потрібно й чудово (Ю.Яновський). 12. Пан продав не/покірного кріпака другому (панові) у село (П.Мирний).

Вправа 15. Правильно запишіть текст. Поясніть особливості правопису частки НІ з різними словами.

1. Він, Йон, і радніший би посватати Гашицу, так що ж, коли батьки ворогують між собою і ні/защо не пристануть на це (М.Коцюбинський). 2. І не було ні/одної струни на єгипетських арфах, щоб не співала хвали повновладній цариці Єгипту (Л.Українка). 3. Ні/хто не постеріг, що надворі йшов сніг (М.Коцюбинський). 4. Я все стерплю, але ні/слова не вирве ворог з вуст моїх (В.Сосюра). 5. Над ні/чиєю землею щохвилини злітали ракети (Ю.Яновський). 6. Тут такого ні/за/які гроші не добудеш (П.Мирний). 7. Остерігали! Я за все життя ні/від/кого не чула поважної, щирої дружньої остороги (Л.Українка). 8. Гнат, приголомшений окриком, опішив і відступив назад, але потім зрозумів, що ця людина ні/скільки не боїться його та ще й насміхається (Г.Тютюнник).

Вправа 16. Напишіть слова разом, окремо або через дефіс. Поясніть їх правопис.

Тільки/б, той/таки, що/ж/до, а/все/ж/таки, будь/що, хіба/що, чи/що, але/ж, тоб/то, де/в/кого, а/ні/когисінько, ні/скільки, ось/де, тоді/то, будь/чийого, де/то,

ходи/но, коли/ж/то, де/б/то/не/було, все/таки, а/ні/ні, аби/коли, адже/ж, казна/з/ким, а/вже/ж, де/ж/таки, де/в/чому, що/хвилини, ні/чого, дарма/що, наче/б/то, будь/що/будь, десь/не/десь, будь/на/якім, ото/ж, звідки/не/будь.

Вправа 17. Розкрийте дужки, поясніть написання часток.

1. Почекай(но), дівчино, ще(й) для тебе троянди весни розцвітуть (В.Сосюра). 2. Я хотіла(б) людям для підмоги у кожну мить подати голос свій(В.Ткаченко). 3. Помий цю яблуню, ад(же) вона із яблучками. (Не)хай(же) сад всесвітній устає там, де ридала мати на руїні. (М.Рильський). 4. То(ж) було і солодко, й незвично у твоїх очах читать грозу (В.Симоненко). 5. І тільки(б) знати, що немарно в світі цім топтав дорогу, сиву од століть (Б.Олійник). 6. А ті(ж)то гуси, гуси-лебедята, та(й) узяли підпaskів на крилята, та(й) у хороми царські занесли! (Л.Костенко). 7. Розпрягайте, хлопці, літаки, хай(но) спочивають роботящі! (Б.Олійник). 8. О, як(би)то листя, листя не жовтіло, о, як(би)то серце вічно зеленіло (В.Сосюра). 9. Отакий(то) наш отаман, орел сизокрилий (Т.Шевченко).

Вправа 18. Запишіть текст українською мовою.

Что-то делаю, ничего не вижу в природе, ни за чем не слежу. Но чувствую, что кто-то ходит со мной желанный, и как о нём подумаешь - так хорошо становится.

А бывает, что-то не клеится, плохо выходит, и в то же время чувствуешь что-то хорошее. Вспомнишь о хорошем и поймёшь: это весна (М.Пришвин).

--

Вправа 19. Напишіть НЕ разом або окремо. Поясніть правопис.

Не/дорога, не/абищо, не/пекучий, не/густо, не/моя, не/твоя, не/той, не/час, не/любов, не/благодійний, не/до/речі, не/боязкий, а сміливий; не/званий, не/навість, не/начебто, не/легко, не/врожай, не/надійний, не/там, не/дружній, не/звичний, не/сподіване рішення, не/досліджений, не/звично, не/доїдає, не/керована.

Вправа 20. Запишіть українською мовою.

<i>Век не забыть</i>	
<i>не без причины</i>	
<i>красивые незабудки</i>	
<i>не то снег, не то дождь</i>	
<i>невозмутимый</i>	

<i>непоколебимый</i>	
<i>неоткуда ждать известий</i>	
<i>как не бывало</i>	
<i>неутомимый</i>	
<i>несмотря на дождь</i>	
<i>не смотря себе под ноги</i>	
<i>не в пример</i>	
<i>не к добру</i>	
<i>непреклонный</i>	

Вправа 21. Напишіть Ні зі словами разом чи окремо. Поясніть правопис слів.

*Ні/до/чого, ні/звідки, ні/з/ким, ні/в/кого, ні/чий, ні/нащо, ні/куди, ні/один, ні/так
ні/сяк, ні/ні.*

Вправа 22. Перепишіть речення, опустивши дужки.

1. Життю - (ні)кінця, (ні)начала (Б.Олійник). 2. Вона його (ні)словом не вкорила (Л.Костенко). 3. Війна не мала (ні)кінця (ні)краю (П.Загребельний). 4. Сум'яття огорнуло його таке, що не міг навіть (ні)чого сказати (П.Загребельний). 5. Василю здавалося, що вона десь заблудилась вночі в темному лісі, блукає між деревами і не може (ні)як знайти стежки (І.Нечуй-Левицький). 6. Не скорить серця (ні)злоба, (ні)туга... (П.Скунць). 7. (Ні)що не промина і не зника (І.Жиленко). 8. Майбутнє спочатку почати (ні)коли не пізно (А.Кичинський). 9. Люлі, люлі, дитино, засни, мій синочку, (ні)вроку (А.Малишко).

Вправа 23. Запишіть українською мовою.

<i>Как ни в чём не бывало</i>	
<i>кто бы то ни был</i>	
<i>ни пава ни ворона</i>	
<i>ничуть не бывало</i>	
<i>ни больше ни меньше</i>	
<i>ни за что ни про что</i>	
<i>ни в коем случае</i>	
<i>ни к селу ни к городу</i>	

Вправа 24. Словниковий диктант.

Аби/хто, ні/скільки, що/неділі, що/сь, коли/сь, аби/з/ким, ні/з/якими, що/ж/до, все/ж/таки, де/про/що, що/найсильніший, як/найбільше, не/вже, як/раз, май/же, ніби/то, не/наче/б/то, тоб/то, як/би, не/мов/би, аяк/же, ато/ж, наче/б/то, іди/бо, тому/то, хтозна/скільки, де/небудь, хтозна/в/якому, де/який, чи/мало, чи/маленький, де/далі, ні/би, будь/що, не/чотири, не/далеко, ні/добрий, ні/злий; ні/те ні/се, ні/який, ні/чий, ні/скільки, ні/звідки, ні/нащо, ні/як, ні/кчемний, ні/велювати, друг-не/друг, не/навидіти, не/ук, не/гайний, не/до вподоби, не/волити, не/наче, не/хай, не/доречність, так/от, що/разу, ані/за/що, не/ждано-не/гадано, не/дорід, не/сказаний, не/забаром, не/мовля, не/гарно (погано), не/догляд, ні/звідки, ні/яково, ні/яковість, ні/до кого, ні/риба ні/м'ясо, ні/світ ні/зоря.

Вправа 25. Запишіть подані нижче сполучники в три колонки: разом, окремо і через дефіс. Поясніть їх правопис.

Не/наче/б/то, при/чому, отож/то, дарма/що, про/те, для/того/щоб, тим/то, з/тим/щоб, тільки/но, тому/то, як/би, хоча/б, після/того/як.

Вправа 26. Перепишіть, розкриваючи дужки. Поясніть правопис сполучників.

1. Як(би) ви вчилися так, як треба,
то й мудрість би була своя (Т.Шевченко).
2. Як(би) відали ви, які славні були
ті суворі, закручені хлопці (М.Нагнибіда).
3. Добре було(б), як(би) отакий співучий разок намиста впав із неба на землю...
(Є.Гуцало).
4. Як(би) там не було, комусь належало це перевірити, ризикуючи власним
життям...(О.Гончар).
5. Іду я шляхом, сумно позираю, немов(би) сфінкс,
у темну далечінь (М.Зеров).
6. То(ж) сіль землі, то(ж) сила молода ішла на смерть,
на згубу неминучу (Л.Українка).
7. Земля прекрасна, тому(що) на ній живуть дзвінкоголосі малюки (Д.Бедзик).
8. З долини, (не)наче з дна, почало підніматись, напливати село, навпід поділене рікою
(М.Стельмах).
9. Совість...зілля... А при(чому) тут ви? (О.Гончар).
10. Раз у раз на її ясні очі мов(би) хмарки набігали (Є.Гуцало).
11. Що(б) жить - ні в кого права не питаюся.
Що(б) жить - я всі кайдани розірву (П.Тичина).

Вправа 27. Розкрийте дужки.

Тим(часом), коли(ж), коли(б), тільки(що), що(духу), через(те) що, казна(що),
будь(що), коли(б)то, замість того(щоб), (в)міру того як, через те(що), замість того
що(б), так(що), тільки(но), але(ж), хоч(би), коли(б)то, тому(то), за(те), про(те),
та(ж), як(що), все(ж)таки, бо(ж), дарма(що), так(що), ані(ж), те(ж), на(че),

наче(б), тоб(то), хоча(б), через(те)що, задля(того)щоб, подібно (до)того(як), ото(ж), то(ж).

Семантико-стилістичні особливості української мови

Завдання 1. Перекладіть з російської мови на українську.

<i>При жизни</i>	
<i>в двух шагах</i>	
<i>не по силам</i>	
<i>идти по дороге</i>	
<i>по моей вине</i>	
<i>плыть по течению</i>	
<i>в два часа</i>	
<i>в двух шагах</i>	
<i>на ночь глядя</i>	
<i>по возможности быстрее</i>	
<i>при любой погоде</i>	
<i>по ошибке</i>	
<i>принять к сведению</i>	
<i>принять во внимание</i>	
<i>по требованию</i>	

Завдання 2. Перекладіть подані нижче словосполучення з української мови на російську.

<i>За власним бажанням</i>	
<i>знати з газет</i>	
<i>підручник з історії</i>	
<i>з моєї ініціативи</i>	
<i>покласти до кишені</i>	
<i>о п'ятій годині</i>	
<i>за життя</i>	
<i>через необережність</i>	

<i>на захист</i>	
<i>припасти до смаку</i>	
<i>ходити до школи</i>	

Завдання 3. Поясніть функціонування та семантико-стилістичні особливості поданих слів. Придумайте з кожним словом речення.

<i>Лікарський</i>	
<i>лікувальний</i>	
<i>лікарняний</i>	
<i>помірний</i>	
<i>поміркований</i>	
<i>домашній</i>	
<i>свійський</i>	
<i>посмішка</i>	
<i>усмішка</i>	
<i>коштовність</i>	
<i>дорогоцінність</i>	
<i>привести</i>	
<i>привезти</i>	

Завдання 4. Поясніть семантико-стилістичні та функціональні особливості поданих слів. Визначте їх стильову належність та структурні особливості. Утворіть з даними словами словосполучення.

<i>Прозовий -</i>	
<i>Прозаїчний -</i>	
<i>Жінка -</i>	
<i>Дружина -</i>	
<i>Чисельний -</i>	
<i>Численний -</i>	
<i>Тривкий -</i>	
<i>Тривалий -</i>	

<i>Музичний - Музикальний -</i>	
<i>Ріка - Річка -</i>	
<i>Рицар - Лицар -</i>	
<i>Письменність - Писемність -</i>	
<i>Залишити - Покидати -</i>	
<i>Відрізняти - Розрізняти</i>	
<i>Складний - Складений -</i>	
<i>Робочий - Робітничий -</i>	
<i>Особа - Особистість</i>	
<i>Пам'ятник - Пам'ятка -</i>	
<i>Наймит - Найманець -</i>	
<i>Вираз - Вислів -</i>	

Завдання 5. Доберіть до наведених нижче конструкцій семантичні відповідники з української мови. Визначте особливості їх функціонування в обох мовах.

<i>Пропажжа не находится Находится много желающих Находиться в опасности Находиться за границей Квартира находится на первом этаже</i>	
--	--

<i>Тайвань находится вблизи Китая</i> <i>Киев находится на правом берегу Днепра</i>	
<i>Текущность газов</i> <i>Текущность рабочей силы</i> <i>Текущий ремонт</i> <i>В текущем году</i> <i>Текущая политика</i> <i>Текущий счёт</i> <i>Текущая вода</i>	
<i>Географическое положение страны</i> <i>Исходное положение</i> <i>Положение рук при стрельбе</i> <i>Международное положение</i> <i>Затруднительное положение</i> <i>Руководящее положение</i> <i>Осадное положение</i> <i>Положение о выборах в Верховный Совет</i> <i>Основные положения статьи</i> <i>Учёный отстаивал положение о ...</i>	

Завдання 6. До кожного з членів синонімічного ряду придумайте речення.
Поясніть відтінки значень кожного з синонімічних слів.

<i>Бігти</i>	<i>Шарахнути</i>
<i>Летіти</i>	<i>Ганяти</i>
<i>Мчати</i>	<i>Махнути</i>
<i>Чкурнути</i>	<i>Гасати</i>
<i>Вдаритись</i>	<i>Гайнути</i>
<i>Поперти</i>	<i>Скакати</i>
<i>Подрати</i>	<i>Дременути</i>

Завдання 7. До наведених російською мовою синонімів доберіть їх українські відповідники.

<i>Разговаривать</i>		<i>Толковать</i>	
<i>Говорить</i>		<i>Гутарить</i>	
<i>Беседовать</i>		<i>Болтать</i>	
		<i>Калякать</i>	

Завдання 8. Перекладіть з російської мови на українську.

<i>Быть на виду</i>	
<i>В виде наказания</i>	
<i>В виде опыта</i>	
<i>В виде подарка</i>	
<i>Для вида</i>	
<i>Сделать вид</i>	
<i>И вида не показал</i>	
<i>Вид на жительство</i>	
<i>Вид на город</i>	
<i>Вид млекопитающих</i>	
<i>Перед нашими глазами открылся чудесный вид</i>	

Завдання 9. Перекладіть з російської мови на українську.

<i>Присутствующие на работе</i>	
<i>В присутствии свидетелей</i>	
<i>Отсутствующие на заседании</i>	
<i>За отсутствием доказательств</i>	
<i>На полке отсутствуют необходимые инструменты</i>	

Завдання 10. Перекладіть з російської мови на українську.

<i>В этом случае</i>	
<i>Во всяком случае</i>	
<i>В лучшем случае</i>	
<i>При случае</i>	
<i>При удобном случае</i>	
<i>По случаю болезни</i>	

Завдання 11. Перекладіть з російської мови на українську.

<i>Запущенная ракета</i>	
<i>Здесь запущена ответственная работа</i>	
<i>Запущенная болезнь</i>	
<i>Запущенная приманка</i>	
<i>Запущенный сад</i>	
<i>Запущенные дела</i>	

Завдання 12. Прочитайте речення, виправте, де потрібно, помилки.

1. Шевченко перебував у добрих взаємовідносинах з великим російським актором Щепкіним. 2. У мене з ним добрі відношення. 3. На дошці була написана формула: відношення $ac = ca$. 4. Це нам зручно зробити в усіх відношеннях. 5. По відношенню до нових історичних умов філософи розвивали теоретичну думку в кількох напрямках. 6. Відносно вирішення цього важливого питання у нас не може бути двох думок. 7. Не можна допускати поверхового відношення до вивчення української мови. 9. До цієї прикрої пригоди він не має жодного відношення.

Завдання 13. Доберіть за контекстом потрібне слово (висікти, витесати, вирізьбити) і поставте його на місці крапок.

1. У кількох кілометрах від колгоспу була степова могила, і на ній стояла постать, грубо з сірого каменю. 2. Якось дівчина не допильнувала, та погасла свічечка, - веліла (пані) дівчинку ту (Марко Вовчок). 3. Над наличниками майстри з дерева якісь загадкові візерунки. 4. Козацька кіннота немало ворогів. 5. Стояв наче з білого каменю

(І.Нечуй-Левицький). 6. Там такі штучки на верстаті, що хоч на виставку (Ю.Яновський).

Завдання 14. Доберіть за контекстом потрібне слово (включати, умикати, виключати, пустити, внести) і поставте його на місці крапок.

1. Уже час електрику. 2. Необхідно до порядку денного ще одне питання. 3., будь ласка, електрику. 4. Завтра у роботу новий двигун. 5. Широкий демократичний принцип в себе дві такі необхідні умови.

Завдання 15. Вставте потрібне за контекстом слово (відкривати, відчиняти, розгортати).

1. Йому допомогли важку браму. 2., будь ласка, вікно. 3. книжку на десятій сторінці. 4. Ньютон закон земного тяжіння. 5. У нашому місті новий кінотеатр. 6. Магазин зранку.

Завдання 16. Вставте потрібне за контекстом слово (одягати, надівати, взувати).

.....шапку;боти;
.....окуляри;черевики;
.....калоші;сорочку;
.....пальто;спідницю.
.....костюм;

Завдання 17. Перекладіть нижчеподані конструкції російської мови українською. Визначте специфіку їх функціонування в обох мовах.

Как и следовало ожидать	
Поступайте как следует	
В следующем месяце	
Отдохнул как следует	
Вам следует сто рублей	
Отсюда следует вывод	

<i>Я следую его примеру</i>	
<i>Расписание занятий следующее</i>	
<i>Следующая неделя</i>	
<i>Поезд следует через такие станции</i>	
<i>Следуйте за мной</i>	
<i>Следующий номер журнала</i>	
<i>Враг не сдастся, следовательно, он должен быть уничтожен</i>	
<i>Во время следования поезда</i>	
<i>Поезд дальнего следования</i>	
<i>По пути следования отряда</i>	
<i>Следуя велению долга</i>	
<i>Следуя обычаям</i>	

Завдання 18. До поданих нижче українських фразеологізмів доберіть відповідники з російської мови.

<i>Набраться розуму</i>	
<i>Хоч око виколи</i>	
<i>Як укопаний</i>	
<i>Знав і вздовж і впоперек</i>	
<i>Ні живий ні мертвий</i>	
<i>Ходили чутки</i>	
<i>Не припали до душі</i>	
<i>З'їхав з глузду</i>	
<i>На думку не спадало</i>	
<i>Захоплювався до нестями</i>	
<i>Сторч головою</i>	

Завдання 19. Перекладіть фразеологізми українською мовою.

<i>Был, да слыл</i>	
<i>Бросать на произвол судьбы</i>	
<i>Во что бы то ни стало</i>	
<i>Глуп как пробка</i>	
<i>Говорить по душам</i>	
<i>Дуракам закон не писан</i>	
<i>Как бельмо на глазу</i>	
<i>Не в добрый час</i>	
<i>Не в своей тарелке</i>	
<i>Несолоно хлебавши</i>	
<i>Пыль в глаза пускать</i>	
<i>Сбить с толку</i>	

Завдання 20. Поясніть значення фразеологізмів.

<i>Дати гарбуза</i>	
<i>Піймати облизня</i>	
<i>Вусом не моргнути</i>	
<i>Теревені правити</i>	
<i>Крутиться на язиці</i>	
<i>Свиню підкласти</i>	
<i>Передати куті меду</i>	
<i>Витрішки продавати</i>	
<i>Без задніх ніг</i>	
<i>Розбити глека</i>	
<i>Позичити в сірка очей</i>	
<i>Купувати kota в мішку</i>	
<i>Білими нитками шити</i>	
<i>Між молотом і ковадлом</i>	
<i>Прокласти першу борозну</i>	
<i>Схрещувати мечі</i>	

<i>Брати рубіж</i>	
<i>Дамоклів меч</i>	
<i>Авгієві стайні</i>	
<i>Прокрустове ложе</i>	
<i>Езопівська мова</i>	
<i>Гордіїв вузол</i>	
<i>Нитка Аріадни</i>	
<i>Яблуко незгоди</i>	
<i>Золоте руно</i>	
<i>Царство Аїда</i>	
<i>Ахіллесова п'ята</i>	
<i>Гомеричний сміх</i>	
<i>Олімпійський спокій</i>	
<i>Мов фенікс з попелу</i>	
<i>Сади Семіраміди</i>	
<i>Вавилонське стовпотворіння</i>	
<i>Випити гірку чашу</i>	
<i>До сьомого коліна</i>	
<i>Земля обітована</i>	
<i>Іти на Голгофу</i>	
<i>Іуда Іскаріот</i>	
<i>Іудині срібники</i>	
<i>Каїнова печать</i>	
<i>Нести свій хрест</i>	
<i>Поцілунок Іуди</i>	
<i>Сад гетсиманський</i>	
<i>Варити воду</i>	
<i>З'їсти собаку</i>	
<i>Сісти на сливи</i>	
<i>Давати одкоша</i>	
<i>Замилювати очі</i>	

<i>Бити байдики</i>	
<i>Розбити глек</i>	
<i>Мити шию</i>	
<i>Пан на всю губу</i>	
<i>Пахне смаленим</i>	
<i>Прясти очима</i>	
<i>На вербі груші</i>	
<i>Грець ухопив</i>	
<i>Лицар печального образу</i>	
<i>Бути чи не бути</i>	
<i>Герой нашого часу</i>	
<i>Ранні пташки росу п'ють</i>	
<i>Слово не горобець, вилетить - не спіймаєш</i>	
<i>Купив хрону до лимону</i>	
<i>Кожна травинка на своєму корені росте</i>	

Пунктуація

1. Тире між підметом і присудком. Тире в неповному реченні та між різними членами речення.
2. Розділові знаки при однорідних членах речення. Розділові знаки в реченні з узагальнюючими словами при однорідних членах речення.
3. Розділові знаки при відокремлених членах речення.
4. Розділові знаки при уточнювальних і пояснювальних членах речення.
5. Розділові знаки при звертанні.
6. Розділові знаки при вставних і вставлених конструкціях.
7. Розділові знаки при вигуках, стверджувальних, заперечних і питальних словах.
8. Розділові знаки в складнопідрядних реченнях.
9. Розділові знаки в складносурядних реченнях.
10. Розділові знаки в складних безсполучникових реченнях.
11. Розділові знаки при прямій мові. Розділові знаки при цитатах і діалозі.

Вправа 1. Перепишіть речення. Поясніть уживання тире між підметом і присудком.

1. Тікать - дієслово, що виключно стосується живих речей (О.Вишня). 2. Земля - хлібодарка і медоносиця зі світанками й ночами горобиними (А.Малишко). 3. Ми - крила бур, ми - велетні, ми - день (В.Сосюра). 4. Ми - правди світле знамено, ми - ери зоряної діти (В.Сосюра). 5. Пісня і праця - великі дві сили (І.Франко). 6. Пісня ж - не смертна, як дерево життя (Б.Олійник). 7. Наш народ - це ж океан! (П.Тичина). 8. Вік прожити - не ниву пройти гомінку (А.Малишко). 9. Ми ж - вищим розумом озброєні створіння (М.Рильський). 10. Молодість - буйність, а старість не радість (Нар.тв.). 11. Люди - прекрасні. Земля - мов казка (В.Симоненко). 12. Життя прожить - не поле перейти (Б.Олійник). 13. Книга - морська глибина (І.Франко). 14. Яке то щастя - свій народ у світлі бачити (Д.Павличко). 15. Лиш боротись - значить жить (І.Франко).

Вправа 2. Прочитайте, поясніть уживання тире.

1. Ну що б, здавалося, слова...

Слова та голос - більші нічого.

А серце б'ється - ожива,

Як їх почує! (Т.Шевченко).

2. Слова - полова,

Але огонь в одежі слова -

Безсмертна, чудотворна фея,

Правдива іскра Прометея (І.Франко).

3. Мама - вірна порадниця.

4. Робиш добро - не кайся, робиш зло - зла сподівайся.

5. Яка совість - така й честь.

6. Вірний друг - то найбільший скарб.

7. Совість - найкращий порадник.

8. Людська праця - не дурниця, розкидати не годиться.

9. Земля - хлібодарка і медоносиця (А.Малишко).

10. Найвища краса - краса вірності (О.Гончар).

12. Без мови в світі нас - нема! (Т.Шевченко).

Вправа 3. Визначте однорідні члени речення і поясніть уживання розділових знаків.

1. Зацвіли усі діброви, і долини, і луги (М.Стельмах). 2. Ми хоч бідні, але чесні (М.Коцюбинський). 3. Світи, світи, місяцю, гей, гей (О.Довженко). 4. Ми садили ліс у полі: і дубочки, і тополі, і осіку, і ліщину, і червону горобину (М.Стельмах). 5. Пташина згряя полетіла невідомо куди і вже більше сюди не поверталась ні весною, ні влітку, ні восени (М.Стельмах). 6. Синє, глибоке небо розгортало своє безкрає поле (П.Мирний). 7. Холодний, колючий вітер гнав низько над землею важкі, олов'яні хмари! (В.Кучер). 8. Дівчина була невелика на зріст, але рівна, гнучка, довгобрана, повновида (І.Нечуй-Левицький). 9. То не хмара - біла пташка хмарою спустилась (Т.Шевченко).

Вправа 4. Спишіть. Поставте розділові знаки в реченнях, поясніть їх уживання.

1. Як прагне людство в злагоді іти назустріч сонцю радості трудові (М.Рильський). 2. Сила та розум краса людини (Нар. тв.). 3. У Килини та Горпини як не свадьба то родини (Нар. тв.). 4. Цього болю не приколишуть ні тополі біля хати ні гнізда лелеки на хаті ні сама хата (М.Стельмах). 5. Вгорі небо синє бездонне умите сонцем і збуджене весною (О.Ільченко). 6. Зазолотились засиніли заграли в семибарвній грі гранітних сходів мокрі схили (М.Бажан). 7. Пливають над села і над луки пісенноносні кораблі (М.Бажан). 8. Караюсь мучюсь але не каюсь (Т.Шевченко). 9. У всякого своя доля і свій шлях широкий (Т.Шевченко). 10. Ставки це блакитні очі землі. Їм теж треба дивитися і на сонце і на зорі і на людей і на оці зеленокорі верби що побралися за руки мов дівчата і ведуть своє коло (М.Стельмах). 11. Свіже весняне повітря лоскоче мене бадьорить (О.Гончар). 12. Деревя стоять блискучі мускулясті щасливо притихли мовби самі прислухаються до свого росту (О.Гончар). 13. В підземній глибині в морях і під водою і на вершинах гір і в хащах лісових уранці вніч удень вечірньою порою і в селах і в містах звучить мені твій сміх (В.Сосюра). 14. Не люблять кайданів ні слово ні ідея (М.Рильський).

Вправа 5. Перепишіть. Поставте, де потрібно, розділові знаки, поясніть їх уживання.

1. Це ти в стражданнях там не спиши це ти і мучишся й гориши пожежно блискно горобино все боротьбою гомониш (П.Тичина). 2. Ми засіваємо житейське море і не на день минуций на віки (Б.Олійник). 3. Ніч озеро внизу шумлять глумлять дуже тривожно (О.Гончар). 4. Віє вітер з поля на долину над водою гне з вербою червону

калину на калині одинокє гніздечко гойдає (Т.Шевченко). 5. Гей ви грізні чорні хмари!
Я на вас збираю чари (Л.Українка).

Вправа 6. Запишіть українською мовою.

Без двадцяти минут девять	
Четверть шестого	
Который час?	
Когда вы придёте?	
Когда открывается магазин?	
Когда вы мне позвоните?	
Позвоните мне в девять часов; час дня; в шесть часов вечера	
Сейчас пятнадцать минут четвертого; без пятнадцати девять	
Когда будет готово?	
Семь часов двадцать три минуты	
Четверть; день; ночь; сутки; неделя; утро	

Вправа 7. Перепишіть, поставте, де потрібно, розділові знаки при відокремлених членах речення.

1. Андрій Петрович широкий у своїй блузі як дзвін ступив у столову (М.Коцюбинський).
2. Він (Джєрєя) лежав лицем просто неба і дивився на темне небо засіяне зорями ніби чорне поле пшениці (І.Нечуй-Левицький.).
3. Будь проклята кров ледача не за рідний край пролита! (Л.Українка).
4. Тремтіла ізумрудна травиця покрита сріблясто-алмазною росοю (Ю.Збанацький).
5. І дебрь пустиня неполита цілющою водою вмита прокинеться (Т.Шевченко).
6. Твої слова не вмиті потом непогамовного труда пролинуть непотрібним льотом не залишаючи сліда (М.Рильський).
7. Тарас трохи постояв ніяково попрощавшись пішов із хати.
8. захищаючи мову ми захищаємо нашу національну субстанцію (З газ.).
9. Життя нашого поета таке дивне що слухаючи про нього можна було б сказати що це легенда коли б усе те діялось не перед нашими очима (С.Васильченко).
10. Там під кучерявою вербою і освітив її місяць хорошу й смутну у маковім вінку (М.Вовчок).
11. Досвітні огні переможні урочи прорізали темряву ночі (Л.Українка).

Вправа 8. Перепишіть речення, підкресліть прикладки, поясніть умови їх відокремлення.

1. Кожен меч - промінь світла небесного - впав згори й знов вгору зроста; кожен звук - відгук сили одвічного, що руйнує й будує світа (Л.Українка). 2. Одна в поета правда - чистота (Т.Шевченко). 3. Стоїть дівка, як калина (Нар.тв.). 4. Місяць у небі, наче серп (Колядка). 5. Кипів, ревів і стогнав Дніпро широкий, а хвиля його була і як сльоза, і як солдатська рана (З преси). 6. У всіх людей одна є спільна мова - братерська любов (Л.Українка). 7. Тихо-тихо стікає на землю зерно - перестиглі сльози степів (М.Стельмах). 8. Молодість, сили, життя - їй оддам, моїй коханій. 9. Ліс зустрів мене як друга (М.Рильський). 10. Ліс або, як серби кажуть, шума - це не просто сосни та дуби (М.Рильський). 11. Під нами прокидався туман, а над нами падало й падало листя - золоті сльози осені (М.Стельмах).

Вправа 9. Поясніть морфологічні та змістові умови вживання розділових знаків при відокремлених обставинах.

1. Я дивлюсь на морські береги, які відпливають в глибоку далечінь, і, схиливши голову, думаю про всіх трудівників нового моря (О.Довженко). 2. Не вслухалась, що їй час торочив, входячи до хати день при дні (І.Жиленко). 3. Забувши сміх, і примовки, і жарти, ми слухали, схилившись на парти (А.Малишко). 4. Не сіявши, не оравши, не буде жито родити (Нар. тв.). 5. Якби хліб та одежа, то їв би козак лежа (Нар. тв.). 6. Та немає тяжче, та немає важче, як на чужині (Нар. тв.). 7. Не впізнаю - ні зблизька, ні здаля. 8. Жінка дивиться на Десну заклопотано, наче велике щастя її чекає на тому березі, посеред лугів, де трави такі високі, що можна й заблукати (О.Довженко). 9. І глухо бандури гудуть на тривожній струні. І стука Хатинь кулаками в обвуглені дні. Рокочуть бандури - на бурю! - рокочуть бандури (Б.Олійник).

Вправа 10. Перепишіть речення. Поставте необхідні розділові знаки. Підкресліть члени речення з уточнювальним і пояснювальним значенням.

1. В долині край лісу висить синя імла (М.Коцюбинський). 2. Бувають поети і великі поети творчість яких пронизана одною головною ідеєю одним улюбленим образом одною я сказав би мелодією (М.Рильський). 3. Від мамі я позаписував і вивчив напам'ять чимало пісень в тім числі також повний весільний цикл (І.Франко). 4. Отут в низенькій цій хатині моя любов жила колись (А.Малишко). 5. Ніч була темна аж чорна (М.Коцюбинський).

Вправа 11. Перекладіть українською мовою. Поставте розділові знаки і поясніть умови уточнення та пояснення членів речення.

1. На вершинах сосен на их пышных зеленых венцах уже играет золотистый солнечный свет (И.Бунин). 2. Мы встретились случайно на углу (И.Бунин). 3. И все равно под низким небом я вижу явственно до слез и желтый плес и голос близкий и шум порывистых берез (Н.Рубцов). 4. Только что прошла гроза и небо было в громадных уплывающих то розовых то пепельных то синих облаках (К.Паустовский). 5. Там в полях за синей гущей лога в зелени озер пролегла печальная дорога до сибирских (С.Есенин). 6. Пьер торжественно посмотрел сверх очков на слушателей (Л.Толстой). 7. Однажды поздно вечером я возвращался из города пешком к себе в деревню (М.Пришвин).

Вправа 12. Поставте розділові знаки при звертаннях і поясніть їх.

1. Мамонько люблю я пісні про зозулю і про гай (П.Тичина). 2. О земле велетнів роди! (П.Тичина). 3. Слово моя ти єдина зброя ми не повинні загинуть обоє (Л.Українка). 4. Душа моя убогая чого марно плачеш? (Т.Шевченко). 5. О вечори на Україні О сльози щастя на зорі! (В.Сосюра). 6. Зоре моя вечірняя зійди над горою (Т.Шевченко). 7. Колосе-повеню Знаком пшеничної віри в небо зійди! (Б.Олійник). 8. Ой де ж бо ти воле ти зоре таємна. Чому ж ти не зійдеш на землю із неба? (Л.Українка). 9. Земле моя я сходив тебе вздовж і впоперек (І.Цюпа). 10. Ой чого ти земле молодіти стала... (Нар. тв.).

Вправа 13. Поставте розділові знаки і поясніть уживання вставних конструкцій.

1. В ім'я миру і злагоди народів я певен кожний із нас не пошкодує віддати всі найкращі сили своєї душі (О.Гончар). 2. Ти мене кохана проведи до поля я піду і може більше не приду (М.Рильський). 3. Видно він уже скучав за українською мовою

(В.Кисельов). 4. На жаль реальне життя знекровлює найчистіші мрії (М.Мельник). 5. Одначе язики буває правлять суд і без причини (І.Гнатюк). 6. Як то кажуть діло майстра хвалить (Нар. тв.). 7. І все здається Ярославні Гуде вертається похід і все здається...(А.Малишко). 8. Парубок спершу мабуть-таки прийняв її за ту польову царівну (П.Мирний). 9. Кажуть сніг на полі хліб у коморі (Нар. тв.). 10. Там кажуть з гір усю країну видно (Л.Українка). 11. Маємо жити звичайно не хлібом єдиним (Б.Олійник). 12. Усмішка гостра однак сумна (Л.Українка). 13. І може заграє та кобза вільніше ніж тихії струни мої (Л.Українка). 14. Була то правду кажучи звичайна крамарська буда, яких безліч в Італії (Л.Українка). 15. Головне не треба читати на ніч. Тоді сподіваюсь і безсоння мине (Л.Українка).

Вправа 14. Поставте розділові знаки та поясніть їх уживання при вставлених конструкціях.

1. *За селом зелено-зелено*

І по хвилях переливи червоні од сонця (А.Головко).

2. *Там батько плачучи з дітьми а ми малі були та голі*

Не витерпів лихої долі умер на панцині...(Т.Шевченко).

3. *Є люди на землі а то б не варто й жити що скрізь щоденний труд*

уміють і любити і усміхатись і мислити й шукать (М.Рильський).

4. *Не тільки люди а й трави і дерева і сонце і квіти усе вмира*

і ожива щоб в інших формах вічно жити (В.Сосюра).

5. *Ще малим і шести не минуло мені на майдан повела мене мати за руку (О.Підсуха).*

6. *Виходець із самих глибин народних турботами передової російської інтелігенції*

викуплений з рабства він був власністю поміщика-кріпосника геніальний юнак

Кобзар саме так його назвав народ високо цінував Гоголя присвятив йому віри

який так і зветься "Гоголю" (О.Гончар).

7. *Ми буває прощаєм неточні слова*

та неточність у слові ніколи (Б.Олійник).

Вправа 15. Поставте розділові знаки. Поясніть їх уживання.

1. *Ой ви сльози дрібні сльози! Ви змиєте горе (Т.Шевченко).*

2. *Здрастуй здрастуй Прометею!*

А бунтуєш? - не бунтуй! (П.Тичина).

3. *Так тепер не могло бути сумніву жнива починаються (Ю.Збанацький).*

4. Ну що ж нехай хлопець змалку звекає до правди (І.Цюпа).
5. Ні я жива. Я буду вічно жити! (Л.Українка).
6. Так я вільний маю бистрі думи-чарівниці (Л.Українка).
7. Ох та яке ж оце хороше!.. (М.Вовчок).
8. Ні я забудь тебе не міг (В.Сосюра).
9. Ой чи забув ти серце - козаче
пісню що мила співала?

Вправа 16. Поставте розділові знаки та поясніть їх уживання.

1. Життя приносить іноді дуже приємні подарунки хоч за них доводиться дуже дорого платити (В.Гжицький).
2. Ой оддала мене мати заміж за старого та й казала шанувати так як молодого (Нар. тв.).
3. Робімо брате робімо брате як нам казала мати не даймо сестрі красній молодій на чужині загинати (Нар. тв.).
4. Коли ж роса вечірняя спадає на траву мені б упасти каменем на стежку лісову (І.Муратов).
5. Хай слово мовлене інакше та суть в нім наша зостається (П.Тичина).
6. Стояла така тиша що чути було шепіт сніжинок з пожовклим листям (В.Гжицький).
7. Де звіку знають хлібові ціну там совістю і честю не гендлюють (М.Братан).
8. Коли виходжу у дорогу я біля отчого порога спиняюсь на хвильку в цій порі добуду слово з серця свого (Л.Забашта).
9. Я лише квіти вмію брати в полі коли серпи моїх сестер дзвенять (Л.Забашта).

Вправа 17. Поставте розділові знаки та поясніть їх уживання. Знайдіть головні та підрядні частини. Підкресліть сполучники й сполучні слова в підрядній частині.

1. Якби ви з нами подружились багато б дечому навчилися (Т.Шевченко).
2. Щасливий хто сні має милі (Л.Українка).
3. Люблю людей землі моєї бо й я землі моєї син (В.Сосюра).
4. Що минуло те вже не повернеться (Л.Українка).
5. Велике те слово що дружбою зветься (П.Усенко).
6. Фантазіє! Ти сило чарівна що збудила світ в порожньому просторі (Л.Українка).
7. Дарма що стояло тихе сонячне безвітря листя тріпотіло на деревах уздовж шляху (Ю.Смолич).
8. В природі ніч існує для того щоб у тиші росло усяке зілля і відпочивала людина (М.Стельмах).
9. За те що живу під сонцем земний мій світе спасибі вам люди добрі безсмертна моя рідня (М.Братан).
10. Давно те минуло як мала дитина сирота в ряднині я колись блукав без свити без хліба по всій Україні (Т.Шевченко).
11. На широких обрїях України вмитих зливами зведуться барвисті семицвітні райдуги що обїцятимуть людям ясне погїддя теплу днину (І.Цюпа).

Вправа 18. Перекладіть українською мовою. Поставте розділові знаки та поясніть їх уживання.

1. Луна посеребренная лучами восходящего солнца была такой ясной точно она вымылась и приготовилась к празднику (В.Арсеньев).
2. Насколько крепишь волю настолько и убудет лени (Пословица).
3. Около деревни протекает река исток которой находится в лесных предгорьях (М.Лермонтов).
4. Дожди идут не то что к случаю а от зари до зари (М.Пришвин).
5. Какого здесь ищю я дива чего я жду не знаю сам (М.Исаковский).
6. Наученный опытом я понял что тропа эта зверовая и опасаясь как бы она не завела меня куда-нибудь далеко в сторону бросил ее и пошел целиною (В.Арсеньев).
7. Светись светись далекая звезда чтоб я в ночи встречал тебя всегда (М.Лермонтов).
8. Воспитывайте в себе идеалы будущего ибо это своего рода солнечные лучи без оживотворяющего действия которых мир превратился бы в камень (М.Салтыков-Щедрин).
9. Слышно было как ветер трепал кусты деревьев как неистовало море (В.Арсеньев).

Вправа 19. Напишіть речення як контрольний диктант.

1. Я з тих країв де над (Д,д)ніпром цв...туть шумлять гаї де з дня народжен...я м...ні співали солов...ї (М.Нагнибіда). 2. Хіба не/чуєте про що вітри ш...почуть і як з зітхан...ям зливається їх сміх (О.Олесь). 3. Заход...те в світ де в...ються ластівки снують брунатні б...жоли (М.Рильський). 4. В душі зб...рігаю на/віки години коли я у/перше побачив той край де в/шир ро...махнувшись в ст...пах (У,у)країни на/зустріч до моря полинув (Д,д)унай (М.Нагнибіда). 5. Доц... іде не там де жнуть а там де ж...нуть (Нар. тв.). 6. Яке дер...во такі й його квіти який батько такі й його діти (Нар. тв.). 7. Хто б...гато обіцяє той рідко слова дотримує (Нар. тв.). 8. Герой це людина яка в рішуч...й момент робить те що треба робити в інт...ресах лю(дс,ц)ького суспіл...ства (Ю.Фучик). 9. Як яснее со...нце закине свій промінь до тебе в віконце озвись на привіт в...снян...ий (Л.Українка). 10. Людина що відокремлює себе від ін...ших людей позбавляє себе (сч,щ)аст...я бо чим більше вона відокремлює себе тим гірше її жит...я (Л.Толстой). 11. Тільк... тоді станеш... людиною коли навчиш...ся бачити людину в іншому (О.Радищев). 12. Щоб жити ні/в/кого права не/питаюсь. Щоб жити я всі кайдани розірву (П.Тичина). 13. Як жива між віт...ям паутина пролива а сонце світить тихо мов крізь вії (М.Рильський). 14. (У,у)країно рідна (Б,б)атьківщино доки жити буду доти слав...тиму тебе (В.Сосюра). 15. Як/би ви знали паничі де люди плачуть живуч... то ви/б елегій не/творили та марне/б Бога не/хвалили на наші сльози сміючись (Т.Шевченко).

Вправа 20. Поставте, де потрібно, розділові знаки в складносурядних реченнях та поясніть їх уживання.

1. І серцю дано не бідніти і думам не дано всихать (М.Стельмах). 2. І сонце й день і вишня в цвіті і творчості крилата мить (П.Тичина). 3. Зима прийде і серце не обманить (М.Рильський). 4. Стрибок і ленти одлетіли. Відплив і ленти на плечі (П.Тичина). 5. Біліє хата і світліш земля (В.Василашка). 6. Запахла осінь в'ялим тютюном та яблуками та тонким туманом і свіжі айстри над піском рум'яним зоріють за одчиненим вікном (М.Рильський). 7. Прийде гроза і одшумить весни пахуча злива і вітер в сад лише на мить заскочить боязливо (Л.Левицький). 8. Місяць на небі засяє і з білої піни з туману встають якісь постаті дивні танком перед скелею ходять і скеля тоді оживає (Д.Чайка). 9. Дихнув вітерець і ожив стародавній

той город (Д.Чайка). 10. Іду я бджоли сонячно гудуть (В.Грабовський). 11. Багато міг би розказати вітер але у вітру голос пересох (Л.Костенко). 12. А мати не прийшла на бій випроводжати і серце іноді невільно защемить (В.Сосюра). 13. Хай вітер знамена колише й співають в садах солов'ї (В.Сосюра). 14. Так по зимі приходять весни і по грозі сіяє синь (В.Сосюра).

Вправа 21. Поставте відповідні розділові знаки в безсполучникових складних реченнях і поясніть їх уживання.

1. Ми не лукавили з тобою ми просто йшли у нас нема зерна неправди за собою (Т.Шевченко). 2. Вечірні барви тихо облягли село над Великим шляхом тріпнулась зоря і десь далеко-далеко запечалилась пісня (М.Стельмах). 3. Раби сьогодні не раби шумлять знамена боротьби (О.Олесь). 4. Було колись в одній країні сумний поет в сумній хатині рядами думи шикував (Л.Українка). 5. Журавлі бринять дзвінкоголосі їх кличе даль прозоро-вітрова (А.Малишко). 6. Говорить шовком шиє (Нар. тв.). 7. Утихла буря більш валів не стало (Л.Українка). 8. Розірвись надвоє скажуть чому не начетверо? (Нар. тв.). 9. Гаї шумлять я слухаю (П.Тичина).

Вправа 22. Поставте розділові знаки при прямій мові та цитатах. Поясніть їх уживання.

1. Обступили нашу Ольгу люди

Хай щаслива твоя доля буде!

2. Подруженько любесенька

Чи бачила мого милого

Ой бачила ще й видала

Ще й трошечки з ним постояла.

3. Ой ходила дівчина бережком

Заганяла селезня батіжком

Іди іди селезню додому

Продам тебе дідові рудому.

4. І просилася і молилася

Пусти мене старий діду на вулицю погулять!

5. Ото воно там якраз і було тикаючи назад пужалом сказав мій

візник отам де стовп.

6. Мама її ще засміялася гірко Ну що хороше придане дала.

7. Стрів дівча легінець

Дай дівчино свій вінець.

8. А скільки коштує квітка

Не знаю. Спитайте у сонця.

Систематизація та узагальнення вивченого

Диктанти для самостійного опрацювання

Напишіть диктанти, уникаючи граматичних і синтаксичних помилок, тобто вставте пропущені літери, слова напишіть разом (окремо, через дефіс), розставте розділові знаки.

Культура мовлення

Культура мовлен...я це духовне облич...я людини. Вона сві(д,т)чить про загальний ро...виток особис...тості про ступінь пр...лучен...я її до духовних бага(тс,ц)тв рідного народ(а,у) й надбань усього лю(дс,ц)тва.

Основою мовлен...евої культури є грамотність тоб/то дотриман...я загально/прийнятих літературних норм у кор...стуван...і л...ксихними фон...тичними морфолог...чними с...нтаксичними і ст...лістичними засобами мови. Але ц...м понят...я мовлен...евої культури не/вичерпуєт...ся. Мовлен...я має бути не/тільк... правильним а й лексично б...гатим с...нтаксично різноманітним. Що/б цього досягти слід вслухатися в живе мовлен...я вдумливо читати політичну художню наукову літературу зв...ртаюч... при цьому увагу на (в,у)живан...я окремих слів на особливо вдалі висловлюван...я на побудову речень кор...стуватися словниками. Треба активно розвивати своє мовлен...я ус...но й пис...мово викладати думки виправляти себе пер...будовувати сказане шукати найкращ... й найдоцільніші варіанти висловлюван...я.

Культура мовлен...я тісно пов...язан...а з культурою мислен...я. Як/що людина ясно логічно мислить то й мовлен...я в неї ясно логічне. І на/впаки як/що в людини не/має думок як/що вона говорить про те чого не/розуміє або не/знає то й мовлен...я в неї плутане бе...змістовне захаращене зайвими словами не/потрібними красивостями. Мовлен...я тоді гарне коли воно якнайповніше і якнайточніше пер...дає думки чи малює образи і ле(г,х)ко сприймається зрозуміле.

Грам...тне б...гате мовлен...я не/тільки еф...ктивний засіб пер...дачі й сприйнят...я думок та образів. Це й вияв поваги до людей з якими спілкує(с,ш)ся до народу який (з,с)творив цю мову (З журналу).

Реставрація совісті

Товариство рідної мови це об...єднан...я людей які зрозуміли що захищаюч... мову від ерозії а духовну культуру від обмілін...я вони піднімають голос проти насил...ства над людс...ким розумом і над природою борют...ся за справ...дливе розв...язан...я соц...альних економічних і екологічних проблем. Захищаюч... сьогодні українську мову ми бер...мо під захист пл...юрал...зм думок і свободу їх проголошен...я вільний доступ до скарбниці нашої пам...ят...і виборюємо право знати екологічну с...туац...ю в країні. Як/що нам болить доля україн...ської мови ми не/пройдемо байдужими спостерігач...ми мимо фантастичної д...нац...оналізац...ї багатьох малих народів (П,п)івночі і перетворен...я їх одвічних оленярс...ких т...р...торій у звалища мертві зони ми зрозуміємо біль захис...ників чистоти (Л,л)адоги й (Б,б)айкал(а,у) (С,с)еван(а,у) й колишнього (А,а)ральс...кого моря. Отже дбати про мову це справа совісті сучас...ної людини як/що вона гр...мадянин і патріот а не/бюрократ і обиватель.

Мова явище суспільне. Суспільство здорове жит...є/здатне коли воно складається не з бе...ликих інд...відуумів а з громадян патр...отів своєї землі.

Патр...отизм починається зі ставлен...я до своєї мови. Об...єктивно понят...я рідної мови виступає поряд з понят...ям рідного дому батьківс...кої хати мат...рин...ського тепла (В,в)ітчизни тоб/то мова сприймається не/просто як засіб ком...унікац...ї і наві(д,т)ь не тільки як знаряд...я формуван...я думок а значно інт...мніше як одне з головних джерел що оживляють патр...отичні почут...я як р...цептор духовно/емоційного жит...я людини. Рідна мова є одним із головних засобів за допом...гою яких створюється соц...альний механ...зм успа...куван...я культури від поколін...я до поколін...я тоб/то вироблен...я нац...ональної культурної традиції. Мова єднає між собою представників певного народу у часі і в просторі. Прилучен...я дитини до рідної мови це входжен...я її в суспільство підключен...я до кол...єктивного розум(а,у). Усвідомлен...я себе як людини здійснюється через мову рідних дитині людей а тому протягом усього свого жит...я кожен сприймає цю першу

мову в оточен...і спогадів про батька й матір братів і с...стер про рідний дім. Позбавити людину рідної мови чи то згідно з її волею чи в/супереч їй аморально це те/ж саме що підрізати корін...я її духовності (В.Русанівський).

Магія слова

Як ві...значають мовознавці одним із сут...євих показників лю(д,ц)ської шляхетності є культура мовлен...я понят...я не/тільк... л...нгов...стичне а й психологічне педагогічне ест...тичне та етичне. У б...гатовому мовному арс...налі виробилась і закріпилась ціла система словесних вітань “доброго ранку” “доброго здоров...я” “добри/день” “доброго вечора у вашій хаті” “бувайте здорові” тощо.

Хоч у повсякден...я й увійшло б...гато словесних вітань про/те люди завше були обачливими з ними до кожного випадку використовували далеко не увесь арсенал. Це/ж стосується і що/до кількості осіб їх віку статі навіть соціальної приналежності. Скажімо коли одинак вітався з гуртом людей не/одмін...о вживав множин...у форму “здоровенькі буд...те” чи “доброго вам здоров...я” тощо.

На окрему розмову заслуговують і родин...і звертан...я. Традиційно на Україні діти називали своїх батьків на “ви”. Така форма диктувалася високою повагою до найбли(жч,щ)их людей.

Не/аби/яке значен...я має тон розмови вмін...я вислухати іншого вчасно і до/речно підтримати тему. Ввічливість уважність і чемність основна вимога мовного етикету. Від чемного привітан...я шляхетного потиску руки не/вимушен...ої не/нав...язливої розмови виграш обо/пільний. Лихослів...я лиц...мірність не/вмін...я вислухати кол...егу навпаки лише нервує псує настрої.

Є в нашій мові коротке але напрочуд тепле слово “дякую”. Чи часто користуємося ми ним особливо в магазинах? Цілий день стоїть за прилавком продавець. Беруч...покупку ми не/рідко забуваємо сказати одне/єдине слово. А може воно/б зняло в людини втому підняло настрої.

Вироблен...і віками і закріплен...і в побуті кращі форми вітань/звернень повсякден...ого спілкуван...я не/звичайна лю(дс,ц)ька забаганка і тим паче не/пусте фразерство. Це наш повсякден...ий етикет наша культура взаємостосунки з/рештою

наше здоров...я не/тільки в буквальному але й переносному значен...і. Коро(тш,ч)е кажучи це наш спосіб жит...я (В.Скуратівський).

Цвіте в лузі калина

Засяяло в барвистому травневому вінку біле оксамитове мереж...во це значить що весна крас...неві червню чародійні ключі до щедрого літа передає. Куч...ряві діброви смарагдові л...вади й (з,с)молоділі поля мліють від радіс...них с...мфоній і в...селих барв в...ликого свята природи.

У густих верболозах по/між плакучих верб що замріяно полощуть у тихих плесах довгі віти в/день і в/ночі не/втихають закохані соловейки. Мирно воркують лагідні горлиці тр...можно голосять одинокі зозулі. На тоненькій галузці крислатого осокура легенько гойдається округла ремезова колисочка.

Із/за темно/з...лених сті(ж,ш)ків гордовитого рогозу тихо впливає (сч,щ)аслива качина сімейка. Не/повороткий сазан виринув з о...житої ями і вимальовує широкі кола на водяній гладіні. Метушаться легко/крилі берегові ластівки. З/під похилого куща розлогої шелюги випурхнула блакитна пташка плавно торкнулася водяного ...зеркала і вже в її довгому дзьобі тріпоч...ться срібляста верховодка.

У тінистому вільшанику у вінку крилато/ажурної папорот...і яскраво/жовтим букетом пишається болотяне верболіз...я.

Пишні левади пропахли медовим ароматом. Барвляться на них у веселому танці білі салатіві й голубенькі метелики з/досві(д,т)ку й до/смеркан...я заклопотано гудуть огрядні ...жмелі й трудівниці/бджоли. Кому не/хочеться поласувати духм...яним медом з розма...того левадного травозіл...я!

Не/скласти ціни скарбам щедро ро...сипаним на річкових левадах! Колискою ц...вілізац...ї золотим земельним фондом планети звать учені річкові долини.

І нині ваблять до себе мальовничі левади щедрих душ...ю прихильників дикої природи любителів ро...важатися на дозвіл...і з вудочкою або мисливською рушницею. Не/втратити/б не/обачно цей бе...цін...ий дарунок матері/природи! (За М.Яценком).

Рідна земля

Тарас Шевченко хліборобську долю вимірював на пропахлій чорноземом ріл...і ро...мірен...ими кроками в ранковий туманець крізь який падало з його рук зерно лягаюч... в ро...пушену землю. Хай буйно зелом красується вона в степовому

привілі...і поряд з давньою могилою. Ні/хто ще не/наважувався розорювати її або ро...копувати. Бо перекази оповідають що хто ступить на неї з такими намірами той почує давній голос який не/відступно супроводжуватиме порушника звичаїв. Хай добром красується засіяна нива і не/марнується хліборобська доля вітрами бита дощ...ми омила.

За звичаєм після першого засіву художник підіймався на могилу оглядав трудове поле. Червонясто лягло сонце на обрій сизі присмерки обволікали навколишність. Зринала пісня треп...тними крилами обіймала простір колишучи спогади та в праці плекані надії. Відчував у пісні не/змін...у силу що пер...давалася в поколін...ях вливалася в кров як цілюще джер...ло. Той голос поколінь єднав сівача з рідною землею вселяв любов до неї. Здавалося поставав світ в оновленому вбран...і в красі трудового щоден...я нагороджуваного щедротами сонця. Яка/ж ти мила земле що даруєш дива стел...ш на собі шляхи з давнини в прийдешність! Хто ступить ними той відчує істину бут...я пізнає життєву правду і від...аність їй почут...я й силу рук творящих блага. Прийшов сюди митець щоб оновити душу й збирати ловити пензлем соня...ні ро...сипи як збирає орач плідне зерно.

Ранками зустрічав Тарас схід сонця на ниві. Перші промені сонця вітали його по/волі наро...жуючи тепло. Кожна билінка наповнювалася ним вбираюч... живлющі соки пер...ливала їх у пр...красу землі. Зором художника і душ...ю хлібороба сприймав барви тієї краси щоб потім торкнутися до неї пензлем і пер...нести на полотно народжен...я погожих днів. Підіймаюч...сь над обрієм сонце дарує нові й нові світло/кольорові щедроти.

Ро...квітла душа художника в пізнан...і нових дарунків сонця (І.Пільгук).

* * *

На/весні тільки сонце пр...гріло тільки закурликало в небі вже мов дикунчата босі вискакуємо з хати знуджені за зиму галасуємо не/тямляч...сь від захвату кидаємо у небо шапки солону Гуси гуси нате вам на гніздо. Бо птахи то/ж наші найперші друзі. Жайворон...я всю весну ...звенить над степом як частка твоєї душі. Не/видимі пташата всюди висять над полями й сиплють сиплють сріблястий спів. Жайвір тоді не/боявся людини. Під ноги жнивцям кинеться рятуючись від кібця. Дядько Роман орючи гніздечко підб...ре пер...кладе на ріл...ю другу борозну йде а пташка все сидить на гнізді не/злітає. А ті ро...блискотілі маківки церков по обріях що найперше

означали для нас ярмарки храми довгождан...у нагороду за всі твої пастушачі труди. Сарматське р...пін...я коліс іржан...я коней цукерки довгі в китицях і не/одмін...о якась подія що весь ярмарок сколихне. А якою музикою ві...творити той настрій що охоплював нас малих коли після спеки в степу хмара заходить. Збившись гуртиком стоїмо дивимось а вона темна встає десь із/за Білогрудових хуторів сонце закрила насувається грізна волохата з білуватими пасмами. То град каже тихо котрийсь градова хмара. І так стане тривожно одразу. А блискавка як блисконе як вдарить своїм списом поблизу жита аж землю прооре.

Одначе все починається з балок де ми позбігавшись граємось б...ємось плачемо і миримось де так гарно і солов...ям і дітям. Роса по балках така що коли треба ноги помити чи ранішній сон розігнати то біжи мерщій де спориш та лопухи там вона така краплиста що й себе заспаного в краплині побачиш. А в степу! Там росичка буде тепла там вона виблискує і в чашечках білої бере...ки і на ст...бельцях жита і ч...рвоний горош...к світиться нею і різне польове квіт...я що радіє кожною квітинкою ро...бри...кане всюди по межах серед дозріваючих нив (О.Гончар).

Хато моя, рідна хато!

Хато моя рідна батьківська хато! Ти впливаєш із туман...ої далечі минулих літ і стоїш переді/мною білим видом не/мов хмарина серед буйного цвітін...я вишень.

Яким теплом і лагідним родин...им затишком якою добротою та мат...ринською ласкою віє від тебе рідна хато!

Перші спогади про хату не/мов рожевий досвіток дитинства. Біля стелі у тебе над головою під дубовим тесаним сволоком засохлі польові квіти. До сволока на гаку пр...кріпл...на моту...очками вербова колиска. Мати наспівує колискову пісню про котика/вуркотика...

З батьківської хати ро...починалося пізнан...я світу. Білі стіни біла стеля не/наче виткані з маминого полотна. Соня...не сніп...я лилося через вікна і від того на стінах вигравали ро...гаптовані квітами рушники ро...простерли крила не/мов півники кували голубі зозулі воркували сизі горлиці. Червоні кетяги калини аж горіли в дозрілій пишноті. Золотисті китички хмелю звисали з рушників до самого столу і

пахли хлібом. А може то йшов дух від паляниць які (з,с)пекла мама на капустаному листі й поклала на столі накривши білою скат...ртиною...

Хато моя рідна батьківська хато!

Усім найкращим що є в моїй душі завдячую тобі. Ти навчила мене з/малку поважати старих шанувати батька й матір бути терплячим чесним і роботящим. Рідна хато моя! Давно я пішов від твого батьківського порога. Та де/б я не/був під якими високими дахами не/жив ні/коли не/забуду твоєї стріхи твоєї чистої стелі. Бо хіба може порядний син забути свою матір свій дім у якому в/перше глянув на світ?

Будь благословен...а хато моя! (І.Цюпа).

Мама

Ти стежив за матір...ю як вона ступає по/підлозі як посміхається як тримає вже посічену сивиною голову. Але найчастіше мабуть твій зір ловив її проворні руки. Навіть тоді коли не/мали ні/якого діла мат...рині руки не/залишалися в абсолютному спокої вони л...генько ворушилися як ворущатся під водою стебла водяних лілій від ледь чутної течії.

І не/всипно працювали. Жодної хвилики не/відаюч... відпочинку мат...рині руки знаходили роботу. Вони владарювали на припічку в печі на комині на миснику. Так багато в жит...і пер...робивши вони не/зупинялись не/могли зупинитись а постійно священ...одіяли.

Не було либонь такого чого б вони не/вміли!

Начеб/то весь світ постійно потребував уваги й роботи мат...риних рук. І мабуть у/ві/сні руки те/ж не/вспокоювались ні на мить а мали й тоді щось/таки робити.

І завжди пахли чимось чи свіжо/випраною й щойно випрасуваною білизною або пшени...ним борошном і г...рячим хлібом а то кропом і петрушкою і терпким гудин...ям огірків або яблуками медом і грушами у (С,с)пасівку а то просто вітрян...им осін...ім полем або шпарким моро...цем і снігом або першими веснян...ими бруньками.

Десь поїхавши тримав у пам...яті образ матері. І образ її рук яким судилась вічна не/всипуща робота. І згадувалися запахи які либонь вони збирали так як бджілка збирає по квітах найрізноманітніший мед.

А ще її очі... Вони постійно освітлені з/середини м...яким живим сяйвом були наче видимим предметним виражен...ям її душі. Це погляд самої щирості самого добра (Є.Гуцало).

* * *

Ст...жина до маминої хати п...тляє через город. Усе тут до болю знайоме он дбайливо опоряджена розора стьобнула через картоплю з/двобіч...я виса...жені кущ...ки квасолі а між ними поважисто ро...плелося гарбузове гудин...я на видолинку густою поросл...ю буяє морква сизіє тугими голівками капуста густими листочками пішли у зріст буряки.

Усе довкола живе нен...чиною присутністю. Задавніла роками хвіртка поскрипує хрипким поголосом в присмерках що вже встигли ро...сусідитися довкіл хати бачу найдорожчу поставу. Присівши на порозі і схиливши до обіруч...я голову зажурено спочиває ненька.

Аби з/ненацька не/потр...вожити її удавано покахикую і бачу як ураз зводиться сива голова сплескують долоні і прорізує тишу мамина окличка Синочок мій дорогенький!

Кидаю на спориш похідну валізу і підбіжки поспішаю до нен...ки що/б не/завдати їй клопотів знаю як ва(ж,ш)ко старенькій зводитись але вона таки встигає випер...дити мене кидається в обійми. Я чую як натужно б...ється її ніжне сер...це важко дихають груди. Роки беруть своє і від того крадькує невтішна думка а що як ураз відійде найдорожча тобі людина хто ж тоді зустрічатиме в рідному обійсті?..

По/волі йдемо до хати. Мати украдьки висушує кінцями хустинки зволожені очі й наче виправдовується Ось пов...черяємо і я наспіваю тобі колискових. Ти ж минулого разу сам просив...

Коліскова піс...ня. Скільки їх створив народний геній! Лагідний мат...рин наспів засівав дитячу душу любов...ю до людей до природи до усього живого. Під спів нен...чиної пісні виростали поети і композитори хлібороби і захис...ники рідної землі ф...лософи та мудреці просто люди. Як/би не мамина пісня сказав якось один древній історик яким убогим було/б наше життя (В.Скуратівський).

* * *

Нема ні/чого на світі луччого і Богу милішого як сер...це матері до своїх діточок! Скільки/б їх у неї не/було чи десятком Бог благословив чи тільки одним/одно

для неї рівні жодного любить усіх рівно пестує за всяким рівно вбивається. Дев...ять здоровенькі край неї потішають її а одно морщиться кисне недуже вже вона за ним вбивається тужить вже і боїться що/б ще ду(жч,щ)е не/занедужало або щоб нехай Бог боронить щоб ще і не/вмерло. Вона їх обмива обпатрює обшива зодяга і ні/коли/ж то не/втомиться ні/коли не/поскуча з ними і усяка робота на діточок їй не/важка. Коли з дітей є яке шалівливе не/слухняне то батько як батько гримне на такого скубне щипки дасть поб'є а мати як мати! Вона почне його уговорювати пестувати Не роби так синочку не ходи туди голубчику! Так негаразд. Ти мені досаджаєш. Я глядячи на тебе частісінько плачу та думаю коли/б то він схаменувся та покинув таке робити та слухав би батькового вчення та пожалкував би моїх слізочок то ще з нього був/би чоловік ще б я діждала на старості радуватися глядячи на нього. Не/хай/же тепер усяк про себе згада бо хто не/був з/молоду шаловливий? Від чого більш жаль візьме? Чи від батькових скубок чи від мат...риноного голублення? А ще як яка часом заплаче так Господи милостивий! Усі пакості покинеш і на веч...рниці з місяць не/навідаєшся і зробиш за трьох. Що то мати! Святе діло! Господь милосердний як є він на небесах так замість себе дав нам на землі родителів батько що/б навчав та розуму доводив а щоб чоловік молодий з/дуру не/затужив та не/збився з пантелику так тут мати з такою любов...ю як є Господь милосердний до нас грішних (Г.Квітка-Основ'яненко).

Мамина пісня

Вслухаюся в поетичні образи колискових і уявляю немовлятко котре покліпує віями дрімота/сон ходить біля вікон заглядає у шиби а там на воротях стоїть кіт у ч...рвоних ч...ботях л...геньким помахом крил птахи по/за точком приносять кашку з молочком тільки зозуля примостившись на покуті не поспішає хоче (з,с)плести тугого барвистого віноч...ка з рути/м...яти хр...щатого барвінку й запашних василечків та десть далеко/далеко виряджається козак у військо щоб татарин/бусурман не/заполонив сестрицю. Художні образи в колискових піснях нечислен...і приходять на спомин вислів з монографічного досліджен...я про цей суворий жанр але всі вони виписані пензлем щедрої любові. Тут бачимо kota голуба зозулю сон дитину батька. А над усіма ними в...личний образ жінки/мат...рі ніжне сер...це якої переповн...не бе...межною любов...ю до дитини.

Краєм ока оглядаю сволок. Он там із вимуленою зазубриною ще й досі обмашений білою глиною горбатіє скоблик на ньому не/одне літо вигойдувалась колиска. Поруч рябіє густе плет...во зарубок за давнім древлянським звичаєм коли народжувалась дитина робили своєрідні метрики/мітки. Кожна така позначка с...мволізувала поповнен...я роду. Крізь пелену туман(а,у) згадую і свою причетність. “Тобою, - наче здогадується нен...ка про мої мислі, - й залишився колисковий рід...” - “Цікаво, - беруть невтямки, - чи збереглося хоч щось з цього господарства?” Мати усміхається її очі проймаються невидимою радістю: “Аяк/же вона он там на горищі висить. Споконвік у народі існував звичай вийшлу з ужитку колиску ні/коли не/викидали на звалок її берегли доти доки люди жили в осідлі...” - “А з якого дерева робили їх?” - “Із клена калини або ясена щоб діти були дужими та співочими. А для чого усе це треба знати адже зараз майже ніхто не користується ними? - і дочекавшись відповіді додає: - Ти по світах уже бував з багатьма людьми уже зустрічався то скажи мені: чи вміють теперішні молодиці співати колискових?” (В.Скуратівський).

Мати

Не/ради сліз і ро...пачу й скорбот і не в ознаку гіркого проклят...я вони вже прокляті і так всіма на світі а за/для слави всього нашого роду написано і во ім...я любові про цю високу смерть. І хоч багато судилося нам не/забутніх утрат хоч ле(г,х)ше було/б очам читати щось лагідне і миле серед громів прочитаймо про матір Марію Стоян.

Хто серед трупів ворожих біжить по селу що вже догоряє?

Хто це стогне біжучи? Чиє серце стугонить у грудях мов вистрибнути хоче в/перед?

Це Василь з автоматом і бомбами Марії Стоянихи син.

Хто мертвий висить коло хати під небом?

Оце його мати.

Біжить Василь увесь мокрий од довгого бою біжить у великій тривозі. Як/же він бився перед рідним селом! Розвідником був нищив точки розніс гранатою дзота що був колись дядьку за хату. Погнали ворога. Пробіг Василь усе село все те що звалося колись селом. Дві сотні печищ спалені сади череп...я ями і безліч одубілих ворогів у багнищі й крові.

- Мамо де ви? Це я Василь живий! Івана вбито мамо а я живий... Я вбив їх мамо коло двох сотень... Де ви?

Підбіг Василь до двору. Отут був двір під самою горою.

- Мамо матінко моя де ви? Рідна моя чому/ж ви не/зустрічаєте мене? Чом не чую вашого тихого голосу? Де ви голубко матінко моя сива?

Спинився Василь коло хати а хати не/має. Василь у двір нема двору. У сад нема саду. Тільки одна стара груша а на груші мати.

О тихий жах... О не/забутній смутку... (О.Довженко).

Вдячність

З першої миті жит...я схиляються над нами облич...я матерів. В тривозі й любові в замилюван...і й надії вдивляються матері в своїх дітей сподіваюч...сь і прагнуч... щастя для них. Всім своїм жит...ям і працею прикладом і вихован...ям утвер...жують в нас кращі риси людяності й добра. Закривають грудьми навіть ціною власного існуван...я від усього лихого. Та не/можуть матері захистити своїх дітей од війни коли вона палить рідну землю одривають від серця юн...их синів і посилають захищати (В,в)ітчизну. Тому війни найперше спрямовані проти матерів. І не/має ні/чого поетичнішого й справедливішого як ото над полеглими схилить своє лице Мати/Вітчизна уособлен...я всіх матерів рідної землі.

Матері... Все життя дивляться вони нам у/слід вирядивши в люди. Так і стоять на початку всіх наших доріг навіть коли їх не/стає. Стоять і дивляться. І бажають нам добра і щаст...я. Сподіваються від своїх дітей найвищих духовних злетів бо й в остан...ю хвилину думають про/те щоб діти їхні жили гідно серед людей і творили добро на своїй землі. Вони мудро й т...рпеливо зносять те що їх витісняють з синівс...ких і доч...иних сердець обранці й обраниці спочатку кохані потім дружини й чоловіки. Аби тільки щасливо жилось їхнім дітям (О.Сизоненко).

“Славний Київ на віки!”

Київ... Русь... Україна... Ці слова з глибокою шанобою і гордіст...ю промовляє кожний свідомий українець бо виражають вони духовну близ...кість до землі своїх батьків родоводу українського його славної і водночас трагічної історії.

Ось уже понад 15 століть височіє на (Д,д)ніпровських схилах золотoverхий Київ якому випала історична місія стати “ матір...ю міст руських” “відіграти важливу

роль у формуван... і однієї з найбільших держав середньовічної (Є,є)вропи Київської Русі”. Віками витворювалася традиція йти до Києва як колись прочани йшли до святих місць що/б поклонитися своїм предкам пережити духовне єднан... я зі своїм родом.

(С,с)офія (К,к)иївська і (З,з)олоті (В,в)орота княжого міста (В,в)идубецький (М,м)онастир і (К,к)иєво-(П,п)ечерська (Л,л)авра із залишками (У,у)спенського (С,с)обору старовин...ий (П,п)оділ і сивочолий (Б,б)орисфен-(Д,д)ніпро все це духовні символи нац...ональної історії та культури без яких не/мислиться українська земля і шлях її народу в майбутнє.

Оглядаючи з високих (К,к)иївських пагорбів далекі простори поза (Д,д)ніпром дослуховуючись голосу віків мимо/волі замислюєшся звідки ми пішли і чиї ми діти? Хто жив на наших землях кілька тисяч...літь тому і якою мовою спілкувалися наші предки? Якого походження слово “Русь” “Україна”? Чи достатньо маємо фактів аби говорити що назва річки Укра-Вкра що знаходилася на межі (З,з)ахідної (С,с)лов...янщини з племенами укри украни могла послужити етнон...мом до назви Україна? Чому (К,к)иївський князь Св...ятослав твердив що біля річки (Д,д)унай знаходиться середина земель його володін...я і саме туди хотів перенести столицю? А хто були оті будівничі міст храмів пам...яток зо(д,т)чества що в/продовж багатьох століть чарують нащ...дків своєю довершеніст...ю й красою? Таких ще вповні не/з...ясованих питань постає чи/мало (Р.Радишевський).

День для прийдешнього

Коли мені кажуть “(К,к)иїв” я бачу (Д,д)ніпро стоячи на (В,в)олодимирськ...й гірці я хвилююся над не/осяжним простором що ві...кривається моїм очам у/низу і в мене таке відчут...я не/наче я птах мов/би лечу я ро...пластавши руки/крила заточую великі кола над тим чарівним світом який лежить у/низу. Коли/сь наш пращ...р те/ж отак зупинився на (К,к)иївськ...й горі над (Б,б)оричевим узвозом і те/ж зазнав певне отакого почут...я падіння/польоту і на/віки сподобав це місце. А може вибрав він (К,к)иївську гору тому що з неї найдалі було видно найліпше було виглядати червоні лодії що йшли по (Д,д)ніпру і ч...рні ч...вники древлян які спускалися по (Д,д)есні. Хай там хоч що а то був ген...альний предок і ми повин...і належно оцінити його мудрість.

Коли мені кажуть “(К,к)иїв” я бачу кам...ян...і мас...и будинків і з...лені сквер...ки коло них горбаті вул...чки і ш...рокі промивини площ Володимира й затінені липами вулиці (П,п)ечерська чарівно/хімерну (С,с)олом...янку і (Т,т)атарку.

Коли мені кажуть “(К,к)иїв” я бачу як рано/вранці квапиться (К,к)иїв на роботу на великі заводи ро...ташовані на околицях і в не/зліченні установи цю неодмін...у належність столиці. Я бачу який молодий наш (К,к)иїв який він бадьорий в...селий і жит...ерадіс...ний.

Є міста в яких минуле більше значиміше ніж нинішність є міста що лише ждуть свого майбут...нього перебуваючи так/би мовити в зародку. (К,к)иїв гармонійно поєднує в собі всі три вимір(а,и) часу. (К,к)иїв вічно молодий він у вічному русі в невпин...их змінах. Великі історичні міста великі не тому що завжди були незмін...ими а тому що змінювалися оновлювалися зростали (П.Загребельний).

Сонячний Київ...

Соня...ний Київ і бульвар Шевченка... Буйні каштани стоять бе...кінечною шпалерою й тримають на сонці чудесні свічі своїх квіток. Каштани наче в...ликі панікадила парадно ро...ставлені на вулицях востромл...ні в ч...рну зволожену майським дощ...м землю. Вони стоять і тр...умфально кадять в небо золотим пилом пахощ...ми буйним пафосом цвітін...я а на листках і на свічках квіток мере(г,х)котять дощ...нки діаманти краплин випромінююч... веселки. А по вулицях йде притан...цьовує сміхом заливається молодість. Їхня молодість його молодість по Києву по столиці його землі по бульвару Шевченка бе...журна ві...важна горда закохана молодість! Їй присвічує сяйво фантастичних зелено/рожевих панікадил. Каштани... Вони ж стояли і в парку його рідного міста сві(д,т)ки його дитинства сві(д,т)ки його юна(тс,ц)тва сві(д,т)ки його любові мрій зітхань і поцілунків ноч...ми травневими веч...рами липневими. Ро...простерши віти густими шатрами вони об...рігали його (сч,щ)астя його майно його радість буремне к...пін...я його молодості. І вони мовчали як змовники й як змовники шуміли грайливо вітами на/зустріч прихилиючи небо скорочуючи до нього шлях. Каштани...

І це ні/би від них посланець стоїть за вікном.

Коли йде дощ у/ночі тоді за вікном чути шум окремий дощ іде по деревах і тоді арештан...ському вухові видається ніби хтось грає на арфі дощ січе по групах лист(а,у) ударяє по різних площинах поставлен...их під різними кутами по листочках

в...ликих і маленьких і все це відрізняє чуйне арештан...ське вухо. А коли дощ вщухає а за ним затихає і вітер довго ще капають звуки різного тону краплини зриваються й падають з листу на лист раз два три чотири... Дерева! Цілий світ! Цілий в...ликий сад хоч їх тільки двоє. Вони шелестять листом за ґратами й вони шел...стять у душі... (І.Багрянний).

Вечір на Володимирській горі

Що/б осягти оком більше простору на обрії я йду по тротуару над самим краєчком обривчастих гір ніби круч. Минаю я дві не/давно наса...жені ш...рокі ал...єї по/під самою високою білою стіною м...настиря й заглядаю з кручі в/низ де не/давно була зсунулась гора і де тепер в тій вузькій згористій долині зробили дерев...яні сходи на Поділ і дохо...жу до шпилья над крутим верхом гори. Тут з/вершечку на шпилі стоїть чудовий кіоск із колонками не/наче гарненька капличка з лавами й дорі(ж,ш)кою на/вкруги. Тут найбільший виступ Владимирки і найвищий. Звідсіль я окидаю оком усей широкий простір Поділ усю рівну як луки Оболонь до самих гір села Вишгорода над Дніпром.

Яка широчінь! Який простір! Я сягаю оком по тому просторі на захід сонця оглядаю його і перед моїми очима темною смугою ніби вирішується на небі пів/круг з гір од Андрі...вської гори до Кирилівського м...настиря а далі знов синіють пів/круги гори над Оболон...ю закручуються у Вишгороді й досягають до Дніпра в сизій далечі. Сонце низ...ко стоїть на заході між білими й сизими хмарками червоне як мар мов ро...печене в жару залізо без промін...я тільки ніби в сяйві од жару. Небо в/низу над лісами делікатно/блакитне а по/декуди ніби з...лене прозоре не/наче помальоване скло. Над Оболон...ю висять низ...ко білі тонкі аж прозорі хмарки.

Хмарки жовті не/наче з жовтого скла. Чудовий ж...втий колір по/декуди на кінцях хмарок лиснить то жовто/гарячим світлом то рожевим. Сонце без промін...я червоне не/наче з жару але жовтий світ од хмар одбиває й кидає ясний світ на широку картину. За Вишгородом стоїть на Дніпрі сиза але з жовтим сутінком імла. А за нею за Дніпром над борами і далеко за Десною стоять хмари в/низу над самими борами не/наче високі й важкі ч...рні гребені Альп. Рівнина там одразу не/наче чудом стала горяна не/наче в Швейцарії коло Люцерна. А на горах вершки наче куряться димом та

парою розбилися на/різно й понахиляли вершечки на один бік в/перед не/наче голови на схід сонця (І.Нечуй-Левицький).

Початки української держави

Одного разу ще коли на тому місці де тепер Київ були ліси і поля прийшли туди три рідні брати Кий Щек і Хорив. З ними те/ж була їхня сестрич...ка Либідь. Стали вони над Дніпром і найстарший Кий сказав:

- Ось тут зложимо оселю для себе і для тих купців що сюди будуть приїж..жати.

Вони вирубали ліс і побудували перші хати. А те забудоване місце обвели ровом і обгородили гострокіл...ям назвали цю оселю город Київ тобто Ки...ве місто.

Ця оселя що/раз більшала і багатіла і з часом побудовано там гарні доми та палати.

За якийсь час пізніше переїж...жали з півночі на південь човнами по Дніпрі два хоробрі лицарі Аскольд і Дир. Вони побачили гарне місто над рікою і воно їм дуже сподобалось. Тому в...ійшли до нього і сказали киянам:

- Ми будемо у вас князувати. Будемо вас боронити перед нападами чужих племен щоб ви могли спокійно управляти ріл...ю торгувати і їздити по Дніпру на полудень до Царгорода і на північ до Новгороду. За це ви будете платити нам малу данину.

Жителі Києва радо згодилися на те і Аскольд та Дир панували як перші українські князі. Свою державу вони поширили на ті всі села і містечка що вже тоді постали довкола Києва. Вони зібрали стільки війська що не/тільки могли боронити свою державу перед нападами чужих пл...мен і чужих князів але й самі йшли з військом на сусідні краї а навіть аж до грецької столиці Царгорода.

Так отже росла і ро...вивалась (У,у)українська держава зі своєю столицею Ки...вом що започаткував цю державу (А.Лотоцький).

Україна

Україна... В одному вже тільки цьому слові і для нашого вуха і навіть для вуха чужин...ців бр...нить ціла музика смутк(а,у) і жалю... Україна країна смутк(а,у) і краси країна де найбільше люблять волю і наймен...ше мають її країна гаряч...ї любові до народу і ч...рної йому зради довгої вікової геро...чної боро(д,т)ьби за волю в результаті якої вел...тен...ське кладовище високі в ст...пу могили руїна та

пр...красна на весь світ безімен...а не/відомо коли і ким складена пісня... Тяжкий сон подвійна неволя і темна ніч як ворон. Тільки Дніпро з очер...тами тільки вітер із ст...повими могилами ш...потіли ночами гай-гай... умер пр...красний край...

Україна це тихі води і ясні зорі з...лені сади білі хати лани з...лотої пш...ниці медовії та молочнії ріки... Україна це марні обшарпані голодні люди. Україна це царське та пан...ське бе...божне свавіл...я праця до сьомого поту...

Світяться злидні.

Україна ро...кішний вінок з рути і барвінку що над ним світять заплакані з...лоті зорі...

Поема жалю і смутк(а,у) краси і не/долі...

Отже одна з найсмутніших сторінок у цій поемі належить не/виданому у всі часи по всьому світі її огнен...ому поетові.

Л...гендарному поетові ка...кового краю...

В...ликому борцеві за волю свого краю свого люду за безмежно ш...року волю на всьому світі поневолен...их народів.

За всіх поневолен...их бли...ьких і далеких (С.Васильченко).

* * *

Хто бував на Україні? Хто зна Україну? Хто бував і знає той не/хай згадає а хто не/бував і не/знає той не/хай собі уявить що там скрізь білі хати у вишневих садках і в...сною там дуже гарно як усі садочки зацвітуть і усі соловейки защ...бечуть. Стільки соловейків тоді щ...бече і злічити здається не/можна. Одного разу у дорозі вилучилося мені заночувати на селі у маленькій такій хатці у вишневім садочку. Приїхали ми піз...но в...ечері і зараз спати полягали. На селі хуленько як сонечко закотилось помовкли голоси і рух усякий повмер.

Уже округи дуже тихо було чути тільки шорошать лист...я під віконечком та лелін...я води річкової коло млина та десь недалечко хтось потихес...ньку дитину люляв і очі стулялися. І вже почало снитись і марить коли під віконечком соловейко у вишнях свис...нув трохи оддалік другий третій і вже не знаю скільки їх почало посвистувати наче вони/б перегукувались. Перегукувались перегукувались а потім як усі разом у/купі защ...бетали усе поглушили ні/шороху лист...я ні/леління води ані колисан...я і весь сон одігнали усю дрему й мару. Що зімкнеш очі то щ...бетан...я здається голосніше ро...кочується...

Втома томить усе гірш сон усе хилить міцніш та ні втома ані сон міцний не змогли сього щибетан...я пр...глушити. Лучче вже думаю устати та сісти посидіти коло віконечка. Узеньку уличку як зараз бачу по/перед собою і біленькі хатки з темними віконечками через низькі ліси вишен...ик у білих сяючих квітах. Непевний світ місяця/молодика серпорогого зорі меркаючі і як зараз чую як було свіжо пахучо й тепло. А щ...бетан...я гриміло й ро...кочувалося до самого світу все/таки і не/дали соловейки спати до ранку божого (Марко Вовчок).

* * *

Яка хвилина! Уявіть собі тітко що наші батьки й брати пішли в похід. Але не на приказ царя й за царя а за Україну за її визволен...я. Борються як боролися предки побіджують. І отже Бог дав що остаточна перемога за нами. Уявіть собі титуся ми побідили Україна вільна! І нема вже ні чужих реґіментарів у нас ні московських воєводів ні цар нам не пан ні король ні хан гетьман заправляє наш...ю кра...ною наш україн...ський гетьман! І ось він на сивому коні в...їж...жає з поля боїв в золотоверхий Київ. Дзвони грають сурми трублять на валах тої твердині що цар нашими руками будував із гармат палять народ хвилюється як море. Всі очі радіс...но г...рять груди воля ро...пирає Осанна! Осанна! Дівчата квіти під ноги сиплють малинові хоругви лопотять як птиці що крила ш...роко ро...пустили бо вилетіли із кліток. Осанна! Осанна!

Вже наших к...заків не пож...нуть копати канали московські уже на їх костях не будуть класти нової столиці уже наших дівчат ні в ясир не загорнуть ні до панських ні до воєводських спалень ночувати не силуватимуть вони вільні!

І забувають матері й сестри про синів і братів що у визвольній боротьбі свої голови поклали й підносять маленьких дітей на руках високо понад голови юрби і кажуть. Дивіться це той що нам виборов волю! Це гетьман!

Ах як я такої хвилини бажаю! Хай/би я її бачила з вікна ч...рнечої келії хай/би мене владувана товпа ногами своїми стратувала хай/би мені серце з пр...великої радості на/двоє розірвалося але знала/б я що була щас...лива таким в...ликим (сч,щ)астям що більшого в жит...і і бути вже не/може (Б.Лепкий).

Воскреснемо!

Воскреснемо брати і сестри бо земля наша хоч і ро...п...ята на хр...сті історії але свята.

Воскреснемо! Бо ми вічно були на цій Богом дан...ій землі як народ і рідне небо хай пошле нам силу для жит...я.

Воскреснемо! Бо світить нам у віки пророцтво Тараса Не вмирає душа наша не вмирає воля.

Встан...мо з колін розірвімо пута якими нас віками приковано до ч...рних скель високо підведемо голови як оце од/віку було написано нам на роду.

Пр...чиста блакить ясніє у безмірній високості України як праведна душа народу. Веселковою барвою ро...лилася вона в неб...сах віковичним знаменом на якому палає золото сонця мов святий німб.

Ні не/має в світі кращ...го неба ніж небо України.

Високе мов наш дух воно благословляє свою Україну береже у віках її мат...ринську любов тому його ніколи не відділити від рідної матінки/землі.

Подивімось на своє небо і думкою як у тій чудовій/пр...чудовій пісні полиньмо аж до сонця і зірок і гляньмо на трепетну землю і тоді відкриється нам на зелено/голубому лику планети край що нагадує собою серце Україна!

Ні як не/має кращ...го неба ніж небо України так і не/має кращ...ї землі ніж наша Україна.

Малюю уявою з глибокої високос...ті краї її володінь і бачу в самому центрі старої матінки/Європи воскреслу державу Україну ту землю бережно обведену хвилястою ламаною лінією яка здається мені пуповиною. І думаю про те що ця звивиста св...ята стріч...ка і справді спра/віку вросла в нашу землю кревно єднає нас з Україною як зв...язує природа матір і дитину.

А через усю Україну по/серед щедротних степів і ланів широкополих бандурно пливе Дніпро/Славутич мов та оспівана народом голуба стрічка в русій косі що спадає аж до пояса історичний символ і образ України (Я.Гоян).

* * *

Українці мають усі підстави пишатися тим що їхня (Б,б)атьківщина не/раз переживала дні сили і слави мала справді л...гендарних героїв мужньо переносила найважчі випробуван...я коли гинули не сотні й тисячі а міль...йони її дочок і синів...

І потім як та ка...кова пташка Фенікс відро...жувалась виростала з пожарищ і руїн виховувала нові покоління...я закоханих у рідну землю лицарів правди і волі. Ми можемо втішатися і гордитися тим що Україна ніколи не поневолювала інші народи а лише захищала себе від ласих на чуже добро близ...ких і далеких сусідів.

На/жаль цілі століт...я ворогам за допомогою грубого і жорстокого як правило кривавого насильства облудної брехні і підступу ро...палювання не/нависті між різними частинами нашого народу вдавалося панувати над Україною. Майже всі такі завойовники трубили на повний голос кричали нахабно бе...соромно і ц...нічно що вони несуть українцям добро і щастя. Прикро але де/хто з наших співвітчизників як необачна рибка на гач...к з приманкою ловилися ставали на службу до чуж...нецьких можновладців і допомагали їм гнобити та визискувати свій народ. Перевертнями і яничарами а в наш час манкуртами називають люди таких осіб які за масну юшку готові навіть від рідної матері відректися. Ніколи не йшли такою ганебною дорогою ті люди які змалку пізнавали правду своїх предків про їх минувщину. Навіть настромені на польсько/шляхе(тс,ц)ьких та петровсько/меншиковських палях та підвішені на турецьких залізних гаках за ребра по/звірячому катовані у сталінських фабриках смерті вони вмирали з іменем України на вустах яку ніжно називали ненькою. Для неї вони віддавали усі свої сили здібності працю і навіть жит...я. Кожна людина розуміла що тільки тоді її Батьківщина/Україна зможе стати господинею на власній землі коли всі її сини і дочки будуть щоден...о працювати для досягнен...я цієї великої св...ятої і справедливої мети (А.Лотоцький).

Згадаймо праведних гетьманів

Минає п...ять століть як у хроніках літописах державних документах в піснях і думках закарбовується й розвивається історична пан...рама однієї з найгеро...чніших і найдемократичніших сторінок світової історії Запорізької Січі козацького війська які утворювали державу.

Коли ж викинути з української історії трьохсот/літній літопис козацького війська забути наших гетьманів то доля України зникне з політичної карти народів світу. Ми матимемо лише безнац...ональних покірних кріпаків і німих рабів. Нас зневажатимуть і закидатимуть нам, що ми не спромоглися мати своєї держави і зараховуватимуть до не/повноцін...их народів. Тим часом уже давно наукові світила

обґрунтовано й справедливо визначили суспільний лад Запорізької Січі як хр...стіянську д...мократичну р...спубліку. Українська і світова література створили Запорізькій Січі козацькому військові національним героям неповторний духовний пам...ятник бо в усі часи слово “козак” означало вільну людину було протилежним до поняття “кріпак” “раб” “невільник”.

Запорізька Січ до остан...іх днів свого існуван...я тоб/то до 1775 року залишалась островом волі українців серед феодално/кріпосницького океану самодержавної Росії.

Молоде поколін...я українського народу має знати що саме українські гетьмани ці народні мес...ники перші прокладали трагічні для українських міл...йонів шляхи до Сибіру на Соловки в Петропавловську в...язницю що вони гинули віл куль польської шляхти.

Тарас Шевченко нагадував своїм сучасникам що вороги українського народу намагаються затерти історичну пам...ять, вікопомні сліди українських гетьманів наших нац...ональних героїв (Я.Дзира).

* * *

Зама...лася Україна стиглою в...сною. Чернігівські соснові бори помолодилися липкими від ж...виці пучками чатин...я заховавши від неба таїну свого світу про яку знає тільки Бог і все що народжується ро...квітає і вм...рає під банею з...леного храму є природі властиве ні/що тут не/зайве усього для гармонії достатньо і кожен листок кожне зело комаха птах і звірина живуть у згоді з Творцем ні/що ні/чому не заважає і смерть як і народжен...я доцільні.

Дав Бог людині зразок тим/часового перебуван...я на землі довколишню природу він відокремив від людини поставив з/боку ун...можливив спілкуван...я з нею словом залишив для споглядан...я прикладу науки і наслідуван...я досконалість свого творіння не/досконалій людині. І дивується певне Господь коли і де не/помільним будучи помилився допустивши до того що наділена розумом істота вінець його творін...я не/чує й не/відчуває гармонії природи бе...жально нівечить її знищує себе саму і помислами своїми та ділами двоєдушніст...ю і фальшою не/навистю і заздріст...ю владолюбством і жорстокістю прикметами які у храмі природи не існують топче і руйнує її довершен...ість.

У чому Божа помилка?

Кордон між Московією й Україною позначився намистом запінених білим цвітом кущів калини які від...ілили б...резові сумні гаї від потужних соснових борів вони нагадували подорожньому що входить він у край не/кращий і не/гірший але інший і що обидва краї кожен із своїм чаром доповнюють гармонію світу і ні/що не стоїть на/перешкоді їх у сусідському існуван...і. Чому ж це людина так грубо втрутилася в Господню містерію для чого стався страшний сповнен...ий крові і сліз допуст?

Чи не досліджує не вивчає Бог суть недосконалості людини поставивши її поряд із досконалою природою? (Р.Іванчук).

* * *

Коли л...жиш в полі лицем до неба і вслухаєшся в многоголосу тишу полів то помічаєш що в ній щось є не/земне а небесне.

Щось наче свердлить там небо наче струже метал а в/низ (з,с)падають тільки дрібні просіяні звуки. Ниви шумлять на/вколо і заважають. Жону від себе голоси поля і тоді на мене як дощ спадають небесні. Тоді пізнаю. Се жайворонки. Се вони не/видимі кидають з неба на поле свою свердлячу пісню. Дзвінку м...талеву й капризну так що вухо ловить і не/може зловити її переливів. Може співає може сміється а може зайшлося від плачу.

Чи не краще сісти тихенько й заплющити очі? Я так і зроблю. Сідаю. Круг мене темно. Блискають тільки гострі колючі звуки і дрібно сипл...ться регіт на м...талеву дошку як шріт. Хочу спіймати записати в пам...яті і не виходить.

Як вони оте роблять цікавий знати? Б...ють дзь...бами в золото сонця? Грають на його променях наче на струнах? Сіють піс...ню на дрібне сито і засівають нею поля?

Ро...плющую очі. Тепер я певний що з того посіву зійшла срібна сітка вівсів гнеться й блищить мов шабля довговусий ячмінь пливе текуча вода пш...ниці.

А з/гори сипле та й сипле витрушує душу з ...звіночків струже срібні дошки і свердлить крицю плаче голосить і сіє регіт на дрібне сито. Он зірвався один яскравий згук і впав між ними ч...рвоним куколем.

Я вже більше нічого не годен слухати. Та пісня має у собі щось отруйне будить жадобу. Чим більше слухаєш тим більше хочеться чути. Чим більше ловиш тим трудніше зловити.

Тепер я бігаю в поле й годинами слухаю як в небі співають хори грають цілі оркестри. В/ночі прокидаюсь сідаю на ліжку і напружено слухаю як щось свердлить мій мозок лоскоче серце і тремтить біля вуха чимсь не/вловимим. (М.Коцюбинський).

Степ

Комусь не ст...пникові не/зрозуміло як живуть люди на голій порожній рівнині а малий Данилко виходив крадькома з хати покинувши с...стру коло якої був за няньку степ прост...лявся перед ним як чарівна долина на якій пахне трава пахнуть квіти навіть со...нце пахне як ж...втий віск.

І скільки всіляких ласощів росте на степу яких можна попоїсти і потім приблукати до батька що пасе ватагу пан...ських овець мов військо а батько дасть шкоринку хліба й маленьку ц...булинку та солі до неї.

На степу росте багато їстівного зела треба лише знати яке з нього можна їсти щоб була блекоти не вхопити чи жаб...ячого маку а різні там брандушки або козельці або молочайник або пасльон та дикий мак це все не/абиякі ласощі степові гостинці. І степом можна йти без/вісти і лягти на землю прикласти вухо до землі то тільки вмій прислухатися шумить і гомонить а коли лягти горілиць і вдивитися у глибоке небо де пливуть хмарки на синьому повітрі тоді здається що сам летиш у небі одірвавшись від землі розсуваєш руками хмари ростеш під синім повітрям і вернувшись на землю бачиш скільки живих друзів у тебе в ст...пу.

І хочеться знати куди падає сонце кортить дійти рівним ст...пом до/краю з...млі і заглянути в пр...рву де вже чимало назбиралося погаслих сонц і як вони лежать на дні провал...я як реш...та як сковороди чи як ж...вті п...ятаки? (Ю.Яновський).

Розмова з лісом

Другий день уже йшли ми лісами я і пес. Вчора я ще потроху стріляв але за сьогоднішній день не/вистрілив ані/разу. Пес що с/початку пр...ставав сумлін...о при кожній появі дичини пер...конався нарешті що я не буду стріляти і при кожній новій okazії вже тільки злегка оглядався на мене і йшов далі силкуючись удавати що він тако/ж не/зважає на ні/яку д...чину.

Я тішився що лю(дс,ц)ьке лице лю(дс,ц)ьке слово лю(дс,ц)ький звук не перебиває моєї тихої розмови з лісом що ніхто третій не/стає між мною і довколишнім жит...ям. Воно розмовляє зі мною тихим шумом лісу мурмотін...ям потоку криком птахів подає знаки світло/тінями хмар ледве помітними рухами трави і гіл...як. Все це не/приглушене не/перебите кр...кливим голосом чоловіка промовляє так виразно так не/звичайно вимовно усій моїй істоті.

Іду і прислухаюся до тихого шамотін...я дерев їх верхів не/видних мені з/низу з/за гіл...як. Їх похитує там у/горі віт...рець не/помітний тут в долині і не/впин...им тихим шумом наповнює ліс. Але від часу/до/часу як рука пер...сувається по струнах пролітає удар вітру видобуваюч... сильніші звуки які зливаються в енергійну фугу. Вона звучить іще хвилю йому в/слід поки не ро...падеться на окремішні мелодії які веде кожне дерево зокрема.

Соня...не промін...я вривається в прогалини не/звичайно ясними яскравими ударами від яких запалюється лискучим блиском все що стрічає воно на дорозі з...лена хвоя ялиць сіра кора гіл...як ч...рвона застілка старої хвої на землі а краплі роси й зерна піск(а,у) світять по/серед того сяйвом самоцвітів (За М.Грушевським).

Цвіте полин

Чи знаєте ви як цвітуть полини? Чи бачили як в...сною на старих облогах/перелогах квітнуть гірк... сиві трави? Чи знаєте ви як після нагрітого со...нцем дня встає над полями сивий дим і млосний чад пливе над степом? І здається тоді до вас говорять віки.

Сивий дух полинів мов той хміль настоян...ий на солоді п...янить і хвилює проникає щемом у груди. І той хто вдихне його стане ніби ду(жч,щ)им від полинового сну і цвітін...я від сивого диму і пр...спаного гром(а,у).

О полини сиві полини! Хто посіяв вас на землі нашій? Чи вас посіяли по степах не/ораних прадавні скіфи?

А може ви посіялись по всій землі нашій у давні роки козач...ини? Тоді коли не житом/пшеницею а сивою тирсою буркуном та ще сивим горем хлюпала земля наша аж за далекі обрії Дикого поля до самої Татарщини.

Що/весни проростають з кор...ня буйним зелом полини цвітуть золотисто/сивою гіркотою серед літа і осипаються піз...нь...ї ос...ні дрібненьким темним насін...ям яке ро...носить по степу вітер.

Яка дивовижна стійкіс...ть яка ж...вучіс...ть! Чи не/так і народ наш сто раз толочен...ий топтан...ий ворожими кіньми січен...ий і рубан...ий чужими мечами стрілян...ий з автоматів і танків вистояв у тих битвах і ж...ве і гонить з чужого кор...ня нове пагін...я цвіте і сіється по землі виборен...ий відстоян...ий на/віки (За І.Цюпою).

* * *

Садок ріс на/волі в глибокій долині. Та долина була не/більша як широка ро...колина у кам...ян...ому ґрунті. Долина то звужувалася між кам...ян...ими стінами то ро...ширювалась між крутими косогороми. А на дні тієї долини шуміла маленька річеч...ка Боровиця по кам...яному дну падаюч... з кам...ня на кам...нь й вливалась у Рось під самою високою скелею. Вся долина заросла високими старими вербами осокорами акац...ями липами та тополями. Ро...кішне дерево гналося по/над водою в/гору скільки було в його сили. Осокори й верби гніздами з...леного здорового гіл...я виганялися вище од скель. Місцями дерево ро...стеляло свої верхи над скелями по зеленій траві. Над крутими як стіни скелями з/верху був наса...жений дикий виноград. Цілі куделі цілі гнізда густого виноград(а,у) хапались за верхи з...леного дерева проривались через його і звішувались у/низ по кам...ян...их стінах як ро...кішні дівочі коси як руна дорогого зеленого шовк(а,у). Тонкі кін...чики виноград(а,у) були жовто/зелені й звішувались з сірих скель часом зарослих зеленим оксамитовим мохом як нитки як китиці оксамиту на дорогій зеленій тканці. Над густими зеленими мас...ами дерев по/де/куди вискакували в/гору високі тополі рівні та тонкі як воскові свіч...ки. Одним/одна дорі(ж,ш)ка колись вимощ...на цеглою тепер до половини заросла зеленим мохом то вилася над самою Боровицею то йшла місцями під самою кам...яною стіною прикритою з/верху гніздами гіл...я та виноград(а,у). Світ сонця ледве пробивався через лист...я й падав на дорі(ж,ш)ку крапельками золота. Під самими скелями стояла густа тінь. Якась дивна свіжість була ро...лита під тими скелями звішаними з/верху зеленими завісами з виноград(а,у) та лист...я (І.Нечуй-Левицький).

* * *

Старезний густий предковичний ліс на Волині. По/серед лісу простора галява з плакучою б...резою і з великим прастарим дубом. Галява с/краю пер...ходить в куп...я та оч...рети а в одному міс...ці в яскраво/зелену драговину то бер...ги лісового озера що утворилося з лісового струмка. Струмок той вибігає з гущавини лісу впадає в озеро потім по другім боці озера знов витікає і губиться в хащах. Саме озеро тиховоде вкрите ряскою та латат...ям але з чистим плесом по/середині. Місцина вся дика таємнича але не понура повна ніжної задумливої поліської краси. Провесна. По узліс...і і на галяві перший ряст і цвітуть проліски та сон/трава. Деревя ще бе...листі але вкриті бростю що от/от має ро...критись. На озері туман то лежить пел...ною то хвилюється од вітру то розривається odkриваюч... блідо/блакитну воду (Леся Українка).

* * *

Пр...чудовий літній ранок. У холоднім л...геньк...м вітрі ледве/ледве леліється широкий лан жита. Жито мов золото. Колос...я наче пряники аж похилилось під вагою зерна та п...рлових крапель роси що по...висали з кожної ст...блинки. Стоять ст...бла високі та рівні ж...вті і гладкі під зеленим лист...ям повійки осету та іншого бур...ян(а,у) що стел...ться сподом. Де/не/де видніється з/посеред того золотого шумливого та пахуч...го моря синє чаруюче око блавату або квітка куколю або дівоче паленіюче лице польового маку.

Зійшло сонце. Зацвіркотали сверчки на всілякі лади забр...ніли в...ликі польові мухи затріпоталися великі барвисті мотилі над колосистим морем. Природа ожила. Вітер подув сильніше подув теплом зі сторони лісу і зачав стрясати срібну росу з трав і квітів.

У селі піднявся гамір зак...піло жит...я. Вигін запестрівся від худоби яку гнали на пашу. За худобою йшли заспані та не/миті пастухи. Де/котрі лишень котрі вспіли вже й поснідати співали весело гойкали та вилускували батогамі женучи свій товар.

З хат закурився дим. Господині топлять зарана щоб вчасно зварити обід і молодших виправляють в поле.

Лиш у старої Лесихи не/куриться зо стріхи. Хоч там їх три стара донька Горпина і молода невістка Анна але вони таки ні/коли рано не/топлять усе ввечірі.

Веч...ром (з,с)печуть та (з,с)варять що там треба а весь день божий не/дбають.
Запопадні господині хоть куди!

Газдівство у старої Лесихи несогірше. Хата хоть стара та ще добра будиночки нові просторі опрятні худібка красна що господи гладке кожне мов слимак. Пасіка тако/ж по смерті небіжчика Леся не пішла ніворотом. Лесиха прийняла старого діда жебручого Зарубу в хату обшила обхамрала та й уже старий літом пасіки пильнує і коло хати наймен...шої крихіточки допантрує (І.Франко).

Людина і природа

Лю(дс,ц)тво давно і в/сер...йоз задумується над тим як обмежити свій найчастіше не/бажан...ий вплив на живу природу як регулювати клімат стримуюч... тим темпи глобального потепління...я. В...ажається найрадикальніший метод пер...хід на “чисту” ен...ргетику. Тут на перше місце виходить використан...я природної ен...ргії сонця вітру води припливів навіть поки що малозвіданих не/приручених різноманітних явищ блискавок ураганів смерчів бур тайфунів тощо. Навряд/чи можна в...ажати персп...ктивною термояд...рну ен...ргію яка з/часом може призв...сти до теплового забруднен...я атмосфери. Її нинішнє використан...я вимушене бо ще не вміємо приручати г...ган...ські сили природи.

Будь/яка регуляція клімат(а,у) має бути щонайобережнішою.

Проблема зміни клімат(а,у) під впливом людини глобальна. Від/тепер штучне його регулюван...я не/можливе без найширшого співробітництва не/тільки вчених а й усіх народів загалом. Ми повин...і вже сьогодні об...єднати зусил...я для того що/б уміло використовувати земні р...сурси обачно користуватися своїми можливостями аби не/померкла п...спектива перед пр...йдешніми поколіннями.

Певно настане час коли лю(дс,ц)тво не/тільки рац...онально використо- вуватиме вел...чезні земні й соня...ні блага а й уміло залежно від конкретних умов регулюватиме ці зміни комп...нсуватиме своїм впливом надлишки чи не/стачу соня...ної рад...ац...ї (За М.Міщенком).

Березень

Бер...зня коли земля прокинеться од зимової сплячки і на повні груди вдихне теплого повітря селянин очікує з особливим не/т...рпін...ям. Уже давно полагоджено

воза ч...кають свого часу підвішені під широкою стріхою плуги борони приготована для посіву ярвина. Справжній прихід весни пов...язували зі святом Явдохи котре пр...падає на 14 березня. До цього дня випікали обрядове печ...во так звані веснянки.

Дівчата й хлопці брали їх у долоні і йшли на околицю села щоб закликати в гості весну красну. Цей р...туальний хід супроводжувався піс...нями поетичними д...алогами й обрядовими сценами.

Першою ознакою приходу весни вважався посвист байбака. Удосталь виспавшись за довгу зиму звірок відчувши тепло вилазив з нірки ставав на задні лапки і нашорошивши вухка та піднявши в/гору писок голосисто оповіщав про свою появу під веснян...им сонцем. Люди спец...ально ходили в степ щоб не прогавити голос живого провісника тепла. Просвистів байбак казали в народі ховай у затінок сіряк!

Другою прикметою приходу весни був приліт вівсянок найперших перел...тних птахів.

Проте остаточним утверджен...ям весни вважалось (Б,б)лаговіщен...я котре припадає на 7 квітня за новим стилем. З цього дня вже можна було починати ран...ю оранку.

З бер...знем як бачимо пов...язано чи не/найбільше обрядів весняного циклу. Не остан...ю роль у цьому відіграла й та обставина що в наших далеких предків це був початок нового року (За В.Скуратівським).

Жовтень

Вузенька сте(ж,ш)ка підбігла до/кручі і повилася далі крутим бер...гом над рікою то видираючись на голі горби то ховаючись у н...зинах. Крізь високу ліщину синіли прозорими вікнами просвіти та Дніпро.

Софія зупинилась з тихим хвилюван...ям охопила очима весь мал...овничий крає/вид і ш...року ріку із світлими перекатами і золотисті пі(сч,щ)ані острівці і далекий протилежний берег зарослий верболозом.

Густий ліс наступав з того берега на пр...бережну косу. Жовтень уже торкнувся похмурих дубів. Суцільна стіна темних крон узялася червіньковими плямами верховини лісових груш палахкотіли під осін...ім сонцем г...рячим б...грянцем.

Знайомі з дитинства рідні місця чомусь викликали сьогодні в дівчини не/ясний не/спокій.

Глянула на горби які височіли над рікою. Вони були голі руді. Ще малим дівчам вона блукала отут з подружками купались ось у тому загоні з похилою вербою.

Горби видно з/далека. З давніх/давен вони стоять самотні обриваючись стрімкими круч...ми в Дніпро. Тільки ран...ьою весною зеленіє в них перша трава потім г...ряче сонце спалює кожну билину суховій випиває остан...ю вологу. Гори (з,с)давались забутими степовими могилами.

Софія почала копати. Земля була суха. Чи то коники млосно сюрчать чи хрустить під лезом плет...во корін...ців? З кожним новим штихом глибшає яма.

Ставши на/вколішки дівчина захопила в жменю землі пер...терла її пучками на долоні не/мов хотіла відшукати якесь загублене зерно (О.Донченко).

Зима

По/обидва боки Росі стояли круті горби поперерізувані й перетяті глибокими вуз...кими ярками і долини й гори були засипані свіжим білим снігом не/наче леб...диним пухом небо було вкрите білим прозорим туманом через туман лився тихий срібний світ вечірнього сонця. На/дворі було тихо мертво. На крутих горбах мрів густий старий дубовий та грабовий ліс вкритий ін...єм.

По/над Рос...ю в лузі стояли рідко ро...кидані ро...кішні старі дуби з рідким ро...кидчастим гіл...ям не/наче поро...пинали сотні рук на всі боки. Кожна гілка була вкрита широкою на два пальці смужкою ін...ю. Вузлуваті сучки та гілки стриміли в/гору наче ро...чепірені пальці рук висіли в/низ як пазури на пташиних ногах на сучках на гілках біліли та світились на/скрізь ніби довгі гусячі пера з дрібненькими зу(б,п)чиками котрі стриміли то в/гору то в/низ то складались пучками букетами звішувались в/низ переплутувались перехр...щувались чудними взірцями й світились на/скрізь.

За лугом на горах почався грабовий ліс. Дві високі ніби фантастичні стіни лісу о...ступили білу пухову дорогу тонке як ч...рні нитки молоде грабове гіл...я (з,с)пускалось з/верху до самого долу на м...який сніг дрібний ін...й о...сипав його ніби тонким пухом та дрібними алмазами ін...й блищ...в світився пер...ливавсь матовим білим світлом (І.Нечуй-Левицький).

Молода весна

Блакитними очима дивиться мені в/очі весна.

Вона ще молода ніжна усміхається св...ятково й чисто в її ледь чутному дихан...і збудлива таємниця свіж...сті краси природи що завжди відро...жується й відро...жується.

Ще так не/давно бігла по (Д,д)ніпровських круч...х рудою л...сицею осінь бігла барвисто холодним повівом несло від її пру...кого бе...поворотного бігу. Так не/давно дихало в мої думки студеним пахом зів...ялого лист...я а вже сьогодні лагідне ш...вковисте повітря весни купає мої очі вся земля наче випромінює благодатну снагу що пом...гає рости не/тільки траві квітам деревам а й мріям лю(дс,ц)ьким.

Стоять верби опуш...ні зел...неньким лист...ям і здається чують сплески журавлиних сурем у піднебес...і л...генький б...нтежливий пере...звін прозорий кришталевий.

Протягом усієї минулої зими я відчував щось має статись у цьому світі щось не/м...нуче станеться. Й тепер коли прийшла весна коли війнула мені в груди тлумовиськом перших своїх тонких таких пам...ятних запахів коли в мене все помолоділо мов вербове пагін...я над (Д,д)ніпровською водою то я добре знаю очікуване прийшло наче народжене силою мого бажан...я і наймен...я йому синя та золота весна на (Д,д)ніпровських кручах (Є.Гуцало).

Осінь

Жовто/г...ряча осінь стоїть над Осокорами ро...кинувши високо над з...млею блакитні н...беса. По садах загуляли золоті падолисти та ще срібне павутин...я літає в повітрі снує свою дивну пряжу над пер...лазами.

Стоїть лагідна пора баб...ного літа остан...і соня...ні дні такі ласкаві оповиті сріблястим мереж...вом мрійним смутком прощальним ячан...ям журавлів що відлітають у вирій.

На городах уже зібрані гарбузи викопано картоплю зрубано капусту на грядках. Тільки де/не/де стоїть сухе соня...ничин...я і тихо шерехтить нагадуючи про гарячі дні літа коли цвіли вони жовтими реш...тами на городах просіваюч... соня...ний пил. Зів...яли поникли від нічних пр...моро...ків квіти біля хат тільки одні високі синенькі цвітуть стеблами схожі на не/хворощ. У народі їх називають морозом.

Може тому що стоять вони на/перекір заморо...кам може тому що цвітін...я їхне нагадує голубуватий ін...й ран...ього пр...морозку. Під стріхами хат дбайливі господині ро...вішали золотаві к...чани кукуру...зи ж...вті гвоздики і кетяги червоної калини. З/далеку коли глянеш стоїть така хатина як молода в осін...ім вінку. Стоїть і жде весіл...я. Може й справді завітають до такої старости. Адже осінь то найкраща пора сватан...я. Що/неділі прокочуються по селу весільною перезвою дружки і бояри гудуть бубни лунає весільна музика (І.Цюпа).

Літо

Як тільки весна десь у житечку/пш...ниці ро...минеться з літом у нас достигають суниці достигають у/ночі при зорях і тому стають схожими на росу що випала з зірок.

Це теж прихилиючи небо до землі говорить моя мати і тому я люблю ту пору коли суніч...ки засвічують своє цвітін...я. Цвітуть вони так наче самі дивуються як спромоглися на такий без...ахисно/чистий цвіт. А згодом над ними по/дитячому нахилиють голівки зволожені туманом ягоди. І хоч не/велика ця ягода а весь ліс і всяк хто ходить у ньому пахне суницею. Я тепер лягаю і встаю накупаний цими пахощами.

Я люблю як ти ро...криваєш свої вії пр...журений літній цвіт я люблю як ти довірливо дивиш...ся на мене очима волошки й озиваєшся косою в лузі перепілкою в полі.

А як хоч...ться спати в тобі у твоєму солодкому тумані у твоїх зорях!..

Та ось вже вікна посивіли вже прокидається сонце.

Сонце! А ти ще бачиш місяць як його з лісу виносять на рогах к...рови що те/ж пропахли суницею.

На тебе на твої пошматовані видін...я знову падають слова немов роса ти встаєш сурмонячись позіхаючи прикладаючи кулаки до очей а у вухо де ще причаївся сон крізь туман добирається сумовите куван...я. Вже не перший ранок п...чалиться зозуля що от/от на сивому колосі жита загубить свій голос.

Літо тихо з полів зайшло в село постояло біля кожного тину городу та й взялося до свого ділечка щоб усе росло родило. І все аж навшпиньки (з,с)пинається так і хоче рости! (М.Стельмах).

Весняні квіти

Жит...я квітів починається з пролісків. Пролісок квітка ніжна але смілива й не/терпляча. Ще не зійде сніг а вже крізь весняну ніздрювату сніго/льодову скоринку пнеться цупкий паросток. Сьогодні це біло/жовтуватий цупкий хвостик завтра це біло/зелена гостриця після/завтра це вже довгий зелений листок з тоненькою стрілкою в/середині. Ще за день брунька на кінці стрілочки ро...квітає в/раз твердою білою кашкою. І квітів визоріє так густо що земля знову стає біла від рясного холодного цвіту.

І не/гайно/ж закрітовує ряст. Це вже весна. Квіти рясту фіалкові теплі й соня...ні. І хоча тіло квітки ще тверде напружене готове до оперт...я холоду і негоді її дух вже ніжний теплий весняний. Вона вже пахне.

Потім з...являється ж...втий козелець. Це вже повна весна. Квітка г...ряча як сонце. Вона м...яка і ніжна. Дух від неї йде не/сильний але це вже аромат. І росте козелець уже не з ч...рної землі. До/вкола вже не/тільки торішнє пріле лист...я а й зелена трава. Над козелецем схиляється зелена брость і молода парость.

І тоді рясно вибухає фіалковий цвіт.

Густим кил...мом укривають теплу землю фіалки. Вони пахнуть ніжно радіс...но і хвилююче. Випростовує свої м...які волохаті п...люстки тихий сон. Стрімко зводяться ле(г,х)кі тремтливі ...звіночки. Все затоплює все захоплює все вкриває войовничий не/відступний швидкий барвінок. Надходить літо (Ю.Смолич).

Аір

В давнину вважали що по/справжньому літо починається тоді коли приходять (З,з)елені (С,с)в...ятки. У кімнатах і на стінах зовні ро...вішували ясне клечання гілки липи. Натрушували на підлогу траву клали на вікна м...яту. То відгомін тих давніх часів коли люди поклонялися всемогутній і таємничій природі коли богами були Сонце і Дощ. Але є в цьому предковічному св...яті і пізніші традиції позначені не тисяч...літ...ями а лише століт...ями. По заплавах болотах озерах рвуть високу лепеху приносять цілими снопами ро...сипають під ногами у дворі у хаті. І топчеться і тихо пахне прив...яле лист...я... Це символ про який ми уже й забули але який ще років сто/двісті тому був широко знан...ий.

На Україні відомо кілька пояснень того як аір (лепеха, татарське зілля) було занесене з півдня. Один із переказів сві(д,т)чить що корін...я лепехи занесли на нашу

землю татарські коні в розщілинах копит. Коли татари переправлялися через річки або поїли коней то корін...я аїру вимивалося і приживалося на бер...зі. Ін...ший переказ оповідає що ординці мали корін...я аїру за талісман ним/таки осв...ячували всяку воду. Ото/ж здійснюючи свої жахливі наскоки вони кидали у не/знайомі річ...ки й озера шматоч...ки корін...я де вони згодом пр...живалися. Вони тако/ж вкладали кореневища аїру в бурдюки з питною водою що/б вона довго залишалася свіж...ю завдяки дії фітонц...дів.

Як мітка страшних ординських набігів і турецьких походів виростили зелені довгі як шаблюки листки лепехи. Ото/ж і рвали їх і топтали що/б потопталися чужа біда чужа віра. Лепеха розмножувалася кореневищем і поступово обживала нові місця. Рослина стала звичною люди уважніше почали приглядатися до неї вивчати її властивості (Л.Павленко).

Конвалія

Місяць травень вранішня пора... Нікому не/сидиться в хаті діти бігають по вигоні жінки посідали на лавках. А хлопці та дівчата зібралися в ліс побавитися на гойдалці нарвати квітів. Біля одного двору вони зупиняються. Там біля воріт відпочиває бабуся Ганна Матяшка. Шанобливо привіталися. Ганна підвелась на/зустріч онучці:

- Тетянко тополько моя посидь біля мене трохи промовила радо.

Ганні було вже близ...ко ста років. Багато знала вона про трави та любила при нагоді ро...казати щось цікаве не таїлася зі своїми знан...ями.

- Це ви сьогодні багато конвалій зустрінете в лісі в тінистих куточках. Ой гарна ж квітка! А два темно/зелені листочки наче охороняють ніжні квіточки/дзвоники. Вони народилися при місячному світлі у глибокій тиші під зеленим дахом. Принесіть і мені дівчатонька конвалій! Вони ніби передають людині своє тепло і спокій. Коли потримаю в руках коли подихаю цією квіткою то стаю лагіднішою. Тільки не виривайте всі стебла лишайте на насін...я. Обережно відламуйте що/б не/зіпсували корін...я. Конвалія багаторічна рослина. Як порушити кореневище то пом...рає. Велика буде на вас провина як/що не/збереж...те цю квітку як/що земля наша обідніє цвітом. Хай пташки поклюють червоні ягідки рознесуть по всіх куточках лісу її насін...ячко.

Бабуся захопилася почала ро...повідати про збиран...я трав про їхню чудодійну силу. Молодь слухала з цікавіс...тю ловила кожне слово (Л.Павленко).

Хліб на столі

Ледь/ледь збиралось на досвіт і мати вмившись зодягали чисту сорочку підв...язувалися вишитим у хрестик фартухом і вилазили на лежанку. Крізь просон...я чув їх лагідну припові(д,т)ку Ну ось і зійшов святець аж віко підпер! Не/вдовзі досві(д,т)кове помешкан...я освітлювалося живими зайчиками нараз (з,с)палахували сухі дрівця потріскуючи голосними пострілами і коли полум...я лизало своїм язиком челюсті піч гототіла. Доки варилося снідан...я мати місили тісто. Було то вельми цікаве видовисько. Нен...чині обіруч...я раз/по/раз занурювалися в діжу од чого ослін...чик аж двигтів. Тісто вимішувалося крутішало коли нарешті воно ставало в...язким як гума і вже важко було працювати руками мати призупиняли роботу. Вставайте хлопці наказували нам поїсте і ро...ход...теся бо буду хліб викачувати.

Поснідавши батько йшов на роботу а я підсукавши колоші біг на кінець городу що/б нал...мати широких капустияних листків. За цей час в оселі вже стояв паркий дух. На ліжковій засланому простирадлом а поверх ще й рушником пузатилося кілька кругленьких паляничок. Мати була вся в роботі легкими помахами рук вони витягували тісто вмокали у воду руки щоб воно не прилипало й перекидаючи з однієї долоні на другу формували круглу наче сонце хлібину. З/легка поплескавши верхівку ненька клали паляницю на рушник. Робили вони це так вправно, що я навіть не встигав в...олю надивитися.

Доки мати викачували останню наймен...шу що призначалася мені паляничку я біг за лопатою і винісши приставляв її до припечі. Розіславши капустияний листок поверх ясеневого язика лопати вони змащували його олією або притрушували борошном й усаджували хлібину. Біле тісто паляниці нараз обдувало г...рячим духом печі. Нагнічені челюсті покліпували наче в безмісячну ніч зорі іскорками розжареної сажі здригався жар. Зробивши виделкою кілька проштрихів мати шугнули лопату з хлібиною в г...рячу утробу печі потім другу третю аж доки не сховалася за челюстями й моя паляничка (В.Скуратівський).

* * *

Мабуть природа створила хлібну з...рнину в мить такого високого натхнен...я в мить щедрого осяян...я яке потрачено нею і на саму людину. І в чи не/найголовнішому слові нашої мови “життя” предки не/лише воздали заслужену хвалу жити/годувальнику, а визнали його правічні заслуги в долі лю(дс,ц)тва. В з...рнину в цей маленький злиточок матерії стільки вкладено жит...євої мудрості добра і віри в бе...смерт...я що його таїна і досі здається нам магічною.

Все у нас від нього від хліба.

А втім і самі ми кожен із нас дитина своїх батьків свого народу й хліба.

Людей які прийшли з доброю міс...ією з чистим серцем чи з доброю новиною на нашій землі завжди зустрічали з хлібиною на вишитому рушнику. К...роваєм благословляли у довгу тепер уже двоєдину дорогу одружених молодят без хлібини не можна було зайти у новий дім.

Зрештою вся історія нашого народу пов...язана з історією хліба з мистецтвом його сіяти вирощувати косити молотити молоти ро...чиняти тісто пантрувати як воно сходять пекти а коли хочете то й (г,г)речним вихованим ще з дитинства умін...ям їсти його. Цілий ц...кл в якому є свої таємниці досвід розрахунок цикл за яким можна вимірювати літа лю(дс,ц)ького жит...я.

Може тому так треп...тно щемить у нас сучас...ників серце коли зачуємо прадавню пісню в якій дочка благає з чужини Як/би мама знали яка в мене біда вони б передали горобчиком хліба... (За В.Яворівським).

* * *

Сірий пр...порошений весняною пилюкою степ збігає на південь і стигне там голубим мар...вом суворою лінією стоять на ньому сторож...ві могили насипані може татарвою а може волелюбним козацтвом що шаблею та мушкетом боронило оці степи від ворожих навал. Весною могили оборюють і ціле літо зеленіють вони густою пахучою травою росте на них подорожник біленькі невісточки чіпкий спориш розкішний з гіркуватим чадним смородом полин колючий з могутнім стовбуром і мохнатою червоною квіткою будяк скромні лагідні незабудки нерозлучні брат/і/сестра. Весняними веч...рами коли відсиріє від степової вологи земля голублять душу і серце людини свіжі і ніжні степові запахи і тихо шепочуть трави облиті сяйвом місяця що мов червона діжа викочується із/за мовчазних могил і

фарбує степ в темно/малиновий темнуватий колір. І хто зна хто може підслухати хто розгадає таємну мову природи хто скаже про що ш...почуть зелені трави мовчазним ч...рним могилам? Може вони повідають про те як на них зупинялись постоем козаки варили саламату а кобза дзвеніла у тихе надвечір...я і то рокотала як грім то промовляла тихим жалем і під той сум під ту жалобу схиляв порубану в шрамах голену з буйним оселедцем голову старий козак та згадував вірне товариство що полягло десь під Кафою. Золота порохівниця місяця вистромившись із/за могил порошила трави голубим пилом і здавалося козакові що там у степу ворухнуться щось іржуть чийсь коні і вже не рокотан...я бандур чути звідти а ледве вловимий пере...звін щабель і не/сиділося старому не/ілася йому саламата свербіла рука до шаблюки бо бою кликало серце (Г.Тютюнник).

Запорозька республіка

Головною характеристикою Запорозької республіки був щирий д...мократизм. Він випередив Європу на цілі століт...я. Він проявився у нас тоді коли по всій Європі людина зачиналася від шляхтича а все проче вважалося або пів/людьми або таки двоножним робочим скотом. Отож коли у цілій Європі панував різкий поділ на класи і стани що з одного стану до іншого не було доступу то на Запорож...і всі вважали себе рівними товаришами брат...ями з рівними правами і обов...язками для всіх горожан (З,з)апорозької землі. В Європі були писані закони на Запоріж...і нема писаного закону лиш право звичаєве котрого всі мусили слухати котре мало за собою сильну ексекутивну владу і мало силу свої постанови перевести в жит...я.

Запорозька земля мала лиш два слова котрі робили її с...мпатичною для кожного котрі притягали до неї людей і причинялися до її розросту воля і рівність. Та не можна розуміти волі так що кожному вільно було робити все що йому подобалося. Не був це анархізм а в тім вона полягала що хто сповнив узяті на себе обов...язки той мав волю. А рівність була у тому що там не було ні пана ні слуги. Шляхтич гербовий який прийшов на Запорож...я мусив жити в братерстві і рівності зі своїм колишнім підданцем (А.Чайківський).

“Ще не вмерла Україна”

Ця пісня/гімн виникла на основі вірша етнографа і фольклориста Павла Чубинського написаного на початку 60-х років і в/перше надрукованого у 1863 році у Львові в журналі “Мета” за підписом “Тарас Шевченко”. Ті хто нелегально передавав вірш у Галич...ину не знали імені його автора і приписали патр...отичний текст Шевченкові. У 1865 році композитор Михайло Вербицький написав музику на ті слова. Особливо вони припали до душі українській молоді Перемишля де вперше і було виконано пісню. Вона швидко поширилася на західно/українських землях з 90-х років перетнула кордон потрапивши в середовище українських поселень. Пісня захоплювала все більші кола українців нелегально проникала в межі царської імперії де була заборонена. Зрештою за часів утворення (У,у)країнської (Н,н)ародної (Р,р)еспубліки набула прав нац...онального гімну. Первіс...ний і пізніший тексти вельми різняться. Справа в тому що у вірш Чубинського вносилися певні зміни. Окремі рядки і строфи згодом додали громадсько/культурний діяч Северин Данилович поет Микола Вербицький інші невідомі автори. Нині пісня входить до р...пертуару багатьох народних хорів професійних співочих кол...ективів воскресає із забут...я вселяючи надію на духовне відродження народу (Ф.Погребенник).

Легенда про пісню

“Боже великий єдиний нам Україну храни...”. Ця пісня стала народно/церковним гімном вірою у Всевишнього і кращу долю України. Історія її така.

Якось Господь Бог вирішив наділити дітей світу талантами. Французи вибрали ел...гантність і красу угорці любов до господарюван...я німці д...сц...пл...ну і порядок, діти Рос...ії владність Польщі здатність до торгівлі італійці одержали хист до музики...

Обдарувавши всіх підвівся Господь Бог зі св...ятого трону і раптом побачив у куточку дівчину. Вона була боса одягнута у вишивану сорочку руса коса переплетена синьою стріч...кою а на голові багрянів вінок з червоної калини.

- Хто ти? Чого плачеш? запитав Господь.

- Я Україна а плачу бо стогне моя земля від пролитої крові і пожеж. Сини мої на чужині на чужій роботі вороги знущаються з удів та сиріт у своїй хаті не/має правди й волі.

- Чого ж ти не підійшла до мене скоріш? Я всі таланти роздав. Як/же зарадити твоєму горю?

Дівчина хотіла вже йти та Господь Бог піднявши правицю зупинив її.

- Є у мене не/оцінен...ий дар який уславить тебе на цілий світ. Це пісня.

Узяла дівчина/Україна дарунок і міцно притиснула його до серця. Поклонилася низенько Всевишньому і з ясним облич...ям і вірою понесла пісню в народ (Г.Медвідь).

* * *

Такий поет як Шевченко не одним українцям рідний. Де б він не вмер на великому сл...в...янському мирові чи в Сербії чи в Болгарії чи в Чехах всюди він був/би між своїми. Боявся еси Тарасе що вмиреш на чужині між чужими людьми. Отже ні! Посеред рідної великої сім...ї спочив ти одпочинком вічним. Ні в кого з українців не було такої сім...ї як у тебе нікого так як тебе на той світ не проводжали. Були в нас на Україні великі воїни були великі правителі а ти став вище всіх їх і сім...я рідна в тебе найбільша. Ти/бо Тарасе вчив нас не людей із цього світу зганяти не городи й села опановувати ти вчив нас правди святої животворящої... От за сю/то науку зібралися до тебе усіх язиків люди як діти до рідного батька через сю твою науку став ти всім їм рідний і проводжають тебе на той світ з плачем і жалем великим. Дякуємо Богу святому що живемо не в такий вік що за слово правди людей на хр...стах ро...пинали або на кострах палили. Не в катакомбах не в вертепах зібралися ми славити великого чоловіка за його науку праведну зібралися ми серед білого дня серед столиці великої і всею громадою складаємо йому нашу щирю дяку за животворне слово (П.Куліш. Із "Слова над гробом Шевченка").

Шевченко і сучасність

Тарас Шевченко народився на (У,у)країнській землі під (У,у)країнським небом проте він належить до тих людей/світочів що стають дорогими для всього людства і що в пошані всього людства знаходять бе...смерт...я.

Він був поетом якого ми до того не/мали поетом для всіх поетом народним поетом гноблен...их але не/скорен...их. Народжен...ий матір...ю/кріпачкою і сам кріпак він став борц...м революц...онером титанічної сили. Його боялися царі. Його жахались і смертельно не/навиділи кріпос...ники. Коли можновладні самодержавні кати ті що наповнили рудники Сибіру окутими в кайдани декабр...стами ті самі що

зацькували Пушк...на і юного Л...рмонтова налившись новою злобою ввігнали криваві свої пазури в молоду душу Шевченкову коли перед ним лягла несходима ніч муштри й солда(тч,чч)ини мабуть ті вінченосні кати вважали що відправили його в таку бе...вість звідки не буде йому ворот...я.

А він повернувся.

Вогнен...ою піснею віщим не/зборканим словом повернувся поет до рідної своєї України.

Відкрите серце народного співця щедро ввібрало в себе могутній волелюбний дух українського народу. В тій невеликій книжці що ім...я їй “Кобзар” клекоче ціле море горя народного в ній невірницький поклик до помсти й порив до свободи мудрий розум гум...аніста і ніжна чарівна краса української пісні (О.Гончар).

Геній України

Шевченко мав сильних попередників в українській літературі але не/зважаючи на це він став її справжнім основоположником. Справа не тільки в тому що в поезії Шевченка заграла всіма тонами звучна і ніжна українська мова. Справа не тільки в тому що Шевченко ствердив і виховав нац...ональну гідність українського народу. Справа не тільки в тому що Шевченко нагадує своїм універсальним талантом (він був живописцем драматургом проза...ком гравером філософом критиком і передо/всім геніальним поетом) таких людей як Леонардо да Вінчі. Справа на/самперед в тому що завдяки Шевченкові українською мовою були написані твори які мають як з ест...тичного так і з ідейного боку світове значен...я. Тут не/можливо не/згадати слів Франка які найточніше визначають суть Шевченка мислителя і творця Він є немов великий факел з українського воску що світиться найяснішим і найчистішим вогнем європейського поступу...

Ставши класиком України Шевченко став “класиком для всіх народів” (Луї Арагон)... Шевченко зробив для української літератури те що Пушк...н для російської Гете для німецької Шекспір для англійської. Ні більше. Він підніс українське письменство до рівня загально/людських ідеалів і тому як представник нації що не мала своєї державності став символом не тільки художнього але й політичного її сувер...нітет(а,у). Шевченко одне з найбільших прав України на міжнародну повагу. В цьому праві не/має жодного образливого слова для інших

націй. Воно все од початку до кінця написане любов...ю до всіх народів, до всіх людей на землі... (Д.Павличко).

Присвята

Він був сином мужика а став володар...м у царстві духа. Він був кріпаком а став вел...тнем у царстві людської культури. Він був самоуком а вказав нові світлі і вільні шляхи профес...орам і книжним ученим.

Десять літ він томився під вагою російської солда(тс,ц)ької муштри а для волі Росії зробив більше ніж десять переможних армій. Доля переслідувала його в житті скільки лиш могла та вона не зуміла перетворити золота його душі у ржу ані його любові до людей в не/навість і погорду а віри в Бога у зневіру і п...с...имізм.

Доля не шкодувала йому страждань але не пожаліла втіх що били із здорового джерела життя.

Найкращий і найцін...іший скарб доля дала йому лише по смерті не/вм...рущу славу і всерозквітаючу радість яку в міл...йонів людських сердець все наново збуджуватимуть його твори.

Отакий був і є для нас українців Тарас Шевченко (І.Франко).

Завдання для самостійної роботи

Завдання 1. Дати відповідь (усі можливі варіанти) на запитання.

Котра година? Як тебе (Вас) звати? Де ти (Ви) мешкаєш (живеш)? Як Ви вітаєтесь вранці? Вдень? Увечері? Як Ви прощаєтесь залежно від стосунків з особою, з якою прощаєтесь? Залежно від частини доби, коли прощаєтесь? Як можна попросити вибачення? Як можна подякувати? У якій формі, як можна зробити зауваження: дитині, добре знайомому одноліткові, колезі, старшому за віком? Як привітати людину з перемогою, успіхом?

Завдання 2. Поясніть зміст понять (і навести конкретні приклади на доказ своїх пояснень): побутовий мовленнєвий етикет, службовий етикет (у тому числі й етикет ділових паперів), етикет державного службовця. З'ясувати основні риси цих мовленнєвих етикетів.

Завдання 3. Відтворити (імітувати) збори, обговорення наукової статті, п'ятихвилинної наради. Встановити, які постійні фрази (трафарети) будуть

уживатися в мовленні та які вимоги будуть ставитися до мовлення в зазначених ситуаціях.

Завдання 4. Виявити, ведучи спостереження за усним мовленням колег протягом семестру, слова-паразити, проаналізувати їх частотність і ситуаційну зумовленість, виробити поради щодо їх викорінення.

Завдання 5. Провідміняти наведені слова і сполучення слів (подаючи, де можливо, паралельні форми). Відхилення від правил пояснити.

1. *Перепелиця, Соколов, Панченко, Максимова, Підгірський, Льїн, Кос-Анатольський, Сулейман-Стальський, Кравчук-Степова, Лідія Хмілько, Павло Хмілько, Наталя Бурун, Ніна Біксей, Павло Тичина, Марко Вовчок, Галина Лісова-Стебняк, Іван Ле, Дарина Шевченко, Тарас Шевченко, Дмитро Черняк, Сільва Черняк, Кравчина, Щирень, Лідія Петрівна, Ольга Миколаївна, Віра Іллівна, Жанна Іванівна, Вікторія Орестівна, Анатолій Миколайович, Ярослав Григорович, Олександр Юхимович, Віктор Львович, Іван Ілліч, Сава Хомич, Борис Савич, Арнольд Олегович.*

2. *Москва, Волга, Дон, Дінець, Дніпро, Прут, Сороки, Тербовля, Русів, Лужани, Новосілка, Нові Бросківці, Червоний Гай, Кара-Калпакія, Волго-Донський, Южно-Сахалінський, Рава-Руська, Новобугівка, Новодністровськ, Одеса-Сортувальна, Чернівці-Південна.*

3. *Станція Київ, порт Очаків, планета Венера, село Молодія, місто Вижниця, місто Косів, селище Сокиряни, ріка Єнісей, річка Совиця, озеро Балатон, озеро Ріца, острів Гаваї, півострів Флорида, острів Сахалін, острови Богемські, Курильські острови, Аральське море, море Лаптевих, Південнокарпатські схили.*

Завдання 6. Провідміняти, наводячи всі можливі паралельні відмінкові форми, пояснюючи особливості наголошування, такі числівники: *один, п'ять, сім, вісім, одинадцять, чотирнадцять, двадцять, тридцять п'ять, сорок, вісімдесят, дев'яносто, сто, тисяча, мільйон, сто сорок сім, тисяча дев'ятсот дев'яносто перший.*

Завдання 9. Навести 10 прикладів фразеологізмів, у яких уживаються числівники, пояснити способи поєднання їх з іменниками.

Завдання 10. Пояснити значення наведених слів, кожне слово ввести в контекст, який найбільш виразно підтвердить дані пояснення.

Об'ява - оголошення, виключно - винятково, адрес - адреса, адресат - адресант, докоряти - дорікати, ефектний - ефективний, заважати - мішати, дружний - дружній, уява - уявлення, сподіватися - надіятися, настирливий - настійливий, переводити - переказувати, подовжений - продовжений, показник - покажчик, письменний - грамотний.

Завдання 15. Пояснити значення та функціонування наведених іншомовних слів, обґрунтовуючи доречність того чи іншого слова, ввести його у семантично виразний контекст. Поставити наголос.

Ректор, кафедра, лекція, аудитор, колоквиум, брифінг, прес-конференція, ленч, презент, кемпінг, бестселер, пресінг, альтернатива, сервіс, отель - мотель - готель, форвард, фарватер, менеджер, шеф, імідж, симпозиум, офіс, рекет, діаспора, конверсія, пантеон, консенсус, рейтинг.

Завдання 16. Запам'ятайте функціонально-семантичні характеристики наведених пар слів у типових для них ситуаціях.

Заступник (*друга особа після керівника, постійна посада*) - замісник (*той, хто тимчасово виконує обов'язки керівника*); заважати (*в якійсь справі*) - мішати (*перемішувати щось*); вступати (*ставати членом*) - поступати (*чинити*); письменний (*уміє писати*) - грамотний (*володіє правилами*); громадський (*суспільний*) - громадянський (*властивий громаді*); екземпляр (*рідкісний*) - примірник (*один з тиражу*); дрібний (*тема*) - мілкий (*посуд*); здатний (*на подвиг*) - здібний (*до навчання*); зумовлювати (*бути причиною*) - обумовлювати (*обмежувати якоюсь умовою, застереженням*); сподіватися (*чекати когось, чогось*) - надіятися (*покладатися на когось, щось*); передплата газет (*газет, багатотомного видання*) - підписка (*про невіїзд, нерозголошення*); ділянка (*виборча*) - ділянка (*земельна*); позбавитись (*попередити якесь лихо*) - позбутись (*врятуватись, уникнути неприємностей*); показник (*успіхів*) - показчик (*словопоказчик*); привласнювати (*чужу річ*) - присвоювати (*почесне звання, ім'я*); робочий (*день*) - робітничий (*характер, завзяття*); тактовний (*етичний, чемний*) - тактичний (*спланований, розрахований*); тепер (*у наш час, останнім часом*) - зараз (*тієї ж миті, вже, негайно*); злидні (*матеріальні нестатки*) - злигодні (*поневір'яння, тяжке життя*); свідоцтво (*біографічні дані, сімейний стан*) - посвідчення (*засвідчує особу*); положення (*правило, розташування у просторі*) - становище (*обстановка*); відчинити (*двері*) - відкрити (*новий магазин*); впливати (*бути висновком*) - витікати (*фізичне: литися*).

Завдання 17. Перекласти українською мовою (подаючи точні відповідники) конструкції російської мови. Допущені помилки пояснити (з'ясувати причини помилок).

Характерно для нас. Смеяться над собой. Разделять чьи-то мысли.

1. Отдавать предпочтение. Ввиду изложенного. Пренебрегать чем-то. Ни под каким видом. Очутиться в таком положении. Нанести ущерб. Доказать что-либо. Привести примеры. Противоречить чему-либо. Принимать участие. Разработать мероприятия. Повестка дня. Заключение договора. Согласно приказу. Упрекать его. Прибегнуть к хитростям. Прилагать усилия.

2. Следующий день. Следующий раз. На следующий год. Следующие выводы. Следующий номер газеты. Запомните следующее. Следующая остановка. Повестка дня следующая. Пусть войдет следующий. Следующий за мной человек. Преследовавший его. Следовать по маршруту.

3. Текущий момент. Текущая политика. Текущий ремонт. Текущий счет в банке. Текущий ручей. Вытекающая струя. Протекающая бочка.

Завдання 18. Прочитати речення. виправити мовностилістичні помилки. Пояснити причини, що їх зумовили. Визначити, з текстів якого стилю взято приклади.

- 1. Тогочасний процес інтенсифікації творчих шукань обійшов осторонь політику.*
- 2. На цьому застерігаємо тому, що й самі обпеклися.*
- 3. Однак усі ці аргументи не*

були прийняті до уваги. 4. Цікавою в цьому відношенні видається думка президента. 5. Результат не виявився відповідним поставленій меті. 6. Натомість його більше обходить, щоб виведений персонаж сприймався як характер. 7. Такі ж самі естетичні якості властиві й другому персонажеві. 8. До нас часто приходять нові новобранці. 9. Сатира, за деякими нечисленними виключеннями, потрапляє в ціль. 10. Викриваюча функція сатири соціально вагома. 11. Тут переконливо продемонстровано неперехідну цінність реалістичної виразності сюжету. 12. Про це можуть посвідчити й окремі підзаголовки твору. 13. У пошуках істини йому помітно допомагала принциповість й дерзновенність. 14. Все ж увагу віддаємо майстрові сцени. 15. Образне втілення конфліктів майже всіх творів говорить про найтісніші зв'язки з тогочасним побутом.

II. 1. Показник виявився й не таким уже малозначущим. 2. Пам'ять вдяки за це буде вічно жити в серцях людей. 3. Ніяковіючи, сказав, що давно мріяв усиновити дівчинку. 4. Ці та деякі інші запитання часу висвітлюються у статті. 5. Завдяки бюрократизмові гибіла творча думка. 6. Принижені вимоги до керівників дільниць не сприяли успіхові. 7. Прийнято рішення по дальшому розвитку виробництва. 8. Автор робить екскурс у минуле, співставляє вчорашні й сьогоднішні здобутки. 9. Тільки так можна досягти цих високих завдань. 10. Але не відповідали вони тій уяві, яка викристалізовувалась під час подорожей. 11. Окраєць синього неба потемнів. 12. На це питання повинні відповісти керівники. 13. Доярка Іванова удостоїлась медалі “За трудову відзнаку”. 14. На жаль, зустрічаються ще й інші випадки. 15. Думали, що самі справимось з бідюю. 16. Думки школярів були інколи несподіваними, але завжди - відвертими і переконливими. 17. Не певна вона, що стане спадкоємицею. 18. Багато дівчат приходять в середні учбові заклади, втікаючи від батьківської опіки. 19. Моє відрядження співпало з періодом підготовки до з'їзду. 20. За кружкою чаю зав'язалась розмова. 21. Їхні методи знаходили добру підтримку. 22. Присутні з цікавістю прослухали лекцію. 23. Дбають, щоб овочі надходили в торговельну мережу в свіжому стані. 24. Абсолютна більшість цих наказів виконана. 25. Кожен день залишає свою вагому мітку, свій глибокий слід.

III. 1. Я навчилась промовчувати свої думки. 2. “Яка зараз година?” - “Шість”. 3. “Як твоє ім'я?” - “Микола”. 4. Зателефонувати я не встигла - був кінець робочого дня. 5. Завдяки хворобі він дуже відстав у навчанні. 6. Не дивлячись на дощ, ми все ж

пішли в театр. 7. Надворі нуль градусів температури. 8. Сьогодні плюс три градуси більше, як учора. 9. “Яка слідуєча зупинка?” 10. Я міг би привести багаточисленні приклади. 11. Це говорить про її сумлінність. 12. Якби ти завчасно подбав, цього б не сталося.

Завдання 19. Знайти випадки стилістичного і стильового дисонансу, виправити речення.

1. Учасники наради особливо відзначають безперестанні спроби ворожих сил внести розкол в ряди партійців. 2. Необхідно зробити все, аби плани виконувались. 3. У господарстві дбають, аби одержати більше продукції, аби поліпшити дійне стадо, аби раціонально й оццадливо використати наявні корми. 4. Зазначимо попри все, що першопричиною пожежі були дитячі пустоці. 5. Часто на планьорках керівники підрозділу безпорадно розводять руками. 6. Робиться все, аби ділом відповісти на заклик ветеранів. 7. Того вечора будинок культури був залюднений. 8. Уроки класики даються взнаки в умінні побудувати динамічний сюжет, змалювати колоритну ситуацію. 9. Ми хочемо з вами побалакати про підготовку конференції. 10. Число обертів вала безперервно прогресує. 11. Учителька написала унікальну історію села. 12. Допоможіть мені приготувати ефективну вечерю. 13. Вчені винайшли чудовий компонент для хімічного очищення води. 14. У садку панував дитячий плач.

Завдання 20. Виправити речення, ліквідувавши вжиті в них мовні штампи.

1. Усунення недоліків, які мають місце в організації взаємодії усіх служб, покладається на управління. 2. Виховна робота носить формальний характер. 3. Завдання по прожсажу молока виконані. 4. Вже втретє колектив підбиває підсумки. 5. Підбиття підсумків припадає на кінець третього кварталу. 6. Завдання носили конкретний, результативний характер. 7. У цій роботі ще мають місце трудноці. 8. Увага, яка приділяється цій справі з боку партійних і профспілкових організацій, ще не достатня. 9. Результат непродуманості перспектив виробництва з боку керівництва не забарився. 10. Він знову виступив у пресі, засвідчивши тим самим актуальність піднятої теми. 11. Цікавість до проблем суспільно-політичного характеру зростає. 12. Близько трьох процентів опитаних молодих людей недооцінюють роботу по підвищенню власної політичної культури. 13. У великому дефіциті й інші необхідні

матеріали. 14. Виплачено штрафних санкцій на суму 236 тис. грн. 15. Відповідь носить конкретний характер. 16. Розв'язання даної проблеми не терпить зволікань.

Завдання 21. Знайти в реченнях кальки, замінити їх точним українським відповідником.

1. Прийнято заходи по схоронності техніки. 2. Тут грубо порушують договірні зобов'язання, чим наносять велику шкоду спільній справі. 3. А ось результати залишають бажати кращого. 4. Між тим, подекуди ще зберігаються зловживання. 5. При активній участі колективу справу можна зрушити з мертвої точки. 6. Ми перевірили скаргу про самовільний захват. 7. Треба погодитись, так як це і в наших інтересах. 8. Приймаючи участь у цій важливій справі, він аніскільки не сумнівався в її успіхові.

Завдання 22. Пояснити, які орфоепічні норми та орфографічні правила порушено в наведених прикладах. Виправити помилки.

Видатних вчених; прозирати її в глибіню й далину; крок вперед; збудували її сини і онуки; один з кращих у цеху; звернувшись у відповідні організації; творча управа; виступає у складі команди; зобов'язує і ударна вахта; яка уже не раз доводила; в наш вік; такий смуток в жінки; в моїй уяві; а у нас умови не такі; з перших днів взятися до роботи; приклади із звіту голови профкому; із словом-відповіддю виступили; знайомство з світом мистецтва; зв'язатися із станцією; секретарю облвиконкому Сливку; замітки зі залу суду; розібратись в причинах; комісії всіх рівнів; перетворюється у подію; всі націлені; робота з слухачами; керівник з задоволенням називає кращих; Пилипенку та Внукову; колишньому військовому кореспонденту Розенбергу.

Завдання 23. Правильно вимовити наведені слова, пояснити можливі варіанти вимови.

Пшеничний, сонячний, яєчний, ручний, музичний, тактичний, орфографічний, симетричний, гречний, гірчичний, проблематичний, незвичний, космічний, етичний.

Завдання 28. Поєднати з іменниками і ввести в речення такі дробові числівники:
0,25; 0,75; 100,1; 100,75; $1/3$; $1/2$; $1/4$; половина, чверть; третина.

Завдання 29. Пояснити, в яких формах можна відповісти на запитання “Котра година?”, якщо годинник показує:

8.15; 22.15; 9.30; 21.30; 6.45; 19.45; 8.35; 11.25.

Завдання 30. Утворити всі можливі форми вищого і найвищого ступенів порівняння прикметників. Прокоментувати помилки, що трапляються при ступенюванні подібних слів, дати рекомендації щодо їх уникнення.

Високий, добрий, тихий, великий, білий, чорний, широкий, синій, щирий, глибокий, новий, старий, молодий, гармонійний, багатий, злий, гіркий, малий, товстий, худий, дотепний, перший.

Завдання 31. Встановити, яка з наведених форм нормативна, в яких стилях може вживатися.

На адресу - по адресі; по бажанню - за бажанням; на вимогу - за вимогою - по вимозі; з вини - по вині; у відміну - на відміну; за відомостями - по відомостях; відповідно меті - відповідно до мети; по вказівці - за вказівкою; властивий для твору - властивий творові; на доказ - в доказ; по документу - за документом; за домовленістю - по домовленості; за дорученням - по дорученню; дякую вас - дякую вам; завідуючий кафедрою - завідувач кафедри; по заклику - на заклик - за закликом; запобігати помилкам - запобігати помилок; на захист - в захист; згідно наказу - згідно з наказом; на знак вдячності - у знак вдячності; з ініціативи - по ініціативі; за методом - по методу; по мірі - в міру; з міркувань - по міркуваннях; набувати досвіду - набувати досвід; надавати вигляду - надавати вигляд; надавати відпустку - надавати відпустки; по обов'язку - з обов'язку; оволодіти мовою - оволодіти мову; опанувати математику - опанувати математикою; подібно до Петра - подібно на Петра; позбутися звички - позбутися від звички; за призначенням - по призначенню; по програмі - за програмою; за теорією - по теорії; з участю - за участю; на честь ювілею - в честь ювілею.

Завдання 32. виправити помилки у будові наведених речень, записати речення правильно, пояснюючи причини помилок.

1. Їх вчинки вселяють віру й упевненість за прийдешнє. 2. На це вона сама не раз наголошувала. 3. Харчове, кондитерське, парфумерне, зрештою кормове виробництво -

Список використаної та рекомендованої до дисципліни літератури

- Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. - К.: Просвіта, 1997.
- Закон про мови в Українській РСР / www.rada.gov.ua
- Антисуржик: Вчимося ввічливо поводитись і правильно говорити / За ред. О.Сербенської. - Л., 1994.
- *Антоненко-Давидович Б.Д.* Як ми говоримо. - К., 1994.
- *Бабич Н.Д.* Основи культури мовлення: Навч. посіб. - Л.: Світ, 1990.
- *Богдан С.К.* Мовний етикет українців, традиції і сучасність / Відп. ред. Л.О.Пустовіт. - К.: Рідна мова, 1998.
- *Вихованець І.Р.* Граматика української мови. - К., 1993.
- *Глущик С.В., Дияк О.В., Шевчук С.В.* Сучасні ділові папери. - К., 2000.
- *Головащук С.І.* Українське літературне слововживання: Словник-довідник. - К., 1995.
- *Дороніна М.С.* Культура спілкування ділових людей: Посіб. для студ. гуманіт. ф-тів ВНЗ. - К.: Видавн. дім "KM Academia", 1997.
- *Зарицька І.М., Чикаліна І.О.* Українське ділове мовлення: Практикум / За ред. А.П.Загнітка. - Донецьк: Центр підготов. абітурієнтів, 1997.
- *Зубков М.Г.* Сучасна українська ділова мова. - 4-те вид., доповн. - Х., 2003.
- *Іванишин В.П., Радевич-Винницький Я.К.* Мова і нація. - Дрогобич, 1994.
- *Истрин В.А.* 1100 лет славянской азбуки. - М., 1988.
- *Коваль А.П.* Ділове спілкування: Навч. посіб. - К.: Либідь, 1992.
- *Коваль А.П.* Культура ділового мовлення. - К., 1975.
- *Козачук Г.О.* Українська мова для абітурієнтів. - К.: Вища шк., 2001.
- Культура української мови / За ред. В.М.Русанівського.- К., 1990.
- *Кочан І.М., Токарська А.С.* Культура рідної мови: Зб. вправ і завдань. - Л.: Світ, 1996.
- Культура української мови: Довідник / За ред. В.Русанівського. - К., 1990.
- *Мацько Л.І., Сидоренко О.М.* Українська мова: Навч. посіб. - К.: Либідь, 1995.
- *Мацюк З., Станкевич Н.* Українська мова професійного спілкування.- К.: Каравела, 2005.
- Новий російсько-український словник-довідник /С.Я.Єрмоленко, В.І.Єрмоленко, К.В.Ленець та ін. - К.: Довіра, 1996.

- *Олійник О.Б.* Словник ділової людини (російсько-український). - К.: Слов'ян. клуб, 1996.
- Орфографічний словник української мови. - К., 1994.
- *Пазяк О.М., Кисіль Г.Г.* Українська мова і культура мовлення: Навч. посіб. для студ. ВНЗ. - К.: Вища шк., 1995.
- *Паламар Л.М., Кацавець Г.М.* Ділове українське мовлення: Практ. посіб. - К.: Либідь, 1997.
- *Пономарів О.Д.* Культура слова: мовностилістичні поради. - К.: Либідь, 1999.
- *Потелло Н.Я.* Теорія і практика ділового мовлення: Навч. посіб. - К.: МАУП, 1999.
- *Плотницька І.М.* Ділова українська мова. - К.: Міленіум, 2005.
- *Плотницька І.М., Козієвська О.І.* Ділова українська мова. Робочий зошит: Навч. посіб. - Житомир: Полісся, 2005.
- Російсько-український словник ділової мови / Укл. О.Мокровольський, О.Шокало. - К.: Укр. світ, 1992.
- Порадник ділової людини: Російсько-український словник-довідник / Укл. О.М.Коренга та ін. - К.: Основи, 1995.
- Сфера ділового спілкування: Російсько-український словник / Укл.: М.В.Брицин, О.О.Тараненко. - К.: Рідна мова, 1996.
- *Сліпушко О.* Українська мова й етапи кар'єри ділової людини. - К.: Криниця, 1999.
- Сучасна українська мова / За ред. О.Д.Пономарева. - 2-ге вид., перероб. - К.: Либідь, 2001.
- *Токарська А.С.* Ділова українська мова. - Л., 1995.
- Українська мова: Практикум / О.М.Пазяк, О.А. Сербенська, М.І.Фурдуй, Л.Ю.Шевченко. - К.: Либідь, 2000.
- Український правопис. - К., 1993.
- Універсальний довідник з культури мови / За ред. С.Я.Єрмоленко. - К., 2001.
- *Шевченко Л.В., Різун В.В., Лисенко Ю.В.* Сучасна українська мова: Довідник / За ред. О.Д.Пономаріва. - К.: Либідь, 1993.
- *Шевчук С.В.* Українське ділове мовлення: Підручник. - К., 2003.
- *Ющук І.П.* Практикум з правопису української мови. - К.: Освіта, 2000.

Складні випадки наголошування слів і форм

А	верблюди́ця	гайвороня́
аби́що	вербо́вий	гальмо́, <i>мн.</i> гальма
аге́нт	ветерина́р	два гальма́
агроно́мія	ветерина́рія	Ге́нуя
алкого́ль	вечори́, два ве́чори	глаша́тай
алфа́віт	вимо́ва	гли́боко
арео́метр	вимо́га	гляда́ч
аре́шт	віпа́док	говорю́
а́ркуши́к	вира́зний	голі́, два го́ли
асиметрі́я	вира́зник	голкі́, п'ять го́лок
Б	вира́зність	голю́ся
безпереста́нку	вітра́та, <i>мн.</i> вітра́ти,	гори́цвіт
безпереста́ну	вітра́т	гори́лиць
Бе́рінгове море	виче́рпний	гороб'я́чий
Берму́дські острові́	відво́зити	гороши́на
болоти́стий	віді́мкнутий	Гри́гір
болотя́ний	візьму́, візьмеш, візьме	Григо́р
бо́рошно	взяла́, взяли́	грома́дський
бо́язнь	вірно́підданий	гро́шей, гро́шам,
бу́дете, бу́демо	вірші́, вірші́в	на гро́шах
була́, було́, були́	віршови́й	груше́вий
Буе́нос-Айрес	водно́раз	гурто́житок
булава́, <i>мн.</i> була́ви	водно́час	гуцу́л
бюлете́нь, бюлете́ня	вози́, два во́зи	Д
бюрократі́я	во́як <i>мн.</i> во́які	даємо́, даєте́
В	всьо́го, до всьо́го	да́ктиль
валови́й	Г	далебі́
веземо́, везла́	газозахисни́й	дани́на
везли́, везти́	газо́метр	да́но (нам да́но)
верба́	гайвороння́	

на даху́ і на да́сі, два да́хи	діа́гноз	доя́р
даю́чі	діа́лог	дрижа́чі
два́дцятєро	діді́вщина	дро́ва, дрова́м і
двома́, днів зо́ два	діжа́, дві діжі́	дро́вам
двермі́ і двері́ма,	діждемо́, діждете́	дужкі́, взяти́ в
на двє́рях	діждеш́ і діждє́ш	дужкі́, дві дужкі́
двигну́ти, двигну́	дійові́й	дури́світ
двовєсло́вий	добові́й	Е
двора́ і двору́	добу́ток	євфоні́я
двоко́лірний	довгостроко́вий	Еквадо́р
двоко́лісний	дові́дник	експє́рт
дворазо́вий	до́гмат, <i>мн.</i> до́гмати	електромере́жа
двору́чний	договори́, ратифіка́ція	Ельбру́с
двоскладо́вий	договору́ і до́говору,	епіле́псія
де-не́будь	два до́говори́ і договори́	Є
де́-не-де	дода́нок	Єва́нгеліє́ і Єва́нгелія́
де́рево, <i>мн.</i> дере́ва	додаю́чі	єреті́к
два дере́ва	дозе́мний	Ж
двоє́ дере́в	докуме́нт	жада́ний
Десна́, Дє́снє́ і Дєсну́	до́ларовий	жадо́ба
дєспоті́я	долила́, доллємо́	жа́йворонок
дефі́с	долі́лиць	живемо́, живе́те,
дєсяті́на	до́лішний	жила́
дєшево́	домо́вий, домо́ва книга	живо́пис
де-ю́ре	донє́схочу́	жуємо́
джерело́	до́нька, мої́ до́ньки,	З
б'ють джерє́ла,	дві́ до́ньки	за́бавка
два джерє́ла	досі́та	забага́нка
джерє́льце	досхочу́	завбі́льшки
дипломаті́я	дочка́, посхо́дилися	завда́ння
дича́віти, дича́вію,	до́чки, дві́ дочкі́,	за́видки
дича́вієш	до́ччин	заві́дна

завчасу́	змовча́ти	йме́ння
зага́дка, зага́док	знеприто́мніти	йо́дистий
зади́шка	зніму́, знімеш, зняла́	К
заіржа́влий, заіржа́віти	зо́всім	ка́вовий
закаба́лити	зо́зла	ка́жучи
заклю́чний	зразко́вий	камі́нний
закруглі́ти, закруглю́,	зра́ння	кам'яни́й
закруглі́ш і закру́глиш	зру́чний	ката́лог
за́крутка	зсерéдини	каучу́к
залегкі́й	зубо́жіння, зубо́жіти	кварта́л
зама́зка	зустрі́чний	кі́дати
замі́жня	зять, прийшли́ зяті́,	кі́лим, два кі́лими
занесемо́, занесла́	обі́два зя́ті	кіломе́тр
запівда́рма	І	кінчи́ти
заробі́ток	ігра́шка, іграшко́вий	коло́ворот (вир)
за́сновок	ігу́меня	ко́лючи
за́ставка	ідемо́, ідете́, ідучи́	компро́міс
засто́порити	Ізраї́ль	кори́сний, кори́сність
за́тичка	і́кло	корию́ся, кори́шся,
за́чіска	іко́нопис	коримо́ся
за́щіпка	інді́чина	крице́вий
зберемо́, зберете́	інду́стрія	кро́їти, крою́, крої́ш,
збі́рний	інжене́рія	кро́ять
звемо́, звете́	іноді́	кукі́ль
звісо́ка	інопле́мінний	кропи́ва
зда́лека	іржа́віти	купоро́с
здеремо́, здерете́	істері́я	ку́рятина
здобу́ток	Ї	ку́харський
зібра́ння	і́здячи	кухо́нний
зле́гка	і́стівний	Л
зми́лосéрдитися	Й	ласка́вий
змістови́й	йдемо́, йдете́, йдучи́	легкі́й

лила́, ллемо́, плете́

літо́пис, літопі́сний

лялько́вий

льодяни́й

льоно́вий, льоноочисни́й

лю́дський (лю́дяний)

М

ма́рганець

мармуро́вий

ма́ршальський

маршови́й

медикаме́нт

мере́жа

міліме́тр

мімікрі́я

місиво́

мно́жник

мо́вець, мовля́нин

мого́, до мо́го

мозоли́стий

мої́, мої́м

моло́х

моло́чений

молю́, молю́ся

мото́р

мотузя́ний

мускулі́стий

Н

наведемо́, навезете́,

наvenzла́

навко́лишній

навколозе́мний

навча́ння

надберемо́, надберете́

надхо́дити

надягну́, надя́гнеш

наздога́д

наздоженемо́,

наздоженете́

найцікаві́ший

найяскраві́ший

нали́гач

нанести́

наносни́й

напівпрові́дник

недо́гарок

недо́курок

недо́людок

недо́палок

недоторка́нний,

недоторка́нність

неква́пний

некроло́г

нелю́дський

нена́видіти, нена́висть

неприя́знь

нести́, несемо́, несли́,

несете́, несла́, несли́

низина́, дві низини́,

низовина́

низькі́й

ниткови́й

нівечити́

новгоро́дський

нови́й

новина́, *мн.* нові́ни,

дві новини́

номерни́й

нудни́й

нюхну́ти

О

оберемо́, оберете́

оби́два, обома́, оби́дві

оби́дренець

оби́ду, оби́деш

оби́руч

оби́цянка

обмі́лина

обмі́нний

обра́зити, обра́зитися,

обра́жуся, обра́зишся,

обра́зяться

обра́нець, обра́ниця

обра́ння

обру́ч

обті́чний

о́бшир

общи́на

одина́дцять,

одина́дцятий

однолі́ток, однолі́тки

одноразо́вий

оздорові́ти

озлобі́ти

озна́ка

окислі́ти

окрилі́ти	передзахі́дний	племі́нний
о́лень	передовсі́м <i>i</i> передусі́м	плига́ти
оле́нячий	пере́каз	плисти́, пливемо́,
оме́ла	пере́кис	пливете́, плила́
омолоди́ти, омолоджу́,	переля́к	плодоно́сити
омоло́диш	переми́чка	площина́,
омоні́мія	переобра́ння	дві площини́
опто́вий	перепа́д	поголо́ска
ортопе́дія	пере́пис	по́друга
орю́ ниву, оре́ш, оре́,	перепу́стка	поду́шка, <i>мн.</i>
оремо́, орючі́	переселе́нець	подушки́,
осетро́вий	пересі́чний	дві поду́шки
осока́	(громадянин)	поєдна́ння
ота́ман	перетер́пити,	пожари́ще
охолоди́ти, охолоджу́,	перетер́плю	пожи́вний
охоло́диш <i>i</i> охолоди́ш,	перехі́дний	пожни́вний
охолодимо́	Перу́	поза́очі
оці́нка	пе́сячий	поза́торік
очерети́на, очеретя́ний	петля́, <i>мн.</i> পেঁতলী,	позачерго́вий
о́чний	дві петлі́	показ́ник,
П	п'ємо́, п'єте́	<i>мн.</i> показники́,
пави́ч	пита́ння	два показники́
па́ливний	пи́шучи	поле́жати, поле́жу
пальто́, пальта́, два пальта́	пия́тика	Полта́вщина
пара́ліч	півтора́, півтори́	поля́к
паронепро́никний	підлі́тковий	по́милка <i>i</i> поми́лка,
парте́р	підно́сити	<i>мн.</i> поми́лки, п'ять
па́сквіль	підслі́пуватий	по́милок
пе́карський	підтве́рдити	помо́вчати
переводи́ти	підхо́дити, підхо́джу	по-ново́му
перевозі́ти	післяжни́вний	порядко́вий
передаю́чі	післяродо́вий	посі́діти, посі́джу

посо́л
постаме́нт
посто́яти, посто́ю, посто́їш
по́темки
праба́тьківщина
пра́внучка
прия́знь
прия́тель
про́стий
псевдо́ні́м
п'я́тниця

Р

раз, *мн.* рази́, п'ять разі́в,
два ра́зи
раз по́ раз, раз у ра́з
ра́зом
рвемо́, рвете́
ре́гент
ре́гули
ре́крут
речовина́, *мн.* речові́ни
ре́шето
різкі́й
різноко́лірний
родопле́мінний
розво́дити
ро́змах
ро́зпад
руко́пис
рукопи́сний

С

са́дячи

самору́ч
све́ркло
све́рдлови́на
сві́т за о́чі
сві́ті (*мн.*), два сві́ти
сві́чки (*мн.*),
шість сві́чок
сво́го, до сво́го, свому́,
у сво́му
се́ла (*мн.*), два се́ла
се́редина
се́стри (*мн.*), оби́дві
сестри́
сиро́ватка
Сі́дней
сі́кти, сі́чемо́, сі́чете́
сі́льськогосподарський
сі́мдесят
ска́терка, ска́терть
мн. ска́терті,
дві ска́терті
сли́на
сли́зьмі́ і сли́зьми,
сльоза́ми
смере́ковий
со́лодко
ста́рець
ста́туя
сте́рпіти
стові́дсо́тковий
сто́ляр
страшні́й

су́єтний
сукня́ний
су́провід
Т
тайго́вий
тайно́пис
Тара́с, Тара́са
тахта́
тві́рний
тво́го, до тво́го,
тво́му, на тво́му
те́нор, гарні́ тенори́,
два те́нори
теплопро́від
те́рем, *мн.* теремі́,
два те́реми
терно́слив
течі́я, підво́дні те́чії,
дві течі́ї
ти́гровий
тирані́я
тисо́вий
тичко́вий
то́го, до то́го
торто́вий
торф'я́ний
траве́стія
тремтя́чи
три́дцятьо
тризу́б
триразо́вий
трискладо́вий

тришаро́вий
три́ннѣта
тріско́тнява
трубопро́від
труна́, дерев'яні тру́ни,
дві труні́
трясовина́

У

убо́жіння, убо́жити
уві́йти, уві́йдеш
удочери́ти
узя́ти, візьму́, візьмеш,
узяла́
уме́рти, умремо́, умрете́
умо́вча́ння, умо́вчати
умо́гляд
упа́сти, упаду́, упаде́ш,
упадемо́, упадете́
уро́женець
урочи́стий
усере́дині
у́стриця
усього́, в усьо́му, з усьо́го
учі́телька,
п'ять учи́тельок

Ф

факси́міле
фазо́метр
фанати́чка
фарма́ція
фарту́х
фарфо́р, фарфо́ровий

фахови́й
фено́мен
фіа́лковий
філі́стер
фі́льтровий
фіоле́товий
фі́рмовий
фо́льга
фронти́ (*мн.*),
два фро́нти
фунда́мент
фунто́вий

Х

хва́лений, хва́лячи
хліба́ коло́сяться
хлі́би випіка́ють,
два хлі́би
хлі́бний
ходжу́, хо́дячи
хуторя́нин

Ц

ца́рина
цвісти́, цвіла́
цегля́ний
цей, цьо́го, цьо́му
до цьо́го буди́нку
це́нтнер
центро́вий
цехо́вий
цилі́ндровий
цифрови́й
цікаві́ший

цукро́вий

Ч

чай, розпива́ти ча́ї,
два ча́ї
чадра́
чалма́, білі ча́лми
дві чалми́
час, нема́ часу́
чергови́й
чесно́та
чисе́льний
чи́танка,
ціка́ві читанкі́
дві чи́танки
чита́ння
чорнобри́вський
чотириразо́вий
чотирискладо́вий
чужина́

Ш

шестивесло́вий
шестиразо́вий
шестискладо́вий
шесті́рня
ши́роко
шлунко́вий
шлях, *мн.* шляхі́
три шля́хи
шляхо́м (*присл.*)
шовко́виця
шофе́р
шпарі́на

шпри́цевий
шта́мповий
штифтові́й
Щ
щавéль
щети́нистий
щети́нястий
щі́пці
щі́льнийк
щі́тковий
щодо́бовий
щока́, блі́ді що́ки
оби́дві що́ки
щупле́нький

Ю
юрба́, юрби́ коля́дників,
дві юрби́
Юрко́
ю́рмище
юроді́вий, юро́дство
Я
я́вір, зелені́ють явори,
три явори́
яворо́вий
ядро́, метáння я́дер
дво́є я́дер, два я́дра
який-не́будь
ялі́новий

я́лівка, дві я́лівки
ярмарко́вий, я́рмарок
влашту́увати
ярмаркі́
два я́рмарки
яро́мо, запря́гти в я́рма,
два я́рма
ярові́й
я́сен, *мн.* ясе́ні,
два я́сени
яскра́віший

Літери Г і Г

Словник-довідник (за матеріалами О.Пономарьова)

А	га́ма (барва звуків)	гіда́льго
а́вгієві стайні	-га́мія (моно-, полі-)	гі́дра
автотре́нінг, -у	гангре́на	гідра́вліка
агно́стик, -а	гармо́нія	гідро-(ене́ргія, ліз,
аго́нія	гастеро-, гастро-	споруда)
агра́рій, -я	(гастеромі́цети,	гі́ена
агро-(біоло́гія, те́хніка)	гастропо́ди)	гі́мн, -у
агроно́м	гастроно́мія	гімна́зія
а́рус, -у	гегемо́н	гімна́стика
алего́рія	гегелья́нець	гінеколо́гія
ангі́на	гекза́метр	гіпер-(тоні́я, трофі́я)
антагоні́зм, -у	гекта́р, -а	гіпе́рбола
аполо́гія	гелі́й, -ю	гіпно́з, -у
аргона́вт, -а	гелікопте́р, -а	гіпо-(стаз, тоні́я, фіз)
арго́	гематогéн, -у	гіпо́теза
архіпела́г, -у	гематоло́гія	гіпотену́за
Б	генéза	гіпс, -у
баге́т, -а	генéтика	гіпсовий
балага́н (діал.)	гео-(ботані́ка, гра́фія,	гістоло́гія
бі́гос, -у	ло́гія)	гіаци́нт, -у
бра́внінг, -а	гепард, -а	глауко́ма
бю́ргер, -а	герменéвтика	гліце́рін, -у
В	герметичний	глюко́за
віго́нь, -і	геро́й, -я	гносеоло́гія
Г	ге́рцог, -а	гностици́зм
газе́та	гіга́нт, -а	гомеопаті́я
гала́ктика	гігі́ена	го́нор
галогéн, -у	гігро́-(граф, скоп)	горді́їв ву́зол

горизо́нт,-у	гвер,-а	гранд,-а (<i>іспанський шляхтич</i>)
гормо́н,-у	гвинт,-а	грант,-у
гороско́п,-у	геге́кати	грасува́ти
-грам(кіло-,мілі-)	гегота́ти	гра́ти
грама́тика	гедз,-а <i>і</i> гедзь,-я	гратулюва́ти (<i>вітати</i>)
гра́мота	гедзати́ся	грéчний
грамофо́н,-а	гелгіт,-оту	гринджо́ли
-граф (авто-, епі-, пара-)	гергота́ти <i>і</i> герготі́ти	грис,-у (<i>діал. висівки</i>)
графá	герда́н,-у	грунт,-у
-графі́я (гео-, демо-, моно-, орфо-, стено-)	геста́по	грунтозахисни́й
графо- (лог, ман)	ге́то	грунь,-я (<i>діал. верх гори</i>)
грек	геше́фт,-у	гу́дзик,-а
григоріа́нський <i>і</i>	гзимс,-у (<i>карниз</i>)	гу́льден,-а
грегоріа́нський (календар)	гі́гнути	гу́ля
гриф,-а	гирлі́га <i>і</i> герлі́га	гу́ма
гри́фель,-я	гільйо́тіна	гуру́ (<i>санскр. учитель</i>)
гугено́т,-а	глей,-ю	гяу́р,-а (<i>тюрк. іновірець</i>)
Г	гльо́гати (<i>ковтати</i>)	Д
га́ва	гля́мати (<i>їсти через силу</i>)	демаго́гія
Гавдеа́мус,-у	глянс,-у	джи́гіт,-а
(<i>студентський гімн</i>)	глясе́	джу́нгли
га́вот,-у (<i>франц. танець</i>)	гніт,-ота (<i>у лампі</i>)	дзі́га
га́зда	гну (<i>зоол.</i>)	дзига́р,-я
галага́н,-а	гой,-я	дзі́глик,-а
га́нгстер,-а	гонг,-у	ди́нго
га́ндж,-у	гондо́ла	дисгармо́нія
га́нок,-нку	гонт,-у <i>і</i> гонта	дифто́нг
га́ра	горго́ші (<i>діал. плечі</i>)	діаго́наль
гарсо́н,-а	го́ти	
гату́нок,-нку	гофре́	
гва́лт,-у	гран при́	

діафра́зма	легі́тимний	орґано- (генéз,
доґ,-а	летаргі́я	пла́стика)
дри́гати	-лог (діа-, ката-, моно-,	о́рґія
Е	про-)	П
егі́да	логарі́тм,-а	патоґенéз,-у
его- (центри́зм)	ло́ґіка	пато́лоґія
егоі́зм	-ло́ґія (архео-, гідро-,	педаго́ґіка
екстраваґа́нтний	еко-, зоо-)	перґа́мент,-у
елéґія	М	персо́на гра́та
елеґа́нтний	ма́ґія	пінґ-по́нг,-у
енéргія	ма́ґма	поліґло́т,-а
енéрго- (ба́за, мережа)	маґнезі́т,-у	проґрама
Ж	маґне́зія	пфеніґ,-а
жарґо́н,-у	маґнеті́зм,-у	Р
жонґле́р,-а	маґні́й,-ю	раґу́ (кул.)
З	ма́ґніт,-у	реґа́лія
заґарто́ваний	маґніто́- (граф, лог,	реґа́та
заґза́г,-у	метр, фон)	ре́ґбі
І	ма́нґо	ре́ґент,-а
ієро́ґліф,-а	марґіна́льний	реґіо́н,-у
інавгура́ція	мега- (ва́т, ге́рц, лі́т,	реґла́н,-у
інґредіе́нт,-а	фо́н)	реґла́мент,-у
інко́ґніто	маталу́рґія	резигна́ція
К	морґ,-а	рейхста́г,-у
конґломера́т,-у	муста́нґ,-а	ремиґа́ти
конґрес,-у	Н	риксда́г,-у
культуртреґер,-а	неґлі́же	(шведський
Л	О	парламент)
леґа́то (муз.)	оліґа́рхія	ринґ,-у
леґе́йда (діал. незґрабний)	оліґо- (тро́фний, френі́я)	рі́слінґ,-у
ле́ґінь,-я	орґа́н,-а (муз.)	С
леґі́тима́ція	орґаніза́ція	сленґ,-у

смог,-у
смóкінг,-а
спагéті (кул.)
стагна́ція
сталагмі́т,-у
сте́рлінг,-а
страте́гія
страти́г,-а
сугéстія
Т
та́нго
то́га
томага́вк,-а

тре́нінг,-у
-у́рг (драмаг-, демі-)
фаго- (терапія, ціт)
фаго́т,-а
фа́та морга́на
фі́гли
фрагме́нт,-у
фу́га (муз.)
Х
ху́га
Ц
цуг,-у
цу́гли (діал. вуздечка)

Ш
шва́гер,-гра і швагро́
шварготáти і
шарготíти
шлагба́ум,-а
шля́гер,-у
Я
ягдта́ш,-а
ягуа́р,-а

ЗМІСТ

Мова - оселя буття духу.....	4
Правопис апострофа і м'якого знака.....	7
Правопис власних назв.....	10
Правопис голосних.....	14
Правопис приголосних.....	17
Правопис префіксів і суфіксів.....	22
Правопис складних слів.....	27
Семантико-стилістичні особливості української мови.....	41
Пунктуація.....	51
Систематизація та узагальнення вивченого.....	62
Диктанти для самостійного опрацювання.....	62
Завдання для самостійної роботи.....	101
Список використаної та рекомендованої літератури.....	121
Складні випадки наголошування слів і форм.....	123
Літери Г і Ґ. Словник-довідник (за матеріалами О.Пономарьова).....	131